

WOJEWÓDZTWO
DOLNOŚLĄSKIE

PUNKT WYJŚCIA
SYNTEZA UWARUNKOWAŃ
ZŁĄCZNIKI

Wrocław 2000

Strategia rozwoju województwa dolnośląskiego

Strategia rozwoju województwa dolnośląskiego

WOJEWÓDZTWO
DOLNOŚLĄSKIE

Strategia rozwoju województwa dolnośląskiego

Strategia rozwoju województwa dolnośląskiego

Wrocław 2000

Strategia rozwoju województwa dolnośląskiego

Wrocław 2000

<http://strategia.dolnyslask.pl>

Tekst przyjęty przez Sejmik Województwa Dolnośląskiego w dniu 15 grudnia 2000 r. uchwałą nr XXVIII/511/2000 w sprawie Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego (po korekcie językowej).

W razie rozbieżności interpretacyjnych obowiązuje tekst pierwotny będący załącznikiem do ww. uchwały.

Redakcja:

Wydział Polityki Regionalnej i Współpracy Interregionalnej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Dolnośląskiego

Korekta językowa:

dr Jan Piotrowski – Instytut Filologii Polskiej Uniwersytetu Wrocławskiego

Opracowanie graficzne, skład:

Wojewódzkie Biuro Urbanistyczne we Wrocławiu

Spis treści

WPROWADZENIE	5	Sfera przestrzenna	34
		<i>Domena środowiska</i>	35
		<i>Domena terenów wiejskich</i>	36
		<i>Domena obszarów zurbanizowanych</i>	37
WIZERUNEK REGIONU	8	Sfera socjalna	38
Polożenie	8	<i>Domena zdrowia</i>	39
Pasma rozwoju	10	<i>Domena opieki społecznej</i>	40
Osie rozwoju	12	<i>Domena bezpieczeństwa</i>	41
Sieć osiedleńcza	14	Sfera zasobów ludzkich	42
Elementy analizy SWOT	16	<i>Domena kultury i nauki</i>	43
WYZWANIA	17	<i>Domena edukacji</i>	44
		<i>Domena samorządności</i>	45
MISJA I WIZJA DOLNEGO ŚLĄSKA	21	MATRYCA DZIAŁAŃ STRATEGICZNYCH	46
STRATEGICZNE CELE ROZWOJU	22	Matryca działań w sferze gospodarki	47
A. Integracja dolnośląska	22	Matryca działań w sferze przestrzeni	49
B. Renesans cywilizacyjny	23	Matryca działań w sferze socjalnej	50
C. Społeczeństwo obywatelskie	24	Matryca działań w sferze zasobów ludzkich	52
D. Innowacyjna gospodarka	25	PRIORYTETY	54
E. Otwarcie na świat	27	Priorytety gospodarcze	54
DOMENY DZIAŁAŃ STRATEGICZNYCH	29	Priorytetowe przedsięwzięcia infrastrukturalne	55
Sfera gospodarcza	29	Priorytety polityki społecznej	56
<i>Domena przedsiębiorczości</i>	30	RAMY REALIZACYJNE	59
<i>Domena infrastruktury</i>	31	Strategie sektorowe	60
<i>Domena zatrudnienia</i>	32	Pozyskiwanie środków	61
<i>Domena rekreacji i turystyki</i>	33	Monitorowanie i aktualizacja strategii	62

*Od dwu pokoleń przywrócony Polsce,
od dekady w sferze praw rynku i demokracji,
drugi rok skonsolidowany i praktykujący samorządność regionalną,
świadom czekających go zadań,
pewien swego miejsca wśród wielkich regionów Europy
Dolny Śląsk śmiało patrzy w przyszłość i określa swoją strategię rozwoju.*

WPROWADZENIE

Sformułowanie *Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego* stanowi podstawowe zadanie Samorządu Województwa i jest dla niego głównym instrumentem oddziaływania na ewolucję regionu. Dla Dolnoślązaków *Strategia* powinna stać się programem współdziałania w sferze dobra wspólnego i miarą poczynionych dokonań.

Przygotowanie strategii jest próbą **rozpoznania, a zarazem formowania przyszłości**. Aby strategia odniosła sukces musi być udana w czterech aspektach:

- co warto robić,
- jakie będą warunki,
- jak przekonać do współdziałania,
- jak wdrażać.

Naszym zasadniczym celem jest, aby Dolny Śląsk stał się miejscem, w którym chce się żyć — **w spokoju ducha, w zgodzie z ludźmi i w harmonii z naturą**. Ten nadrzędny ludzki postulat ładu wewnętrznego i zewnętrznego trzeba przełożyć na praktyczne przedsięwzięcia. Wymagać one będą pasji, odwagi intelektualnej i systematycznego wysiłku, stwarzając pole do samorealizacji wszystkim Dolnoślązakom, którzy zechcą się w nie zaangażować. Strategia ma im pomóc, wskazując na działania godne ich wysiłku.

Rozeznanie pola manewru w realizacji strategii jest bardzo trudne, świat bowiem znajduje się w okresie fundamentalnych przemian, o skali i konsekwencjach nie do końca zrozumianych.

W tych warunkach dobra strategia musi być **strategią adaptacyjną** – elastyczną i otwartą na korekty płynące z doświadczenia i wiedzy.

Z zasady pomocniczości wypływa, że strategia regionu musi obejmować trzy poziomy działań samorządu wojewódzkiego:

1. inspirowanie, koordynowanie i wspomaganie tych przedsięwzięć gmin, powiatów i organizacji regionalnych, które przyczyniają się do rozwoju lokalnego i ponadlokalnego;
2. działania będące w bezpośredniej sferze odpowiedzialności samorządu wojewódzkiego, w tym współpraca z sąsiednimi regionami;
3. starania o udział państwa i instytucji europejskich w realizacji celów i zadań priorytetowych dla rozwoju Dolnego Śląska, jak też o kształt regulacji prawnych sprzyjających rozwojowi regionów.

Wdrożenie strategii wymaga współdziałania możliwie szerokich kręgów mieszkańców regionu.

Tylko **powszechnie akceptowana strategia** ma szansę na wprowadzenie w życie. Aby zachować aktualność, strategia powinna być przedmio-

tem ustawicznej dyskusji, a nawet sporów. Każdy, komu są bliskie sprawy regionu, powinien mieć głos w jej stanowieniu i możliwość udziału w jej realizacji.

Powstawaniu strategii towarzyszyły dążenia do:

- przedstawienia spójnej wizji regionu, która uwzględni aspiracje mieszkańców, specyfikę położenia i zasobów, interesy państwa polskiego, zasady UE i wyzwania przeszłości;
- określenia celów strategicznych, których urzeczywistnianie wyzwoli potencjał rozwojowy i zmaterializuje wizję Dolnego Śląska;
- przełożenia celów na główne dziedziny aktywności przez wskazanie działań, których realizacja przyczyni się do rozkwitu regionu i podniesienia jakości życia mieszkańców;
- ustalenia ogólnych ram odniesienia dla dolnośląskich inicjatyw społecznych i gospodarczych oraz kooperacji wewnątrzregionalnej;
- wytypowania kluczowych przedsięwzięć, których przeprowadzenie wymaga działań w skali regionalnej, państwowej i europejskiej;
- wsparcia procesu krystalizacji tożsamości dolnośląskiej przez ukazanie wspólnych wartości, którym warto służyć.

Przy konstruowaniu strategii kierowano się następującymi przesłankami metodologicznymi:

- utrzymaniem całościowej perspektywy cywilizacyjnej w ocenie potrzeb i możliwości;
- wykorzystaniem istniejącego dorobku w zakresie opracowań strategicznych dawnych województw oraz dolnośląskich gmin i powiatów;
- stymulowaniem regionalnej edukacji, przedsiębiorczości i innowacyjności jako podstawowych czynników konkurencyjności;
- tworzeniem wizji długofalowej, a jednocześnie otwartej na zmiany warunków otoczenia;
- wdrażaniem unijnych zasad pomocniczości, zrównoważonego rozwoju, spójności, przejrzystości i koncentracji .

Przedstawiony dokument należy traktować jako zapis strategii generalnej, nakreślającej tło i wskazującej zasadnicze kierunki rozwoju Dolnego Śląska, do której w miarę rozwoju sytuacji i postępu prac będą dołączane strategie sektorowe i projekty operacyjne.

Takie rozwiązanie umożliwia: po pierwsze, zwarte i spójne przedstawienie zasadniczych celów rozwoju (co jest warunkiem społecznego oddziaływania); po drugie, dostosowanie szczegółów rozwiązań do okoliczności, które się wciąż jeszcze nie wykrystalizowały (jak np. warunki akcesji do UE); po trzecie, dostarcza ramowych wskazań dla gremiów eksperckich, społecznych i samorządowych, które będą pracować nad strategiami szczegółowymi.

W kolejnych rozdziałach *Strategii* zawarto:

1. **syntetyczny obraz** geografii, historii, gospodarki i zasobów ludzkich Dolnego Śląska oraz przestrzennych uwarunkowań rozwoju;
2. **charakterystykę makrotrendów**, które stanowią mogące wyzwania dla rozwoju Dolnego Śląska — szanse lub zagrożenia w zależności od reakcji;
3. **deklarację misji** Dolnego Śląska, której istota sprowadza się do wykorzystania walorów położenia i zasobów ludzkich w interesie Dolnego Śląska, Polski i Europy;
4. **przedstawienie celów strategicznych**, których istotą jest sięgnięcie do tradycji jako podstawy do zbudowania otwartej na nowoczesność społeczności obywatelskiej;
5. **prezentację domen**, w których realizowane będą cele strategiczne;
6. **regionalną matrycę działań**, która poszczególnym dziedzinom aktywności przypisuje przedsięwzięcia sprzyjające osiągnięciu celów strategicznych;
7. **opis priorytetów gospodarczych**;
8. **opis priorytetowych projektów z zakresu infrastruktury**, których realizacja warunkuje wypełnienie misji regionu i zdecydowanie przetrwania możliwości samego Dolnego Śląska;
9. **opis priorytetów społecznych**, które warunkują realizację celu zasadniczego strategii;
10. **omówienie ram realizacyjnych strategii** dotyczących jej uszczegóławiania, monitorowania i korygowania oraz pozyskiwania środków na jej realizację.

Każde pokolenie musi starać się sprostać swoim czasom i pozostawić następnej generacji nieco lepszy świat. Z nadzieją, że obraliśmy właściwą drogę, **wkraczamy z naszą *Strategią* w III tysiąclecie.**

Sejmik Województwa Dolnośląskiego

Wrocław, 15 grudnia 2000

WIZERUNEK REGIONU

Położenie

Przeprowadzona w roku 1998 reforma administracji powołała województwo dolnośląskie, w którym znalazły się dawne województwa jeleniogórskie, legnickie, wałbrzyskie i wrocławskie oraz fragmenty kaliskiego i leszczyńskiego.

Województwo dolnośląskie rozpościera się w południowo-zachodniej części Polski. Obejmuje większość historycznego i geograficznego Dolnego Śląska oraz fragment Łużyc (w tym tekście termin Dolny Śląsk i pochodne odnoszone są ziem i mieszkańców województwa). Regiony sąsiadujące to Ziemia Lubuska, Wielkopolska, Opolszczyzna, północno-wschodnie Czechy i Saksonia.

Na powierzchni około 20000 km² mieszkają prawie 3 miliony osób. Regionalną metropolią jest Wrocław – dynamiczne miasto, w którym żyje co piąty Dolnoślązak. Region leży w strategicznym miejscu Polski i Europy, na przecięciu odwiecznych szlaków komunikacyjnych wschód-zachód i południe-północ. Długość granicy z Czechami wynosi 420 km, a z Niemcami 80 km. Odległość Wrocławia od Warszawy i Berlina wynosi około 350 km, do Drezna, Krakowa i Pragi jest około 300 km, zaś do Bratysławy, Szczecina i Wiednia około 400 km. Do najbliższych polskich metropolii, Katowic i Poznania, jest około 200 km.

Dolny Śląsk to ziemia wielu krajobrazów: od bogato urzeźbionych Sudeków i malowniczego przedgórze na południu, przez centralne niziny doliny Odry, do pokrytych lasami wzgórz i unikatowych Stawów Milickich na północy. Usiana zamkami i klasztorami, pełna osobliwości przyrody

i kultury materialnej kraina jest atrakcyjna nawet dla wybrednego turysty. Jednocześnie jest to region bogaty w surowce naturalne, charakteryzujący się dobrymi warunkami dla rolnictwa i posiadający kilkusetletnie tradycje przemysłowe. Sieć osiedleńcza i transportowa są wyjątkowo dobrze rozwinięte, choć poważnie zaniedbane.

Gospodarczo Dolny Śląsk jest jednym z dynamiczniej rozwijających się regionów Europy Centralnej. Legnicko-głogowski kombinat miedziowy i energetyczny kompleks „worka żyławskiego” to przykłady wciąż prężnych przemysłów opierających się na surowcach naturalnych. Znaczącą rolę odgrywają przedsiębiorstwa branży chemicznej, maszynowej, motoryzacyjnej i sprzętu gospodarstwa domowego. Poważne znaczenie ma przemysł spożywczy. Za wejście w gospodarkę globalną przyszło zapłacić, między innymi upadkiem górnictwa węglowego, zapaścią tradycyjnego dla regionu przemysłu tekstylnego i złą sytuacją rolnictwa (zwłaszcza w rejonach górskich). Pojawiły się obszary problemowe charakteryzujące się wysokim bezrobociem. Jednocześnie widoczne są pozytywne symptomy przemian gospodarczych.

Dobrze sobie radzi aglomeracja wrocławska, w której rozrasta się nowoczesny sektor usługowy i funkcjonują już firmy działające w zakresie nowoczesnych technologii. O sile regionalnych inicjatyw świadczy powstanie trzech specjalnych stref ekonomicznych, gminnych stref aktywności, parków technologicznych itp. Co najważniejsze, dynamicznie rozwija się sektor małych i średnich przedsiębiorstw, co dowodzi zaradności Dolnoślązaków.

Sprzyjający przedsiębiorczości klimat doceniają już znane korporacje, lokując na Dolnym Śląsku swe inwestycje, np.: ABB, Alstom, Cadbury, General Electric, McCain, Cussons, Siemens, Toyota, Volkswagen i Volvo.

Dolny Śląsk charakteryzuje się również prężnie działającymi samorządami lokalnymi. O ich sile i gospodarności świadczy fakt, że w roku 1999 wśród 40 gmin o najwyższych dochodach w przeliczeniu na jednego mieszkańca 10 było z Dolnego Śląska. W gronie 100 gmin o najwyższych nakładach inwestycyjnych w przeliczeniu na jednego mieszkańca 19 to gminy dolnośląskie.

Pasma rozwoju

Najogólniej rzecz ujmując, na Dolnym Śląsku dają się w naturalny sposób wyodrębnić trzy zasadnicze pasma, dość wyraźnie różniące się między sobą ukształtowaniem terenu, środowiskiem przyrodniczym, zagospodarowaniem przestrzennym, dostępnością komunikacyjną i warunkami sprzyjającymi aktywności gospodarczej. Są to **pasmo północne**, które obejmuje tereny na prawym brzegu Odry, **pasmo centralne** leżące pomiędzy Sudetami i Odrą oraz **pasmo południowe** rozciągające się na obszarze Sudetów.

Specyfika tych pasm kształtowała się w ciągu wieków, przy czym duże znaczenie miały procesy zachodzące w ostatnich dekadach. Zwłaszcza powstanie i rozwój Okręgu Miedziowego oraz upadek tradycyjnego przemysłu i rolnictwa w Sudetach i na Polesiu zmieniły gospodarczy układ sił w regionie. Z obecnej perspektywy można oczekiwać, że w trzech wymienionych pasmach wystąpią wyraźnie odmienne tendencje rozwojowe.

- Pasma północne charakteryzuje się niską koncentracją działalności gospodarczej oraz cennymi zasobami naturalnymi (np. stawy milickie). Właściwe wydaje się tu postawienie na rozwój małych firm o profilu harmonizującym z walorami otoczenia. Oczywiście są usługi w zakresie wypoczynku rodzinnego i obserwacji natury, ale teren taki może się też okazać atrakcyjny dla firm internetowych itp.

- W paśmie centralnym istnieją dobre warunki przestrzenne i transportowe do rozwoju ekonomii skali — zarówno wysokowydajnego przemysłu, jak i wielkotowarowego rolnictwa. Jest jasne, że tam skupi się podstawowa działalność wytwórcza regionu zwłaszcza, że negatywne skutki ekologiczne działalności produkcyjnej są na tym obszarze względnie łatwe do opanowania.

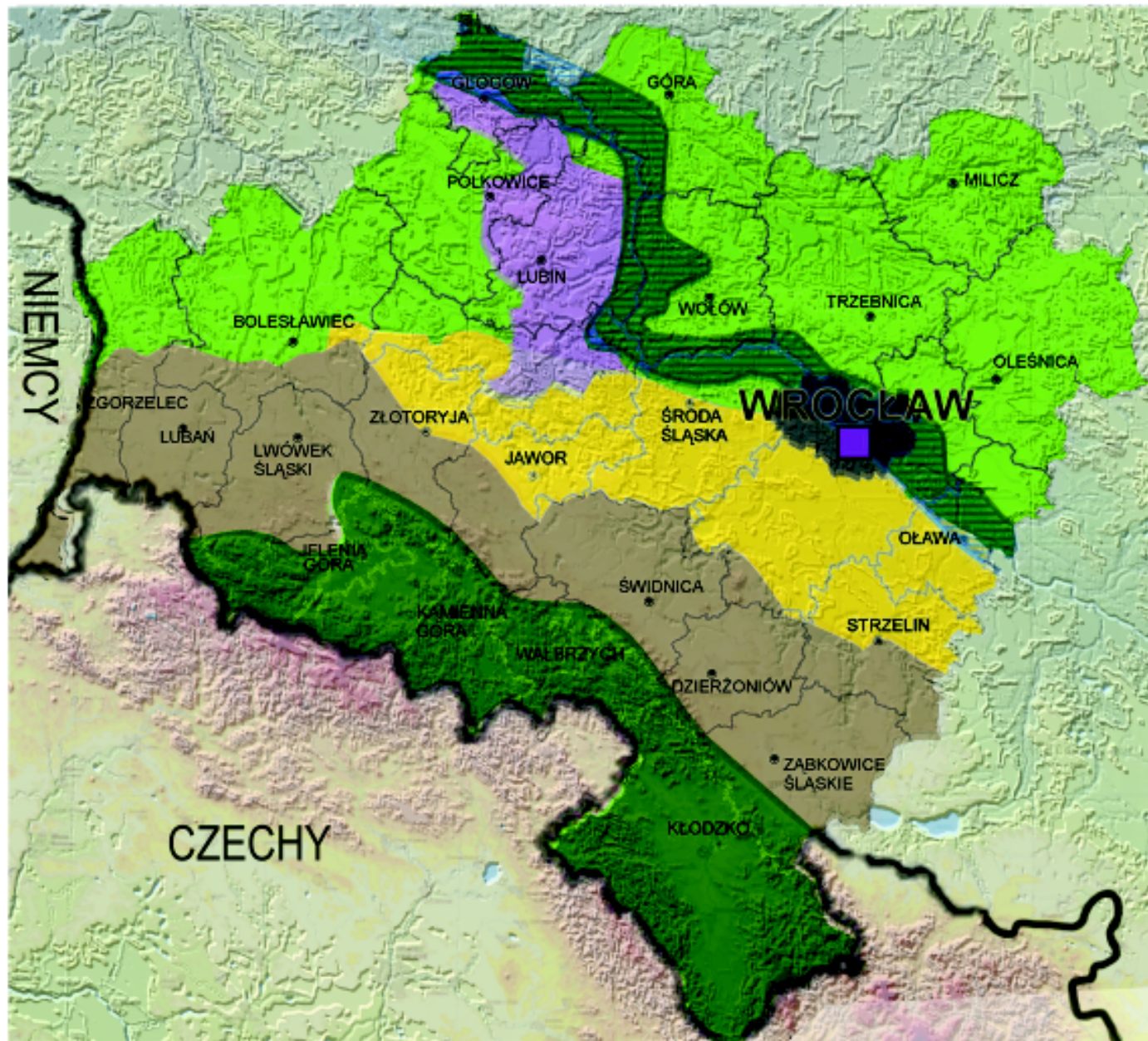
- Głównym atutem rozwojowym pasma południowego jest jego atrakcyjność krajobrazowa i klimatyczna oraz położenie na granicy z Czechami. Szansą gospodarczą jest tu rozwinięcie nowoczesnego kompleksu usług turystycznych i rekreacyjnych w połączeniu z przemysłowymi działaniami na rzecz ochrony oraz rewitalizacji środowiska przyrodniczego.

Trzy omawiane pasma zachodzą na siebie, co tworzy dwa pasma dodatkowe, które historycznie były miejscem największej aktywności cywilizacyjnej na Dolnym Śląsku. Są to **pasmo doliny Odry**, między pasmem północnym i centralnym, oraz **pasmo pogórza Sudetów**, między pasmem centralnym i południowym. Pasma te mają znaczne szanse, by odzyskać swą dawną żywotność, przez wykorzystanie dwoistości zalet położenia.

Ich perspektywy rozwoju gospodarczego i kulturowego uzależnione są jednak od udanego połączenia dynamizmu gospodarczego z dbałością o środowisko przyrodnicze.

Przedstawiony podział na pasma aktywności gospodarczej porządkuje myślenie o regionie w skali strategicznej. Z perspektywy polityki województwa oferuje on pierwsze przybliżenie sytuacyjne przy programowaniu infrastrukturalnych i społecznych przedsięwzięć o zasięgu regionalnym. Projekty dotyczące sieci transportowej i komunikacyjnej, prowadzenia mediów energetycznych, gospodarki wodnej, rewaloryzacji krajobrazu, szkolenia zawodowego itp. powinny być dopasowane do specyfiki pasma i odpowiednio lokalizowane.

Podział ten nie oddaje oczywiście ani wewnętrznego zróżnicowania pasm (np. całkiem odrębny charakter Borów Dolnośląskich), ani też nie oznacza narzucania poszczególnym obszarom jedynej słusznej drogi rozwoju. Wszędzie jest miejsce dla nieuciążliwego przemysłu, wysokiej klasy rzemiosła, ekologicznej gospodarki rolnej itp. To lokalna perspektywa i lokalne inicjatywy zadecydują, gdzie i jakie przedsięwzięcia gospodarcze ostatecznie zaistnieją.

WOJEWÓDZTWO DOLNOŚLĄSKIE

STREFY ZRÓŻNICOWANEJ POLITYKI PRZESTRZENNEJ

PODZIAŁ ADMINISTRACYJNY

- GRANICA PAŃSTWA
- GRANICA POWIATU
- STREFA ROLNO - LEŚNA
- STREFA ROLNO - PRZEMYSŁOWA
- STREFA ROLNO-PRZEMYSŁOWA
PRZEDGÓRZA I POGÓRZA SUDETÓW
- STREFA O PRZEWAŻAJĄCYM UDZIALE
FUNKCJI PRZEMYSŁOWEJ I GOSPODARCZEJ
- STREFA GÓRSKICH OSZARÓW
ROLNO - LEŚNYCH SUDETÓW
- STREFA ZWIĄZANA Z RZEKĄ ODRA
- OŚRODEK METROPOLITALNY

Osie rozwoju

Na opisane pasma aktywności nakłada się układ osi kondensacji szans rozwojowych. Trzy osie przebiegają wzdłuż pasm, integrując je wewnętrznie. Pozostałe przebiegają poprzecznie i łącząc pasma wiążą Dolny Śląsk w jedną całość. Osiami tymi są:

Oś Odry. Rzeka, będąca niegdyś ważnym elementem europejskiego systemu transportu wodnego, jest od ponad pół wieku zaniedbywana. Stanowi ponadto poważną przeszkodę w komunikacji na kierunku północ-południe, szczególnie odczuwalną w okolicy Wrocławia. Wymaga pilnej modernizacji systemu zabezpieczeń przeciwpowodziowych, zdecydowanej rewaloryzacji ekologicznej oraz inwestycji umożliwiających wykorzystanie gospodarcze i rekreacyjne. Konieczna jest też budowa nowych przepraw mostowych. Program dla Odry 2006 stwarza wyjątkowe szanse na przywrócenie rzece jej regionotwórczej roli.

Oś A4 (z odgałęzieniem A-18). Ta oś komunikacyjna to arteria życiowa Polski południowej. Łączy pięć województw, obejmujących prawie 1/4 terytorium Polski, zamieszkałych przez ponad 1/3 ludności i dostarczających znaczną część krajowej produkcji. W planach UE A4 wraz z linią kolejową Europa-Azja to III Paneuropejski Korytarz Transportowy. Prowadzi on wzdłuż historycznego szlaku biegnącego z Erfurtu przez okolice Zgorzelca, Legnicę, Wrocław, Kraków i Lwów nad Morze Czarne. Szybkie udrożnienie polskiego odcinka tego korytarza uaktywni gospodarczo południe kraju i będzie sprzyjać strategicznym interesom Polski przez silne powiązanie Ukrainy z Europą.

Oś granicy południowej. Ze względu na charakter obszarów przyległych występują tu liczne możliwości rozwinięcia modelowej współpracy regionów przygranicznych. W szczególności powstrzymanie kryzysu miejscowości wypoczynkowych przemawia za wprowadzeniem zintegrowanego modelu turystyki mobilnej opartego na internetowym systemie rezerwacji miejsc. Osnową tego systemu powinny być drogi turystyczne zapewniające dogodny dostęp do atrakcji przyrody i kultury po obu stronach granicy i scalony system szynobusów wykorzystujących lokalne linie kolejowe. Gospodarczą osią tego subregionu powinna stać się droga podsudecka, łącząca najważniejsze jego miasta

i przebiegająca od Zgorzelca przez Lubań, Gryfów, Jelenią Górę, Bolków, Świebodzice, Świdnicę, Dzierżoniów i Ząbkowice Śląskie.

Oś granicy zachodniej. Ten układ szans jest już w znacznej mierze pomyslnie wykorzystywany. Dalszy postęp wymaga rozważnych działań inwestycyjnych, uwzględniających strategiczne zamierzenia nie tylko Dolnego Śląska, ale również Polski i Niemiec.

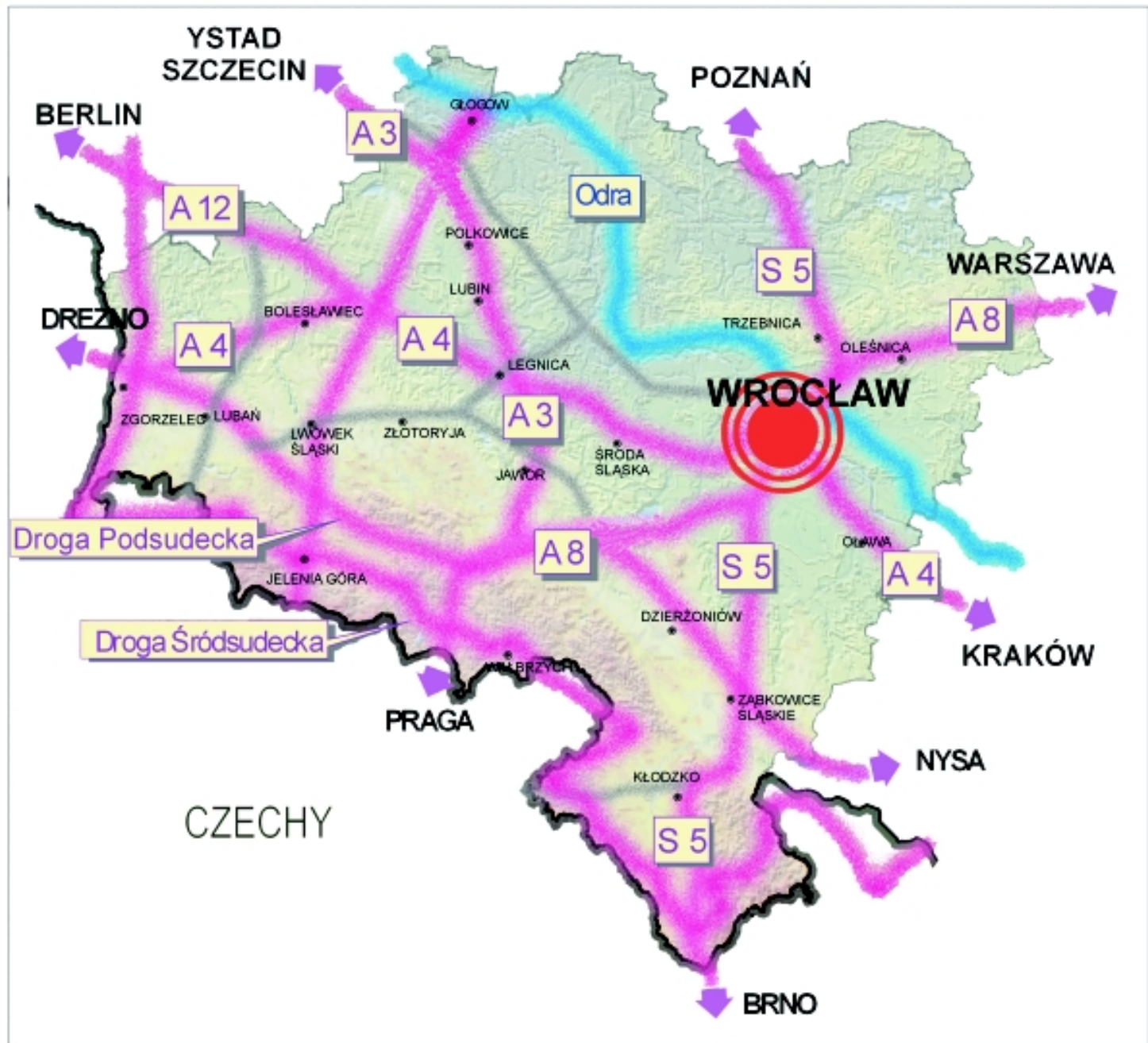
Oś A-3. Rozwój województw zachodniej Polski wymaga pilnego zwiększenia przepustowości tego szlaku i dostosowania go do ciężkiego transportu. Dla Dolnego Śląska krytyczny jest odcinek Lubin-Legnica-Lubawka z przedłużeniem do czeskiego systemu dróg szybkiego ruchu. Konieczna jest również modernizacja przebiegających w tym pasie linii kolejowych.

Oś Bałtyk-Adriatyk. Potrzeba sprawnego połączenia drogowego ze Skandynawii nad Adriatyk przez Poznań, Wrocław, Kłodzko, Brno i Wiedeń (S-5) nie jest wciąż należycie uświadamiana przez polskie i europejskie gremia planistyczne i decyzyjne. Niemniej będzie ono istotne dla UE, leżącej nie tylko na zachód, ale też na północ i na południe od Dolnego Śląska.

Oś A-8. Udrożnienie autostrady A-8 z Warszawy przez Wrocław, Wałbrzych (z odgałęzieniem na Jelenią Górę), Lubawkę do Pragi oraz utworzenie szybkiego połączenia kolejowego mają fundamentalne znaczenie. Niewydolność połączeń komunikacyjnych z centrum kraju stanowi dotkliwe utrudnienie dla rozwoju Dolnego Śląska. Ponadto w sytuacji akcesji do UE i rozwijającej się spontanicznie integracji gospodarczej ściślejsze powiązanie regionu i jego stolicy Wrocławia z resztą kraju staje się elementem polskiej racji stanu.

Oś zachodnia. Ważne jest nadanie odpowiedniej rangi osi aktywizującej powiaty głogowski, polkowicki, bolesławiecki, lwówecki i jeleniogórski. Opisane arterie przebiegają przez najważniejsze miasta Dolnego Śląska i ich udrożnienie będzie sprzyjać uruchomieniu wewnętrznych i zewnętrznych czynników rozwoju.

Szczególnie dobrych warunków rozwoju gospodarczego należy oczekiwać w węzłach kratownicy, tworzonej przez opisane osie. Odpowiednie podsystemy komunikacyjne powinny szeroko udostępniać te korzystne możliwości okolicznym miejscowościom.

WOJEWÓDZTWO DOLNOŚLĄSKIE
KRATOWNICA OSI ROZWOJOWYCH

PODZIAŁ ADMINISTRACYJNY

- GRANICA PAŃSTWA
- GRANICA WOJEWÓDZTWA

OŚRODKI ADMINISTRACYJNE

- SIEDZIBA SEJNIKU WOJEWÓDZTWA, URZĘDU MARSZAŁKOWSKIEGO I WOJEWODY
- OSIE STRATEGICZNE
- OSIE WSPOMAGAJACE

PN
Z W PD

0 12.5 25 37.5 50 62.5 km
skala 1: 1 250 000

Sieć osiedleńcza

Ważnym walorem Dolnego Śląska jest wyjątkowo dobrze ukształtowana sieć osiedleńcza połączona gęstą (choć zdewastowaną) siecią komunikacyjną. Sięgający czasów cystersów zasadniczy schemat zagospodarowania przestrzennego przetrwał czasy intensywnej industrializacji, wojny, wymiany ludności i urbanistycznych normatywów.

Dolny Śląsk posiada wyrazistą metropolię – Wrocław. Tysiącletnie już miasto jest tętniącym życiem centrum usługowym i produkcyjnym. Stanowi główne skupisko profesjonalnych kompetencji regionu, jest jednym z najważniejszych w kraju ośrodków nauki i kultury. Pomyślny rozwój Dolnego Śląska i samego Wrocławia wymaga, aby miasto śmiało otwierało się na potrzeby regionu.

Jelenia Góra, Legnica i Wałbrzych – stolice trzech dawnych województw dolnośląskich – to dobrze wykształcone miasta o znaczeniu wyraźnie wykraczającym poza ramy przyległych powiatów. Choć przeżywają obecnie trudności wynikające z utraty części funkcji administracyjnych, to posiadają zasoby ludzkie i infrastrukturę, które gwarantują im pomyślny rozwój w przyszłości. Istniejące związki funkcjonalno-przestrzenne sugerują, że w oparciu o te trzy miasta i Wrocław może powstać na Dolnym Śląsku silnie zurbanizowany obszar o charakterze rozproszonej metropolii.

Większość miast powiatowych stanie się zapewne ośrodkami subregionalnymi. Miasta mniejsze nie są jednak skazane wyłącznie na rolę ośrodków lokalnych, możliwe i pożądane jest bowiem wykreowanie w nich pewnych funkcji regionalnych. Może to być np. funkcja miasta – bramy, naturalna dla miejscowości położonych na granicy województwa. Mogą one łączyć Dolny Śląsk z otoczeniem, ogniskując inicjatywy międzyregionalne i transgraniczne, a jednocześnie stanowić wizytówkę regionu i czerpać korzyści z ruchu turystycznego.

Analiza relacji przestrzennych, oddziaływań funkcjonalnych i uwarunkowań rozwojowych pozwala wnioskować o przyszłej pozycji ważniejszych miast regionu. Odpowiednią hierarchię przedstawia tabela. Naturalne

współzawodnictwo nigdy się nie kończy. To nie eksperci, lecz osiągnięcia mieszkańców decydują o przyszłej pozycji miasta.

W sumie na Dolnym Śląsku jest 90 miast. Niektóre z nich prawa miejskie uzyskały przed wiekami, inne dopiero niedawno. Ich relatywna aktywność prowadzić może do awansów i spadków w tabeli.

Na Dolnym Śląsku jest też prawie 3000 wsi, z których wiele w innych regionach Polski byłoby pewnie miastami. Obszary wiejskie przeżywają obecnie – podobne jak w całym kraju – trudności, szczególnie dotkliwe na obszarach górskich i popegeerowskich. Jest już oczywiste, że poprawy sytuacji należy szukać nie tyle w intensyfikacji produkcji rolnej, ile w całościowej aktywizacji terenów wiejskich. Bliskość miast i rozwinięta sieć dróg stanowią ważny atut rozwojowy, zaś braki edukacyjne i zapaść komunikacji publicznej są przeszkodami, które należy pokonać.

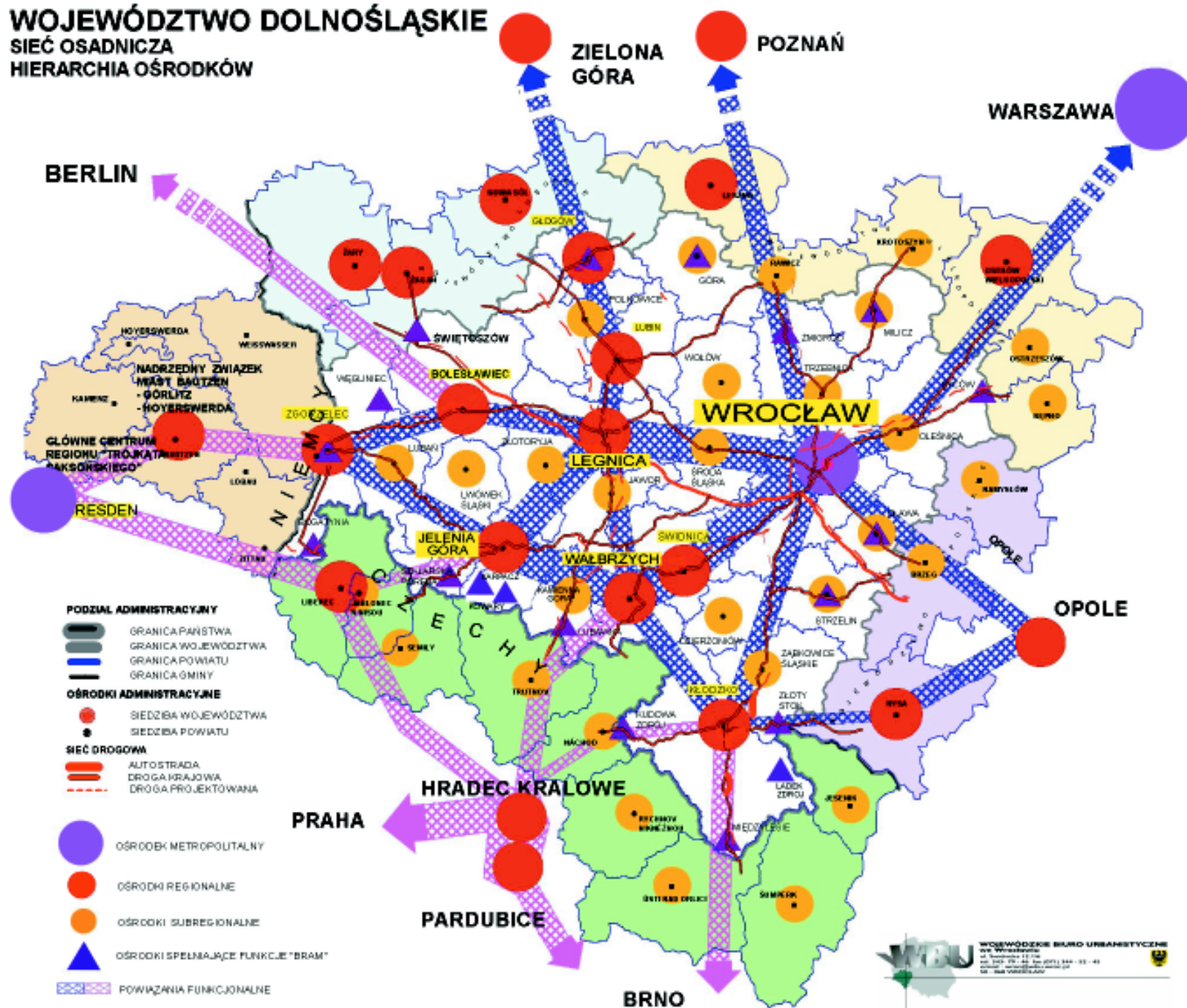
KLASYFIKACJA WAŻNIEJSZYCH OŚRODKÓW MIEJSKICH DOLNEGO ŚLĄSKA

1	Ośrodek metropolitalny	Wrocław
2	Ośrodki regionalne	Bolesławiec, Głogów, Jelenia Góra, Kłodzko, Legnica, Lubin, Świdnica, Wałbrzych, Zgorzelec
3	Ośrodki subregionalne	Dzierżoniów, Góra, Jawor, Kamienna Góra, Lubań, Lwówek Śląski, Milicz, Oleśnica, Oława, Polkowice, Strzelin, Środa Śląska, Trzebnica, Wołów, Ząbkowice Śląskie, Złotoryja
4	Miejscowości – bramy	Bogatynia, Głogów, Góra Śląska, Karpacz, Kowary, Kudowa Zdrój, Lądek Zdrój, Lubawka, Międzylesie, Milicz, Oława, Strzelin, Syców, Szklarska Poręba, Świątoszów, Węglińiec, Zgorzelec, Złoty Stok, Żmigród

WOJEWÓDZTWO DOLNOŚLĄSKIE

SIEĆ OSADNICZA

HIERARCHIA OŚRODKÓW

WU WOJEWÓDZKIE BIURO URBANISTYCZNE
 ul. Świdnicka 11/12a
 54-200 WROCLAW
 tel. 71 374 77 44 fax 71 374 77 45
 e-mail: wbu@wroclaw.pl
 www.wroclaw.pl

Elementy analizy SWOT

Silne strony

- rozwinięta sieć osadnicza, wysoki poziom urbanizacji, dobrze ukształtowana metropolia;
- bogate zasoby naturalne, dobre warunki dla rolnictwa, znaczące walory krajobrazowe i przyrodnicze;
- ekspozycja na Europę – sąsiedztwo Czech i Niemiec, położenie na trasie paneuropejskiego korytarza transportowego, rozwijająca się współpraca transgraniczna;
- względnie rozwinięta i zróżnicowana gospodarka;
- znaczny potencjał edukacyjny, naukowo-badawczy i kulturalny;
- rozbudowane sieci infrastruktury technicznej i transportowej;
- wysoki wskaźnik przedsiębiorczości, dynamiczny sektor małych i średnich przedsiębiorstw i usług finansowych;
- duży potencjał usługowy w lecznictwie (zamkniętym i klimatycznym), turystyce i rekreacji;
- znacząca aktywność społeczna (wyrastająca z pionierskich korzeni mieszkańców), względna otwartość postaw, przejawy solidarności w stanach zagrożenia, dość częste zachowania innowacyjne (impro wizacyjne).

Słabe strony

- istnienie obszarów problemowych: monokultury przemysłowej i wydobywczej, bezrobocia o charakterze strukturalnym, problemów środowiska naturalnego;
- poważna dekapitalizacja infrastruktury technicznej i transportowej;
- wciąż widoczne niedostatki w zakresie kultury życia codziennego;
- generalnie zły stan obiektów i przestarzały model obsługi turystyki i rekreacji;
- nieczytelny układ interesów lokalnych, utrudniający integrację i identyfikację z regionem.

Szanse

- zwiększenie kompetencji struktur samorządowych;
- procesy integracji w Europie oraz dalszy rozwój współpracy transgranicznej;
- relatywnie wysoka atrakcyjność regionu dla inwestorów zagranicznych;
- wykorzystanie krajowych i zagranicznych funduszy pomocowych;
- przewidywana rozbudowa elementów europejskiej sieci transportowej;
- możliwość usytuowania instytucji europejskich;
- silne trendy pozytywne w dziedzinie ochrony środowiska;
- realizacja programu dla Odry 2006 i innych programów rządowych w regionie.

Zagrożenia

- niewystarczający system ochrony przeciwpowodziowej w dorzeczu Odry;
- opóźnienia w rozbudowie i modernizacji systemu transportowego;
- dekonjunktura na podstawowe produkty regionu;
- narastanie bezrobocia wywołane nienadążaniem za wymogami globalizacji;
- uaktywnienie zorganizowanej przestępczości związane z granicznym położeniem;
- opóźnianie procesów integracji Polski z UE;
- dominacja struktur branżowych i funduszy celowych w polityce finansowej państwa;
- nieuporządkowanie problemów ekologicznych.

Konkluzja: walory położenia, bogactwa naturalne, doświadczenia historii i postawy mieszkańców pozwalają z optymizmem patrzeć w przyszłość Dolnego Śląska.

WYZWANIA

W historii okresy kontynuacji przeplatają się z okresami zmiany trendów – nasze czasy należą do tego drugiego typu.

W takich warunkach z jednej strony zawodzą dawno sprawdzone wzorce sukcesu, a z drugiej strony niesłychane możliwości otwierają się przed innowatorami.

Nadciągająca przyszłość obfituje w wyzwania. Te, które rysują się przed Dolnym Śląskiem w większości nie różnią się od tych, przed którymi stoją inne regiony Polski, Europy i świata, ale przyjdzie nam reagować na nie samodzielnie.

Wyzwania te są bardzo poważnym zagrożeniem dla tych, którzy będą próbowali je ignorować i ogromną szansą dla tych, którzy znajdą sposób, by im sprostać. W *Strategii* sześć grup wyzwań należy uznać za szczególnie istotne:

- Wyzwania bezpośrednie, które stwarza **przystąpienie do Unii Europejskiej**. Akcesja zdaje się pewna, choć jej czas i warunki mogą znacznie odbiegać od dziś oczekiwanych. Nad postrzeganiem akcesji dominuje zbyt często kwestia dostępu do funduszy wyrównawczych. Za dziesięć lat będzie mieć ona – jak się wydaje – znaczenie drugorzędne.
- Wyzwania progresywne, które rodzi **globalizacja**. W ostatnich latach globalizacja szybko zmieniała stosunki w świecie, wyzwalając kapitał spod kontroli rządów. Konsekwencje dla sposobu organizacji życia społecznego i gospodarczego oraz uprawiania polityki są i będą bardzo zasadnicze i głębokie.

- Wyzwania progresywne, które niosą **techniki informacyjne i komunikacyjne** (TIK). TIK dramatycznie przekształcają metody produkcji, usług i handlu oraz rynek pracy i sferę obyczajową, stanowiąc fundamentalny składnik tzw. nowej ekonomii.
- Wyzwania regresywne, których przyczyną jest **załamanie dynamiki demograficznej Europy**. W okresie przynajmniej pokolenia będzie następować gwałtowne starzenie się rdzennych społeczeństw Europy, połączone z narastającym deficytem rąk do pracy. W okresie dekady należy spodziewać się wyhamowania, a nawet odwrócenia kilku ważnych trendów, dominujących w ciągu ostatnich 200 lat.
- Wyzwania regresywne, powodowane przez **naruszenia równowagi w przyrodzie**.
- Wyzwania strukturalne, które wywoływane są przez **narastającą złożoność stosunków społecznych**.

Zamieszczona na następnych stronach tabela prezentuje wybrane aspekty wymienionych wyzwań, wskazuje też na związane z nimi szanse i zagrożenia oraz wynikające z nich wnioski dla *Strategii*. Rozpoznania zasadnicze to:

- **adaptacyjność** jako główna przesłanka metodologiczna strategii,
- **innowacyjność** jako najważniejszy zasób regionu,
- region, jako **platforma ludzkiego wymiaru spraw publicznych** i właściwe miejsce do poszukiwania odpowiedzi na niektóre z wyzwań.

Wyzwania stojące przed Dolnym Śląskiem

	Aspekty	Szanse	Zagrożenia	Wnioski
Akcesja do UE	dostęp do funduszy pomocowych	pozyskanie środków na „manewr rozwojowy” i nadrabianie zapóźnień	ekspansja postaw klientystycznych, zaniedbanie inicjatyw endogennych	umiejętne korzystanie ze wsparcia i współuczestniczenie we wspomaganiu innych
	modernizacja produkcji i usług przez kopiowanie wzorców UE	postęp bez ponoszenia kosztów rozwoju i konieczności uczenia się na błędach	wprowadzanie rozwiązań oderwanych od realiów regionu (np. zbyt drogich); zanik postaw innowacyjnych	kompromis między modernizacją przez imitację a wdrażaniem oryginalnych rozwiązań (nasz wkład do UE)
	przejęcie dorobku legislacyjnego i proceduralnego UE	szybkie wprowadzenie nowoczesnych form organizacji życia publicznego, łatwiejsze egzekwowanie	biurokratyzacja i uniformizacja – rozmywanie tożsamości regionalnej (polskiej)	przejmowanie dorobku UE, a zarazem wspieranie instytucji obywatelskich oraz umacnianie i wyrażanie specyfiki regionu
	ewolucja pola wpływów od jednobiegunowego (Warszawa) do dwubiegunowego (Warszawa i Bruksela)	łatwiej będzie egzekwować zasadę pomocniczości, co poszerzy pole manewru rozwojowego	widmo ponownej utraty Śląska przez Polskę kwestia realnej erozji powiązań z centrum i paraliżujących rozwój urojeń	przejrzystość podejmowania decyzji, rozwijanie kontaktów z agendami UE i infrastruktury wiążącej region z centrum kraju
	miejsce Dolnego Śląska w wytłaniającej się konstrukcji Europy regionów	partycypacja w gronie aktywnych prowincji Europy (komplementarność)	degradacja do roli biernego i sfrustrowanego rezerwuaru siły roboczej	wobec dylematu: region klient czy region partner – wybór partnerstwa (branie równoważyc dawaniem)
	fizyczny dostęp do Europy	potencjalnie duże korzyści z wyjątkowo korzystnego usytuowania geograficznego regionu	przedłużanie się stanu degradacji infrastruktury komunikacyjnej mogące doprowadzić do oskrzydlenia regionu	pilna modernizacja szlaków transportowych i komunikacyjnych
	odwlekanie momentu akcesji i utrzymywanie się niejasności co do warunków przystąpienia	presja sprzyjająca rozwojowi postaw innowacyjnych	załamanie planów rozwojowych opartych głównie na wykorzystaniu funduszy akcesyjnych	koncentrowanie się na endogennych czynnikach rozwoju, nieprzesądzanie przedwcześnie o kierunkach inwestowania
Globalizacja	klasyczne lokalne czynniki wzrostu tracą znaczenie (kapitał, <i>know-how</i> , położenie), liczą się głównie kwalifikacje	niezły poziom wykształcenia kadr technicznych, rozwinięte talenty improwizacyjne	wciąż duży wpływ aktorów reprezentujących roszczeniowe interesy tradycyjnych branż	zapewnienie wysokiego poziomu szkolnictwa zawodowego; rozwijanie kształcenia ustawicznego
	tendencja do przenoszenia produkcji do regionów peryferyjnych o niższych kosztach pracy	rosnące szanse uczestniczenia regionu w światowym rozwoju gospodarczym	wzrost dochodów pracowników mogący oznaczać spadek atrakcyjności regionu dla inwestorów	dążenie do harmonizowania wzrostu płac ze wzrostem wydajności
	międzynarodowa konkurencja podatkowa o pozyskanie kapitału	osłabienie fiskalizmu i wynikające stąd zdynamizowanie gospodarki	załamanie bazy podatkowej – ograniczenia w programach socjalnych, ochrony środowiska i modernizacji infrastruktury	wprowadzanie aktywizującego systemu pomocy socjalnej; ochrona miejsca pracy w obszarach wyłączonych z konkurencji globalnej
	mobilność niezakotwiczonego geograficznie kapitału	możliwość szybkiego napływu środków z całego świata	możliwość nagłego odpływu kapitału do bardziej atrakcyjnych lokalizacji	zwiększanie mobilności pracowników i elastyczności stosunków pracy, zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej
	globalizacja regulacji prawnych (ogólne WTO i wewnętrzne UE)	wprowadzenie lepszych standardów proceduralnych, lepsze warunki ekspansji w biznesie	kres klasycznych metod wspierania gospodarki lokalnej (dotacje, preferencje, strefy specjalne)	przekształcanie regionu w atrakcyjne miejsce zamieszkania i prowadzenia interesów

Wyzwania stojące przed Dolnym Śląskiem – kontynuacja

	Aspekty	Szanse	Zagrożenia	Wnioski
Globalizacja cd.	Dolny Śląsk jako baza wypadowa na rozwinięte kraje UE	region atrakcyjny dla biznesu z krajów na wschód od Polski (język, styl życia, niższe koszty)	region atrakcyjny dla międzynarodowych siatek kryminalnych	prowadzenie otwartej polityki imigracyjnej i zdecydowane zwalczanie przestępczości
	mobilność osób – aspekt turystyczny	poszerzenie bazy potencjalnych klientów sektora usług turystycznych	spadek atrakcyjności lokalnych osobiwości przyrodniczych i kulturowych dla mieszkańców regionu	radikalne uelastycznienie systemu usług turystycznych, rozbudowa infrastruktury komunikacji i transportu
	możliwość globalnego kryzysu finansowego	stosunkowo duża „odporność nabyta” społeczeństwa na sytuacje kryzysowe	w przypadku kryzysu krajów takich, jak Polska szczególna podatność na perturbacje	wprowadzanie defensywnych zabezpieczeń do ofensywnej strategii (rozproszony i zróżnicowany potencjał żywnościowy)
Rewolucja informacyjna	gospodarka oparta na wiedzy oraz regionalne systemy innowacyjne	dostęp do globalnych baz wiedzy w powiązaniu z talentami improwizacyjnymi czynnikiem wzmacniającym dynamizm rozwojowy	gwałtowny spadek opłacalności tradycyjnych przemysłów, zmuszonych do konkurencji w skali globalnej	dążenie do uzyskania „masy krytycznej” regionalnych elit kompetencji – potrzeba kształcenia na najwyższym poziomie
	przemiana rynku usług – <i>Internet</i> platformą zakupów, operacji finansowych, przetargów, doradztwa itd.	przeskoczenie zapóźnień w rozwoju konwencjonalnej infrastruktury handlu, bankowości, telekomunikacji itp.	możliwość ucieczki firm i osób przed systemem podatkowym, mogąca zachwiać finansami publicznymi	wdrażanie społeczeństwa w TIK – pożądanym rozmach w skali niegdysiejszej walki z analfabetyzmem
	możliwości odseparowania pracownika od miejsca pracy w usługach polegających na przetwarzaniu informacji	nowa możliwość rozwoju małych atrakcyjnych pobytowo miejscowości; złagodzenie kryzysu mieszkaniowego	utrata części atutów rozwojowych wielkich miast	uwzględnianie tych aspektów w planowaniu przestrzennym i strategiach rozwojowych gmin i miejscowości
	nowa zasada edukacji: zamiast specjalizacji szerokie podstawy i przysposobienie do częstej zmiany zawodu	widoczny pęd do kształcenia i wciąż relatywnie wysoki poziom szkolnictwa, zwłaszcza ogólnokształcącego	obniżanie poziomu kształcenia związane z konkurencją szkół o studenta i formalizacją procesu dydaktycznego	zbudowanie zróżnicowanego i merytorycznie klarownego systemu szkolnego uzupełnionego systemem edukacji ustawicznej
	integrujący potencjał sieci komputerowych w lokalnej administracji, polityce i organizacji spraw publicznych	budowa tożsamości regionalnej, stymulowanie inicjatyw obywatelskich, globalne eksponowanie lokalności	zmierzch funkcji administracyjnej i redystrybucyjnej samorządów (wykonywanie procedur przejmą sieci)	nauczenie się wykorzystywania TIK w charakterze narzędzia demokracji uczestniczącej
	przemiany w modelu życia spowodowane powszechną i bliską interakcją z komputerem	szerszy wybór, mniejsze koszty, zysk na czasie, przesunięcie konsumpcji na dobra niematerialne, odciążenie środowiska	perturbacje wynikłe z indywidualnych preferencji do „życia” w przestrzeni wirtualnej (mniejszy współudział i konsumpcja)	otwieranie się na korzyści płynące z TIK oraz krzewienie całościowych i sprawdzonych cywilizacyjnie wzorców egzystencji
Demografia	zmiana polityki zatrudnienia cudzoziemców w UE (już obecnie selektywne przyciąganie fachowców)	możliwości dorabiania się w bogatych krajach UE, interakcje biznesowe, transfer doświadczeń	drenaż mózgow i odpływ sprawnych i przedsiębiorczych pracowników mogące zahamować rozwój regionu	zapewnienie pola działania dla zdolnej młodzieży, wspieranie patriotyzmu lokalnego
	ogólny spadek liczby ludności na DŚ	złagodzenie problemu mieszkaniowego, mniejsza presja na środowisko naturalne	obumieranie centrów miast (wzmocnione obecną tendencją do zabudowy peryferii)	prowadzenie polityki przestrzennej stanowczo chroniącej ład urbanistyczny
	spadek liczby ludności zawodowo czynnej	zmniejszenie, a nawet eliminacja bezrobocia	spadek konkurencyjności wynikły ze wzrostu kosztów pracy	przygotowanie się na napływ pracowników z innych krajów – potrzeba spójnej polityki integracyjnej

Wyzwania stojące przed Dolnym Śląskiem – kontynuacja

	Aspekty	Szanse	Zagrożenia	Wnioski
Demografia cd.	zmiana potrzeb konsumpcyjnych w starzejących się społeczeństwach	mniej presja na środowisko naturalne	spadek popytu w dominujących dziś dziedzinach produkcji materialnej i niektórych usług (np. Edukacyjnych)	różnicowanie gospodarki, w szczególności rozwijanie sektora usług opiekuńczych
	wzrost zapotrzebowania na opiekę medyczną i usługi pielęgnacyjne dla ludzi starszych	zagospodarowanie nadmiarowych dziś zasobów służby zdrowia (znaczny potencjał eksportowy)	załamanie systemu opieki społecznej, dalsze zaniedbywanie potrzeb młodej generacji	wykonanie przemyślanego manewru zasobami służby zdrowia; zadbanie o eliminację barier komunikacyjnych
	niemożność utrzymania obecnych proporcji między przychodami z pracy i opieki socjalnej	ujawnienie zalet tradycyjnego modelu rodziny przyhamowanie rozprzestrzeniania patologii społecznych	groźny dla demokracji otwarty konflikt egoizmów między generacjami	wynegocjowanie właściwego punktu równowagi w redystrybucji dochodów
	spadek dynamizmu społeczeństw europejskich	odblokowanie europejskich perspektyw awansu dla aktywnej młodzieży z DŚ	pogorszenie globalnej pozycji konkurencyjnej UE, przejawy ducha obłożonej twierdzy	rozwijanie aktywności gospodarczej we wszystkich kierunkach, w szczególności wschodnim
Naruszenia równowagi w przyrodzie	efekt cieplarniany (jeśli potwierdzą się prognozy alarmistyczne)	ograniczenie mobilności ludzi i towarów mogące sprzyjać wylanianiu się stabilniejszych struktur lokalnych	katastrofa obecnego modelu życia (gdy nie przeciwdziałamy) lub wzorca konsumpcji (gdy działamy)	rozeznanie perspektyw regionu w warunkach globalnego ocieplenia (rolnictwo i sieć osadnicza)
	zwiększona częstotliwość katastrof naturalnych, a w szczególności powodzi	odbudowa solidarności społecznej wobec wspólnych zagrożeń	ogromne straty gospodarcze, ewentualna konieczność głębokiej modyfikacji sieci osiedleńczej	zbudowanie sprawnego systemu retencji, sterowania przepływami, ostrzegania i ratowania życia i dobytku
	praktyczne wyłączenie selekcji naturalnej wskutek postępów medycyny i poprawy warunków życia	intensywny rozwój badań genetycznych, przemysłu farmaceutycznego i opieki medycznej	kumulacja defektów genetycznych, nowe choroby, lawinowo rosnące koszty opieki medycznej i socjalnej	odpowiednia przebudowa modelu opieki zdrowotnej i socjalnej
	polityka trwałego, bo zrównoważonego rozwoju i uwzględniającego wymogi środowiska	polepszenie jakości ludzkiej egzystencji i łatwiejsze odnajdywanie sensu życia	groźba klęski w konkurencji z obszarami o niższych standardach ekologicznych i socjalnych	osiągnięcie warunkowanego dostępnymi środkami kompromisu między aspektem socjalnym, liberalnym i przyrodniczym
Złożoność	zanik postaw obywatelskich spowodowany deprecjacją modelu życia opartego na powinnościach	w pewnych przypadkach korzystna dynamizacja układów międzyludzkich	krzewienie się egoizmu, mentalności dotacyjnej i postaw roszczeniowych	wspieranie i eksponowanie postaw prospołecznych jako fundamentu samorządności
	tendencja do sprowadzania stosunków społecznych do procedur	możliwość sprawnego i obiektywnego (formalnie) opanowania złożoności	skostnienie instytucjonalne blokujące dostosowania; konflikt między literą prawa a poczuciem sprawiedliwości	kształtowanie regionu jako platformy „ludzkiego wymiaru” w organizacji spraw publicznych
	rozwój ruchów jednej sprawy (ekologia, monetaryzm, opieka społeczna itd.)	prostota przesłania ułatwia angażowanie się (zwłaszcza młodzieży) w sprawy publiczne	partykularyzacja polityki; trudności z uzgodnieniem dobra wspólnego	podtrzymywanie stałej, poważnej i otwartej debaty dotyczącej biegu spraw publicznych i niezbędnych kompromisów
	ekspozycja DŚ na wielokulturowość	zwiększenie wigoru kulturowego regionu, lepsze przygotowanie do działania w obrębie innych społeczeństw	uciążliwe komplikacje w organizacji życia codziennego skrajne reakcje między ksenofobią a bezradnością	wyprzedzające inicjowanie rozwiązań modelowych (np. w odniesieniu do Ukraińców)
	utrata poczucia bezpieczeństwa	<i>W przygotowaniu przez UM</i>	<i>W przygotowaniu przez UM</i>	<i>W przygotowaniu przez UM</i>

MISJA I WIZJA DOLNEGO ŚLĄSKA

Oznaczenie i uruchomienie możliwości rozwoju ukrytych w specyfice regionalnych uwarunkowań stanowi rację bytu samorządu województwa. Zadeklarowanie misji i ukazanie wizji służyć ma zogniskowaniu działań w tym zakresie.

Analiza możliwości rozwojowych Dolnego Śląska daje dziś obraz niejednoznaczny. Region nasz jest obdarzony wieloma walorami: geograficznym usytuowaniem, zasobami naturalnymi oraz bogactwem przyrodniczym, dużym zurbanizowaniem, wielkim potencjałem intelektualnym i ludnościowym. Nie brak, oczywiście, również słabości, np. dekapitalizacji majątku, mimo to w nowych europejskich warunkach politycznych i gospodarczych

Dolny Śląsk zdolny jest do podjęcia dawnej misji, gdyż przez te ziemie przenikały do Polski nowe koncepcje społeczne, organizacyjne i technologiczne. Misję regionu można wyrazić słowami:

DOLNY ŚLĄSK TO REGION, KTÓRY ŁĄCZY POLSKĘ Z EUROPEJĄ.

Misja łączenia Polski z Europą, odwołująca się do historii i wskazująca perspektywę rozwoju Dolnego Śląska, wymaga dynamizmu i ciągłości wysiłków. Województwo ma niezbędne atuty do jej wypełniania, atuty te przyjdzie jednak umiejętnie wykorzystać w warunkach ostrej konkurencji krajowej i międzynarodowej, nie tylko europejskiej.

STRATEGICZNE CELE ROZWOJU

Cel zasadniczy *Strategii* to stworzenie kompleksu uwarunkowań sprawiających, że na Dolnym Śląsku da się **żyć w spokoju ducha, w zgodzie z ludźmi i w harmonii z naturą**. Droga do celu zasadniczego prowadzi przez realizację pięciu celów strategicznych, które określać będą podstawowe kierunki polityki władz samorządowych. Te cele to:

- A. integracja dolnośląska,
- B. renesans cywilizacyjny,
- C. społeczeństwo obywatelskie,
- D. innowacyjna gospodarka,
- E. otwarcie na świat.

Tylko zintegrowany Dolny Śląsk może się otwierać na świat bez obaw o utratę swej tożsamości, tylko region o ugruntowanych podstawach cywilizacyjnych może tworzyć innowacyjną gospodarkę i współuczestniczyć w jej funkcjonowaniu, tylko społeczeństwo obywatelskie jest w stanie podołać takim transformacjom i odczuwać satysfakcję z *życia w spokoju ducha, w zgodzie z ludźmi i w harmonii z naturą*.

Wymienione wyżej cele wskazują na pięć obszarów nieustającego wysiłku, niezbędnego by sprostać wyzwaniom otoczenia. Cele te wyznaczają perspektywę oceny stanu istniejącego i zamierzeń rozwojowych. Przenikają wszystkie zasadnicze dziedziny aktywności na Dolnym Śląsku oraz podpowiadają konkretne i wymierne działania służące przyszłości regionu.

Zamieszczone dalej charakterystyki poszczególnych celów służą ich konkretyzacji poprzez odniesienie do wewnętrznych i zewnętrznych realiów Dolnego Śląska AD 2000 oraz przez wskazanie głównych kierunków działań niezbędnych dla ich osiągnięcia.

A. Integracja dolnośląska

Z czasem proceduralne funkcje władz publicznych będą coraz bardziej przejmować sieci komputerowe. Racją bytu samorządów stają się więc działania wykraczające poza administrowanie i formalności, związane z urzeczywistnianiem lokalnych dążeń. W długiej perspektywie rozwój regionów będzie zależeć od siły i wyrazistości tych aspiracji. Te z nich, które będą dumą, nadzieją i obowiązkiem mieszkańców, osiągnie się najwięcej. Z przyczyn historycznych Dolny Śląsk jest pod względem wewnętrznej spójności w gorszej sytuacji niż inne regiony Polski o podobnym potencjale. Rozwijanie i kultywowanie, a niekiedy wręcz kreowanie więzi regionalnych ma w tej sytuacji fundamentalne znaczenie.

- Trzeba **budować tożsamość** i dążyć do wzmocnienia związków mieszkańców z regionem. Brak wielopokoleniowych tradycji zamieszkania na tych obszarach może być kompensowany znaczącymi zdarzeniami z powojennej historii Dolnego Śląska, takimi jak: okres pionierski, ruch

społeczny „Solidarność” oraz wydarzenia lat 80., mobilizacja społeczna w okresie klęsk żywiołowych, Międzynarodowy Kongres Eucharystyczny oraz obchody Milenium Biskupstwa Wrocławskiego.

- Tożsamość dolnośląską należy budować jako ważny element tożsamości polskiej. Powojenne wymieszanie kultur ludności napływającej z różnych stron Polski ukształtowało na Dolnym Śląsku typ postawy, który wydaje się nieco bardziej niż w innych regionach otwarty i reprezentatywny dla stereotypu polskości. Trzeba wzmacniać i rozwijać tę specyfikę, szerząc **przywiązanie do Państwa Polskiego i szacunek dla jego instytucji**. Jest to szczególnie ważne w regionie, który pragnie otwierać się na świat i sąsiadów, a jednocześnie jest pełen obaw przed powtórzeniem się straszliwych lekcji historii. W państwowej administracji województwa należy szukać głównego partnera i sojusznika w dziele modernizacji i rozwoju regionu.
- Podłożem tożsamości jest **duma i patriotyzm lokalny, osiągnięcia gospodarcze i społeczne**. Należy propagować markowe produkty regionu i promować dobre firmy regionalne, kształtując odpowiednie nawyki konsumenckie i kooperacyjne. Trzeba wzmacniać sygnały o zaistniałych w regionie wyjątkowych dokonaniach i ich znaczeniu ponadregionalnym. Pierwoplanową rolę mają tu do odegrania kultura, edukacja i turystyka. Ważna jest też integrująca rola sportu.
- Warunkiem integracji jest **zapewnienie spójności rozwoju** całego regionu. Musi to znaleźć wyraz w kompromisie między wspieraniem obszarów problemowych a rozwojem obszarów dynamicznego wzrostu.
- Trudno mówić o integracji regionu bez odpowiedniej **sieci komunikacyjnej**. Wyjątkowo rozbudowany (jak na polskie warunki) układ dróg kołowych i kolejowych, po niezbędnej modernizacji, będzie stanowić podstawę dla policentrycznej organizacji Dolnego Śląska. Centrami aktywności będą dynamiczne miasta, dobrze skomunikowane ze swym zapleczem oraz z Wrocławiem jako metropolią kompetencyjną. Sprawna komunikacja publiczna musi ułatwić dostęp do pracy w tych centrach.
- Przy obecnych technologiach dobrze wykształcony system urbanistyczny Dolnego Śląska umożliwi szeroki dostęp mieszkańców do rozwiniętej **sieci usług publicznych**. Jest to istotna przewaga konkurencyjna naszego województwa względem większości regionów w kraju. Przewagę tę należy wykorzystywać, przeciwdziałając próbom

monopolizowania w głównych miastach usług handlowych, finansowych, edukacyjnych, zdrowotnych itp.

- Warunkiem integracji jest sprawny przepływ wiadomości i idei. **Wprowadzenie regionu w przestrzeń informacyjną** przestaje być romantycznym wyzwaniem, a staje się prozaiczną koniecznością. Należy śmiało wykorzystywać dostępne możliwości Technik Informacyjnych i Komunikacyjnych, sięgając zarazem do nowatorskich rozwiązań. Jednocześnie należy kreować nowe potrzeby i związane z nimi miejsca pracy.
- Aby odczuwać więź z regionem, należy go poznać. Historia, geografia, kultura regionu winne stać się elementem edukacji młodego Dolnoślązaka. Rozwój wewnątrzregionalnego ruchu turystycznego, a w szczególności wycieczki weekendowe mają w tym względzie duże znaczenie. Należy wspierać i propagować takie sposoby spędzania czasu wolnego, przystosowując przy tym system komunikacyjny i bazę turystyczną do możliwości nawet niewiele zarabiających Dolnoślązaków. Działania takie wygenerują przy okazji nowe miejsca pracy i zwiększą atrakcyjność regionu dla średnio zamożnych turystów z kraju i zagranicy.
- Oczywistym warunkiem integracji regionalnej jest **współdziałanie samorządów**. Konsekwentnie kierując się zasadą pomocniczości, należy pozyskiwać gminy i powiaty do współpracy w przedsięwzięciach regionalnych. Przejrzystość procesów decyzyjnych i praktyka rozdziału zasobów, przeciwdziałająca kumulowaniu korzyści w mocnych *lobbystycznie* obszarach, musi być normą stosunków wewnętrznych w regionie. Istotnym zadaniem samorządu wojewódzkiego jest też inicjowanie i wspieranie porozumień gmin i powiatów, zawartych dla realizacji zadań o charakterze lokalnym, subregionalnym, metropolitalnym itp.

B. Renesans cywilizacyjny

Przeszkodą w wypełnianiu przez Dolny Śląsk misji wiązania Polski z Europą jest wciąż jeszcze wyraźny dysonans cywilizacyjny. Kontrast między klasą starej i nowej zabudowy i infrastruktury, poziom dewastacji otoczenia i nachalność obocznych kulturowo zachowań w miejscach publicznych wciąż stwarzają silne wrażenie regresu (mimo wyraźnego

postępu z ostatnich lat). Utrudnia ono przekonywanie Europejczyków o wysokim poziomie aspiracji, kwalifikacji i umiejętności przeważającej części mieszkańców Dolnego Śląska, demobilizuje też samych Dolnoślązaków. Likwidacja tego dysonansu jest zadaniem wyjątkowo ważnym i pilnym, a zarazem – na mocy przyzwyczajenia – słabo dostrzeganym. Potrzebne jest cierpliwe i konsekwentne nadrabianie długoletnich zaniedbań w pracy organicznej.

- W renesansie cywilizacyjnym **edukacja** jest zarówno celem, jak i środkiem. Kształtowanie nawyków cywilizacyjnych i umiejętności ich zaspokajania to najprostszy i najtańszy sposób poprawy obecnego stanu rzeczy. Konieczne jest wyrównywanie szans edukacyjnych w regionie, poszerzają się bowiem środowiska, z których dostęp do oświaty jest utrudniony. Efektywne udostępnienie możliwości kształcenia dzieciom i młodzieży z małych miejscowości oraz ze środowisk biednych i patologicznych jest wielką odpowiedzialnością samorządów. Należy też wspierać obecne trendy do powstawania szkół wyższych w mniejszych ośrodkach. Trzeba jednak zadbać, aby postępujące upowszechnienie wyższego wykształcenia nie odbywało się kosztem jego jakości. Potrzebny jest zróżnicowany system edukacji, rozwijający rozmaite predyspozycje i przygotowujący do różnorodnych zawodów. System, w którym na każdym poziomie jest też miejsce dla przekazu europejskich norm cywilizacyjnych.
- Harmonia krajobrazu miejskiego i wiejskiego, budująca poczucie przynależności lokalnej i decydująca o atrakcyjności turystycznej okolicy, świadczy zarazem o wysokich standardach i sprawności władz samorządowych. Po latach ignorowania tego aspektu spraw publicznych **humanizacja środowiska** jest szczególnie pilnym zadaniem. Wskazuje na to wciąż rosnący chaos zabudowy, okaleczanie krajobrazu bezładnie rozrzuconymi elementami infrastruktury (np. linie energetyczne i maszty telefonii komórkowych), pasy odpadków wzdłuż dróg, cieków wodnych, torów itd. Nowym dysonansem przestrzennym, podobnie deprymującym jak hałas, jest wizualny zgiełk reklam. Poszukując właściwego kompromisu między promocją a estetyką, warto nawiązywać do rozwiązań wprowadzanych w UE.
- Ważnym nośnikiem tożsamości i wyrazem aspiracji cywilizacyjnych jest **życie kulturalne** regionu. Głównym problemem kultury wysokiej, nie tylko na Dolnym Śląsku, wydaje się jej odwrócenie od przecięt-

nych odbiorców i zamknięcie we własnym, dość nielicznym kręgu. Powstały obieg nie radzi sobie bez znacznego wsparcia ze strony administracji. Instytucje kultury, skoncentrowane dziś na „przeżyciu”, muszą – niezależnie od należącego im wsparcia instytucjonalnego – pozyskać szersze kręgi odbiorców. Renesans tradycyjnych form uprawiania sztuki może być, paradoksalnie, przyszłością tej sfery życia społecznego. Przy okazji może to sprzyjać podnoszeniu poziomu kultury masowej.

- Tym, co najdobitniej odróżnia cywilizację od barbarzyństwa, jest **ład i bezpieczeństwo** w przestrzeni publicznej. Jest to zarazem domena praworządności szczególnie bliska gestii samorządów. Siły porządku nawet w drobnych sprawach muszą działać nieustępliwie, pozyskując przy tym współpracę lokalnej społeczności. Rolą samorządu jest inspirowanie, wspieranie i propagowanie takich działań.
- Do najistotniejszych wyznaczników cywilizacyjnych należy sposób, w jaki są traktowane zdrowie, rekreacja i środowisko naturalne. W kwestiach zdrowego trybu życia, aktywnej rekreacji i bliskiego kontaktu z przyrodą Dolny Śląsk ma wyjątkowo wiele do zaoferowania – ma też jednak sporo do nadrobienia. Należy dążyć do takiego zagospodarowania regionu i takiej oferty turystycznej, aby bliski kontakt z naturą dostępny był wszystkim mieszkańcom. Pilnie należy podnosić standardy sanitarne i estetyczne otoczenia.

C. Społeczeństwo obywatelskie

Samorządy nie mogą się ograniczać do zarządzania, ich głównym zadaniem jest rola rzecznika i lidera mieszkańców, wyrażanie aspiracji i przewodzenie w ich urzeczywistnianiu. Jest to jednak możliwe tylko wtedy, gdy zaplecze samorządu stanowi ukształtowana społeczność obywatelska. Samorząd dolnośląski musi nie tylko służyć takiej społeczności, ale też wspomagać jej formowanie się.

- Naturalnym partnerem samorządów są związki, stowarzyszenia i organizacje mieszkańców. Już działające nie są jeszcze w stanie zaspokoić wszystkich potrzeb reprezentacji i uczestnictwa Dolnoślązaków w życiu społecznym i gospodarczym regionu. W tej sytuacji potrzebne jest

szersze otwarcie się samorządów na inicjatywy obywateli i organizacji pozarządowych. Trzeba tworzyć możliwości wyrażania takich inicjatyw, poszerzać przestrzeń, w której mogą one zaistnieć, i **promować obywatelstwo aktywne**.

- Przestrzeń emocjonalna pomiędzy rodziną a państwem jest wciąż słabo wypełniona. Trzeba tę przestrzeń zagospodarować tak, by znalazło się w niej miejsce dla regionu. Jak wskazuje Jan Paweł II, istnieje znaczny **potencjał gotowości społecznej do współdziałania** w zakresie dobra wspólnego. Rolą samorządu jest znalezienie sposobów wykorzystania i rozwinięcia tego potencjału.
- Decyzje o przyznawaniu środków publicznych zapadają zwykle w starciu racji ogólnych z racjami grup nacisku. Stąd też często głoszony postulat by utworzyć w stolicy **regionalne lobby** – czy słusznie? W obliczu korzyści, które taki nacisk przyniósł innym regionom, może się to wydawać oczywiste, z kolei praktyka dowodzi, iż w tej konkurencji Dolny Śląsk wypada systematycznie nie najlepiej. Co więcej, wynik ten zdaje się mieć związek ze specyfiką więzi elit dolnośląskich, słabiej ugruntowanych niż w bardziej zasiedlonych regionach. W tej sytuacji sensowny wydaje się postulat przyjęcia przez region roli rzecznika przejrzystości procesów decyzyjnych i równoprawnego dostępu do wspólnych zasobów.
- **Zjednanie środków przekazu** dla rozwoju regionu to warunek pozyskania akceptacji społecznej dla działań samorządu. Wyczulone na kwestie dobra wspólnego lokalne media to najlepszy sojusznik samorządu w rozpoznawaniu i popularyzacji godnych wdrożenia pomysłów i znakomita platforma szerokiej debaty regionalnej. Nowe możliwości takiej debaty stwarza rozwój sieci informatycznych (w tym możliwości demokracji bezpośredniej).
- W szybko zmieniającym się świecie coraz częściej niezbędne są fachowe analizy uwarunkowań, prowadzące do syntez o praktycznej wartości decyzyjnej. Odpowiednie **studia nad regionem** powinny stanowić podstawę wielu działań w sferze publicznej. Samorząd wojewódzki powinien mieć szeroki dostęp do regionalnych zasobów wiedzy – teoretycznej i praktycznej. Musi skupiać wokół siebie ekspertów, zlecać im przeprowadzanie badań i uwzględniać uzyskane wyniki.

- Samo przestrzeganie litery prawa nie zapewnia jeszcze właściwych relacji władz samorządowych z mieszkańcami. Niezbędna jest szeroko rozumiana **przyzwoitość w działaniu** władzy samorządowej, wyrażająca się w życzliwości, otwartości i partnerskim traktowaniu mieszkańców.

D. Innowacyjna gospodarka

Rozwój Dolnego Śląska musi mieć podstawy w znaczącym sukcesie gospodarczym. Nie osiągnie się jednak wiele ani topiąc środki w ratowaniu skazanych na upadek przedsięwzięć, ani kopiując najpowszechniej stosowane (więc zwykle przestarzałe) rozwiązania. Realne szanse na zmianę pozycji konkurencyjnej leżą w innowacyjnej przedsiębiorczości. Ta z kolei, jak uczy doświadczenie, przejawia się jedynie w sprzyjających warunkach. Talenty technologiczne i organizacyjne muszą mieć dostęp do środków finansowych i infrastruktury oraz życzliwe wsparcie decyzyjne ze strony głównych aktorów sceny regionalnej. Patronowanie narodzinom regionalnego systemu innowacyjnego jest głównym zadaniem samorządu w sferze gospodarki. Celem jest **gospodarka oparta na wiedzy**.

- Poza miedzią Dolny Śląsk ma dziś niewielkie szanse w konkurencji na głównych rynkach świata. Dlatego też regionalna polityka inwestycyjna winna nastawić się na wyszukiwanie i obsadzanie luk na rynkach wąskich i wyspecjalizowanych. Należy starannie wyważać korzyści krótko- i długookresowego planowania. Planując z wyprzedzeniem można łatwiej i spokojniej zgromadzić potrzebne środki, można też jednak nie trafić w potrzeby w czasie, w którym inwestycja będzie gotowa. Dynamizm współczesnych rynków kapitałowych i procedur wykonawczych przemawia za przedsięwzięciami realizowanymi zdecydowanie.
- Zasoby przyrodnicze i kulturowe oraz bogate tradycje uzasadniają traktowanie turystyki jako jednego z wiodących działów gospodarki Dolnego Śląska. Kreowanie oferty turystycznej powinno uwzględniać aktualne tendencje w turystyce międzynarodowej i krajowej, regionalne uwarunkowania środowiska przyrodniczego i kulturowego oraz położenie przygraniczne z Niemcami i Czechami. Na szczególną uwagę zasługuje rozwijanie turystyki wiejskiej (np. agroturystyki), turystyki

przyrodniczej i kulturowej, związanych z poznawaniem osobliwości przyrodniczych, zespołów zabytków i wybitnych obiektów architektonicznych oraz turystyki zdrowotnej, wiążącej turystykę wypoczynkową z lecnictwem uzdrowiskowym i poznawaniem regionu.

- **Regionalne strategie sektorowe** muszą być w maksymalnym stopniu otwarte na szybkie dostosowanie się do zmiany warunków otoczenia. Samorząd powinien koncentrować się na rozwoju i tworzeniu infrastruktury. Niezależnie od bieżących potrzeb i zadań należy dysponować pewną rezerwą zasobów, przeznaczoną na wsparcie nowatorskich przedsięwzięć. Trzeba pamiętać, że odpowiednie formowanie regionalnego popytu może przynieść więcej korzyści niż sterowanie podażą.
- Bezrobocie stało się na pewnych terenach województwa dramatem społecznym, a jednocześnie otwarcie gospodarki na świat sprawia, że metoda kreowania zatrudnienia przez udzielanie przywilejów przestaje być skuteczna. Dominującą tendencją **polityki zatrudnienia** musi więc być aktywizacja i uelastycznienie siły roboczej. Z jednej strony trzeba zadbać, aby bezrobocie nie było osobistą strategią z wyboru, ale okresem intensywnego kształcenia umiejętności potrzebnych na rynku. Z drugiej strony należy zwiększać mobilność pracowników (mieszkania, dojazdy) i dopuszczać niestandardowe formy zatrudnienia (które przesądziły o zdławieniu bezrobocia w USA). Uwzględniając ograniczone możliwości adaptacyjne niektórych grup społecznych, należy chronić miejsca pracy prostej w usługach wyłączonych z konkurencji globalnej i wiązać pobieranie zasiłków z różnorodnymi świadczeniami na rzecz społeczności lokalnej i regionalnej. Precyzyjnie zdefiniowane geograficznie strefy bezrobocia powinny być celem specjalnych programów aktywizacji.
- Region pełen jest inicjatyw ukierunkowanych na **zwiększenie atrakcyjności inwestowania**. Działania powołujące specjalne strefy ekonomiczne (rozwój gospodarczy przez nadawanie przywilejów) trudno oceniać jednoznacznie. Z jednej strony zakłócają one obieg sygnałów rynkowych, pogarszają sytuację konkurencyjną już istniejących firm i sprzeczne są z założeniami UE. Z drugiej strony są one jednym z niewielu dostępnych sposobów na szybką poprawę gospodarki

w obszarach problemowych i mają za sobą wielką tradycję europejską (przywileje fundacyjne). W sytuacji, gdy eliminacja działań protekcyjnych jest wciąż raczej postulatem ideowym niż powszechną praktyką, jednostronne ich odrzucenie nie wydaje się rozsądne. Można selektywnie wspierać działalność stref i obszarów specjalnych, zdając sobie zarazem sprawę z ich tymczasowości. W długiej perspektywie atrakcyjność Dolnego Śląska dla inwestorów zależeć będzie od dostępnych w nim kompetencji, infrastruktury i tkanki cywilizacyjnej. Podejmowane już działania, ukierunkowane na przygotowanie infrastrukturalne i kadrowe stref intensywnego inwestowania (np. obszary zrównoważonego rozwoju) idą w dobrym kierunku i zasługują na wsparcie.

- W gospodarce globalnej posiadanie zasobów naturalnych nie gwarantuje jeszcze sukcesu rozwojowego, ich właściwe wykorzystanie może jednak ten sukces przybliżyć. Pod względem geologicznym Dolny Śląsk został szczerze obdarowany przez naturę. Stwarza to wyjątkowe szanse dla rozwoju przemysłu bazującego na surowcach mineralnych i turystyki. Poważnej zmiany wymagają jednak sposoby wykorzystywania tych atutów, gdyż dotychczasowe praktyki cechuje szybko malejąca efektywność. Należy wspierać innowacyjne koncepcje wykorzystania regionalnych zasobów surowcowych. Konieczne jest wspomaganie licznych już inicjatyw, zmierzających do unowocześnienia formuły leczenia uzdrowiskowego i turystyki.
- Fundamentem gospodarki rynkowej są jednoznaczne struktury własności. Wyklarowanie tych struktur ma dziś dla Dolnego Śląska znaczenie zasadnicze.
- Istotą dolnośląskiego systemu innowacyjnego musi być elastyczna **sieć powiązań między głównymi aktorami sceny regionalnej**. Musi ona objąć przedsiębiorców, związkowców, działaczy samorządu, finansistów, uczonych, polityków, inżynierów, dziennikarzy itd. – kompetentnych i poczuwających się do odpowiedzialności za sprawy regionalne. Kraj ten ma dyskutować, opiniować, typować i wspierać obiecujące inicjatywy i pilnować dobrze ustalonych standardów. Nie ma gotowej recepty, jak taką strukturę utworzyć, wiadomo jedynie, że takie sieci powiązań władzy i kompetencji funkcjonują w regionach, które odnoszą sukcesy.

- Regionalne systemy innowacyjne bazują na dynamicznej gospodarce, sprawnie współpracującej z instytucjami badawczo-rozwojowymi i finansowymi. Na Dolnym Śląsku taki układ musi dopiero powstać. Jak dotąd region posiada znaczący **atut w postaci dobrych uczelni wyższych**, które mogą stać się zalążkiem systemu innowacyjnego. Wymaga to jednak modyfikacji modelu ich funkcjonowania w kierunku odejścia od struktur instytucjonalnych w kierunku zadaniowych zespołów interdyscyplinarnych i porzucenia kryteriów formalnych na rzecz pragmatycznych. Postępujące prace nad tworzeniem Wrocławskiego Parku Technologicznego są przykładem działań we właściwym kierunku.
- Inwestowanie w *kapitał ludzki* jest najważniejszym i najwdzięczniejszym zadaniem władz samorządowych. W ostatnich latach poczyniono wielki postęp w zakresie upowszechnienia kształcenia na poziomie wyższym. Wyzwaniem chwili jest dziś zapewnienie odpowiedniej jakości tego kształcenia, szczególnie w odniesieniu do wybitnie uzdolnionej młodzieży. Nowatorska akcja **zDolny Śląsk** powinna być prawdziwie europejską odpowiedzią na to wyzwanie.

E. Otwarcie na świat

Konkurencyjny rozwój Dolnego Śląska musi być oparty przede wszystkim na wyjątkowości atutów lokalnych, w tym wybitnych walorów przyrodniczych i kulturowych. Wykorzystanie tych atutów wymaga jednak rozbudowanych kontaktów z krajowymi i zagranicznymi partnerami gospodarczymi oraz centrami kultury i technologii. Wyrazistej tożsamości regionalnej powinna towarzyszyć kompatybilność instytucji regionalnych z instytucjami UE. Wprowadzenie Dolnego Śląska na europejskie trajektorie twórczości, gospodarki i polityki jest nieodzownym warunkiem rozwoju regionu.

- Uruchomienie wewnętrznych czynników rozwoju Dolnego Śląska i budowa odpowiednich struktur organizacyjnych warunkują **pozyskiwanie zasobów** Unii Europejskiej i sensowne ich wykorzystanie. Potrzebna jest przy tym publiczna dyskusja: co można uzyskać, jakie są

ograniczenia, co warto w tym celu poświęcić, a czego należy bronić. Pomocne może być tu zapoznanie się z doświadczeniami bliższych i dalszych sąsiadów.

- Dolny Śląsk boleśnie odczuwa **deficyt kadr**, znających bezpośrednio funkcjonowanie agend Unii i obytych w realiach instytucji europejskich. Nieliczni wybitni fachowcy nie zmieniają ogólnego obrazu sytuacji. Potrzebne jest nasycenie nie tylko administracji, ale przede wszystkim rynku pracy kompetentnymi specjalistami. Nie umniejszając znaczenia wszelkich szkoleń i staży, należy stwierdzić, że jedynie kształcenie młodzieży może zapewnić odpowiednio szeroki dopływ potrzebnych kadr.
- Nie ma otwarcia bez zapewnienia kontaktu. **Integracja komunikacyjna** w oczywisty sposób warunkuje nasze uczestnictwo w przestrzeni europejskiej. Obecna sytuacja jest w najwyższym stopniu niezadowalająca, od izolowanego od Europy portu lotniczego poczynając, przez zły stan drogi A4 i powolną kolej, na niewydolnych (ale prawie najdroższych w świecie) połączeniach internetowych kończąc. Nie można dłużej ograniczać się do prób łagodzenia dobrze rozpoznanych problemów. W tej dziedzinie istnieje potrzeba radykalnych koncepcji i zdecydowanych działań.
- **Promocja regionu** w kontaktach międzynarodowych jest niezbędna dla pozyskiwania partnerów do współpracy, jest też formą reklamy regionalnych produktów. Dolny Śląsk ma wszelkie dane, by wybić się ponad prowincjonalność i zaistnieć w zewnętrznej przestrzeni informacyjnej. Jest to nie tyle problem środków, ile pomysłów i przemysłowej polityki. Potrzebny jest tu skoordynowany wysiłek wszystkich znaczących podmiotów społecznych i gospodarczych regionu.
- Najlepszym sposobem na popularyzację Dolnego Śląska jest **rozwój turystyki**. Region ma dostatecznie wiele atrakcji przyrodniczych i kulturowych, aby mieć szanse w międzynarodowej konkurencji o przyciągnięcie zagranicznych turystów. Wymaga to jednak zasadniczego urozmaicenia obecnej oferty wypoczynkowej i uzdrowiskowej, modernizacji bazy pobytowej, polepszenia warunków dojazdu i szerokich działań na rzecz poprawy standardów otoczenia.
- To, jak układają się **stosunki z sąsiadami**, dostarcza Europie ważnej informacji o naszej zdolności i gotowości do zjednoczenia. Historia

bogato wyposażyła wszystkie narody tej części świata we wzajemnie negatywne stereotypy (oderwanie się od tego dziedzictwa uprzedzeń jest jedną z zalet regionalnego widzenia świata). Postępu należy poszukiwać we współpracy gospodarczej na pograniczu. Wyraźny postęp tej właśnie natury odnotowuje się w euroregionach Nysa i Glacensis. Prowadzone tam działania należy wspierać, umacniać i rozszerzać.

- Perspektywa akcesji spowodowała, że otwarcie na świat kojarzy się głównie z otwarciem na UE. Nie wolno jednak zapominać o innych kierunkach, zwłaszcza północnoamerykańskim. Trzeba też rozwijać kontakty, które region wyrobił sobie w krajach rozwijających się (choćby przez fakt studiowania ich obywateli we Wrocławiu). Szczególnie ważny jest jednak **kierunek wschodni**. Dolny Śląsk może i powinien odegrać znaczącą rolę w przekazywaniu na wschód wzorców europejskich, wzbo-

gaconych o doświadczenia z percepcji tych wzorców w polskich warunkach. Z racji położenia nasz region może stać się dogodną siedzibą dla instytucji międzynarodowych działających na rzecz Wschodu.

- Dolny Śląsk ma też ważnych sąsiadów w granicach Polski. Z racji położenia województwa lubuskie i opolskie są naszymi naturalnymi partnerami w ponadregionalnych projektach infrastrukturalnych (Program dla Odry – 2006, A3, A4). W kontaktach z Wielkopolską cenna jest możliwość wymiany doświadczeń, gdyż jest to region o podobnej do Dolnego Śląska skali. Wiele praktycznych spraw w gminach i powiatach pogranicznych da się lepiej załatwić na drodze bezpośredniej współpracy, stąd idea miast – bram. Należy zadbać o sprawne połączenia komunikacyjne z sąsiednimi województwami – również po to, by ułatwić dopływ turystów.

DOMENY DZIAŁAŃ STRATEGICZNYCH

Zadania służące realizacji strategicznych celów rozwoju województwa dolnośląskiego opisujemy w 13 domenach działań. Układają się one w cztery sfery: gospodarczą, przestrzenną, socjalną i zasobów ludzkich. Takie ujęcie publicznej przestrzeni zapewnia dużą przejrzystość i łatwość odnalezienia oraz identyfikacji problemów z różnych obszarów aktywności, a także powiązanie ich z celami stawianymi w *Strategii*. Nie oznacza to, iż zaproponowany podział jest w pełni rozłączny. Niektóre działania można zaliczyć do różnych domen. W naszej *Strategii* działania takie przypisujemy do domeny dominującej.

Poniższym krótkim opisom sfer i domen towarzyszą ryciny obrazujące tylko pewne wybrane przestrzenne aspekty działań w ich zakresie. Ilustrują one istniejące uwarunkowania i obrazują potrzeby województwa.

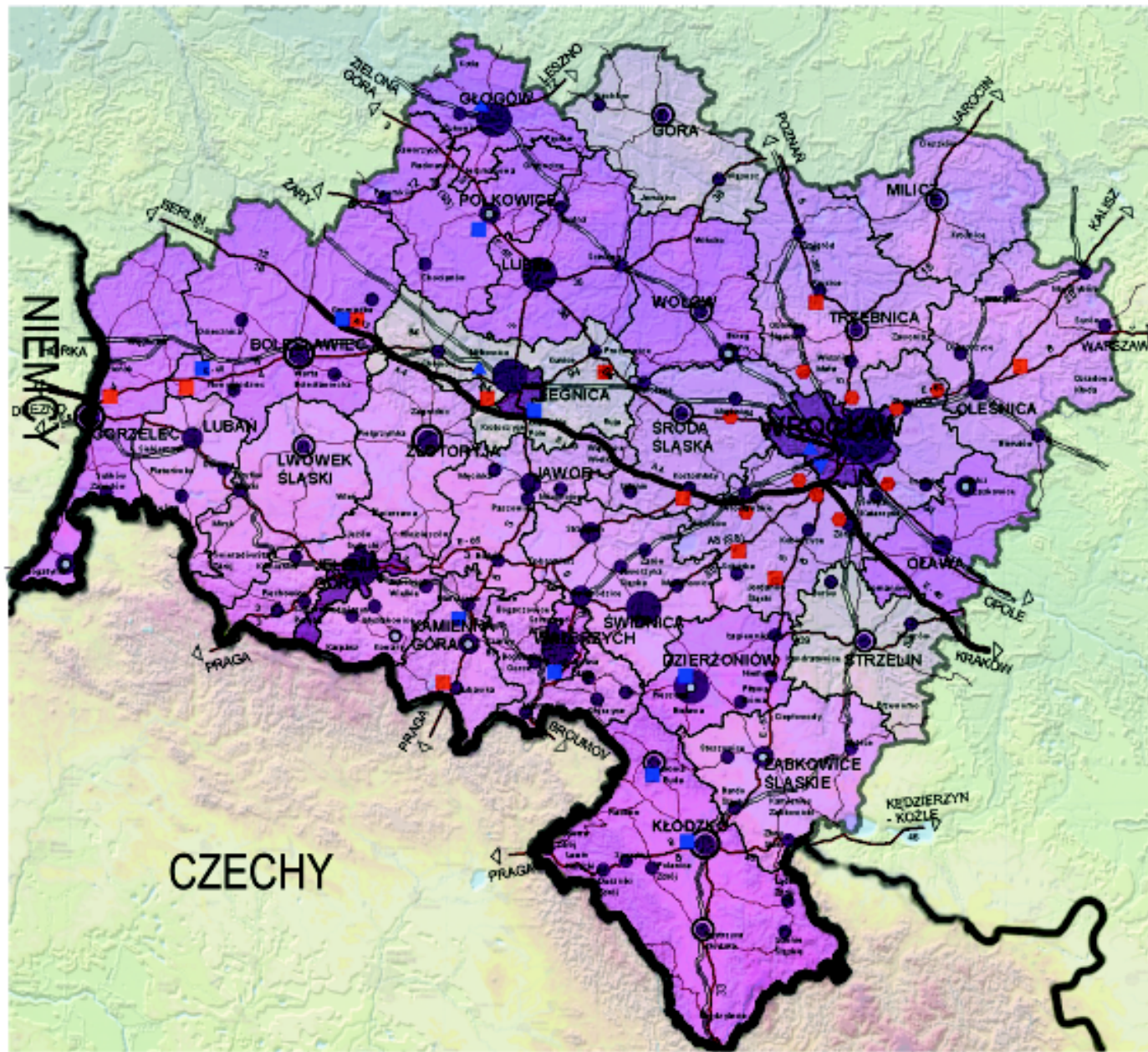

Sfera gospodarcza

Sfera ta jest szczególnie ważna w obecnych warunkach. Brak silnych i dynamicznych struktur gospodarczych uniemożliwia bowiem realizację pozostałych celów strategicznych, których spełnienie w istocie rzeczy, jako że są pochodnymi sfery ekonomicznej, zależy w dużej mierze od jakości i efektywności procesu gospodarowania w województwie. Znaczna adaptacyjność zapisów w tej części strategii wynika z faktu, iż proponowane są nie tylko konkretne działania, ale również metody ich wyłaniania.

WOJEWÓDZTWO DOLNOŚLĄSKIE PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ

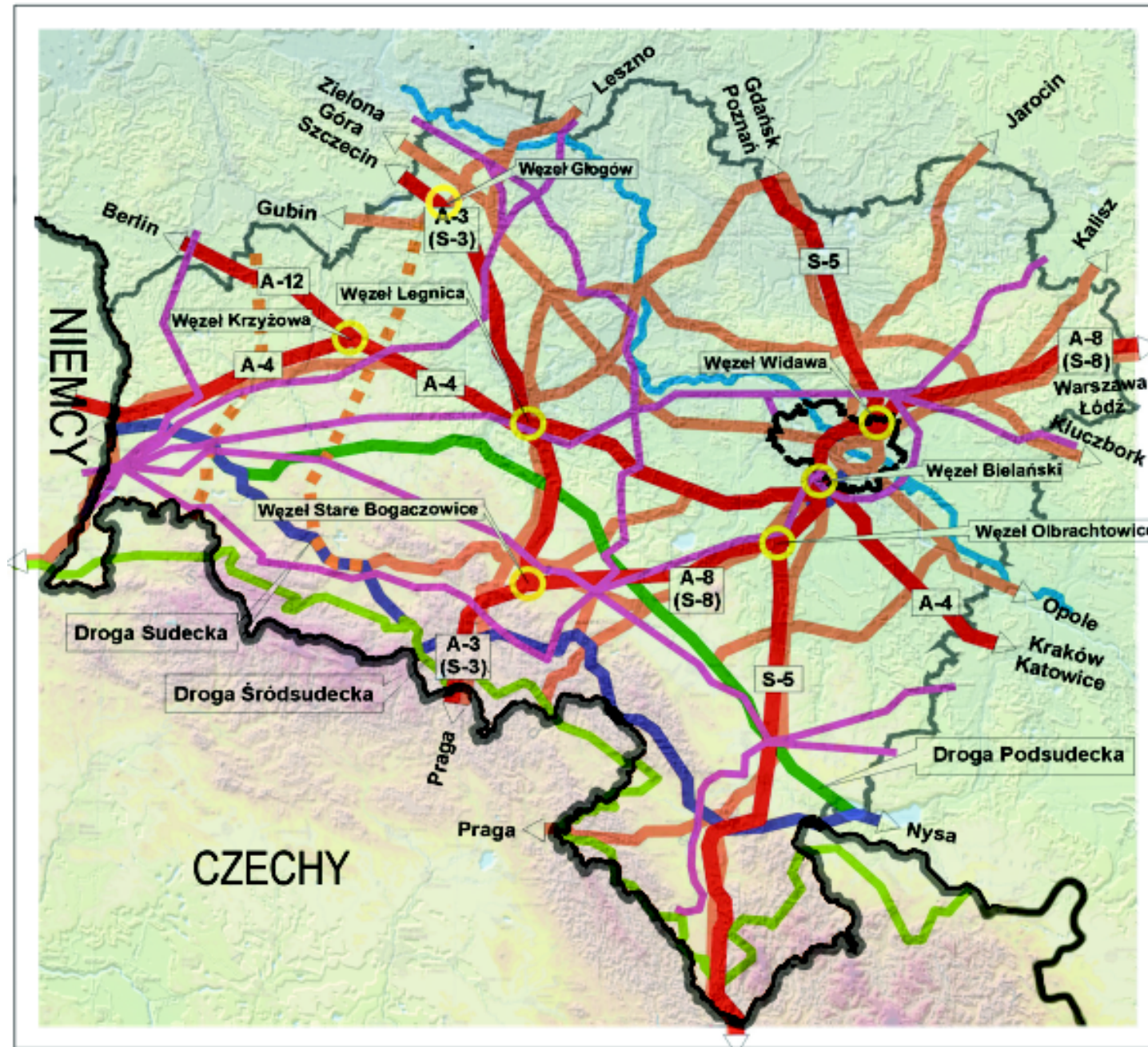

Domena przedsiębiorczości

Przedsiębiorczość jest cechą indywidualną osób, zespołów ludzkich i środowisk. Region powinien tworzyć warunki dla jej rozwoju i usuwać przeszkody na drodze realizacji przedsięwzięć gospodarczych. Szczególną uwagę należy więc poświęcić stymulacji endogennej aktywności obywatelskiej i ekonomicznej, a także podejmowaniu współpracy przez lokalnych aktorów.

WOJEWÓDZTWO DOLNOŚLĄSKIE KOMUNIKACJA I ELEKTROENERGETYKA

PODZIAŁ ADMINISTRACYJNY

- GRANICA PAŃSTWA
- GRANICA WOJEWÓDZTWA
- Autostrady i drogi ekspresowe
- Ważniejsze powiązania drogowe
- Kierunkowe powiązania drogowe
- Korytarze infrastruktury elektroenergetycznej
- Odra
- Węzły autostradowe

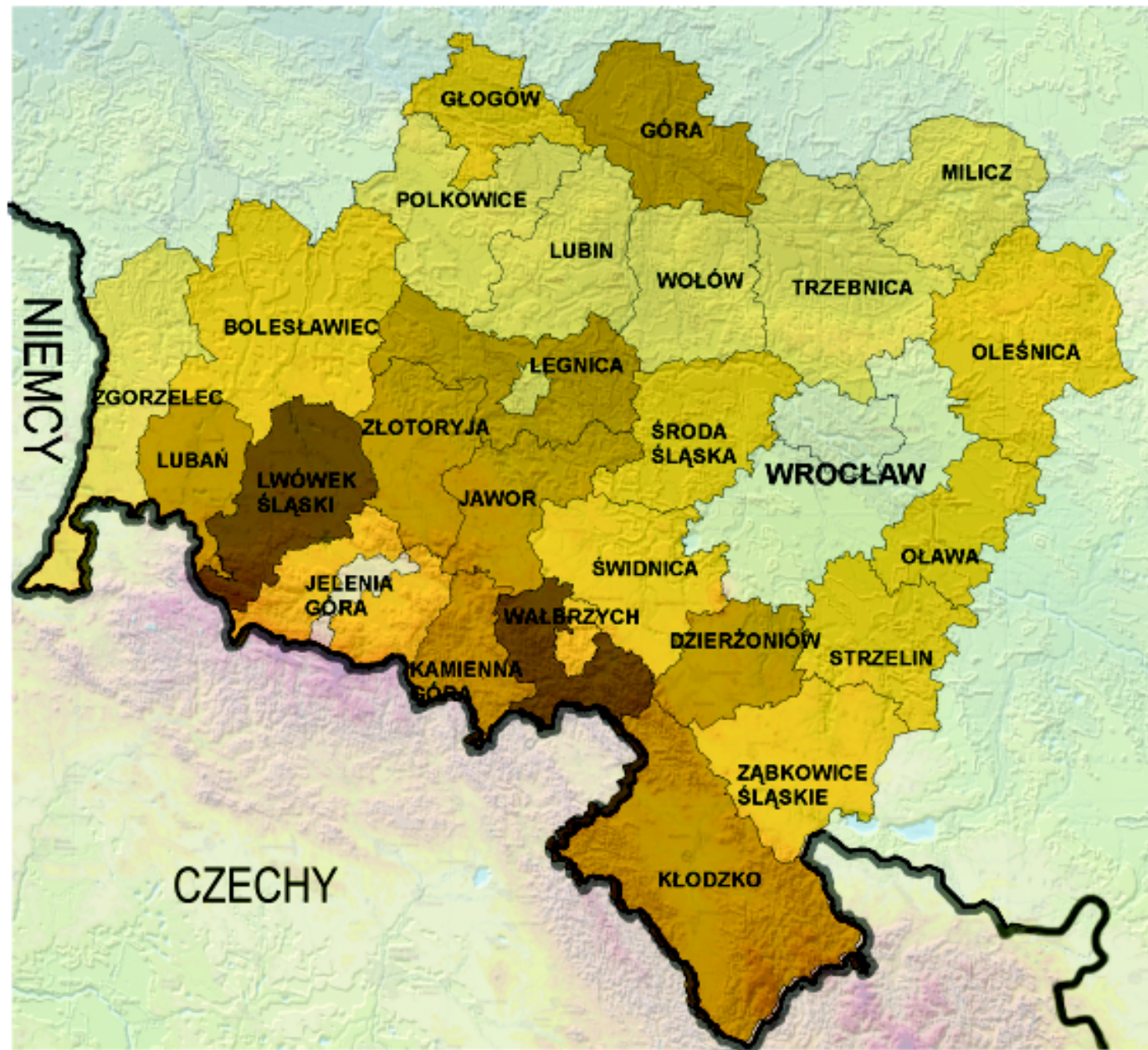
Domena infrastruktury

Rozwój infrastruktury warunkuje spełnienie misji regionu. Dla podniesienia konkurencyjności regionu niezbędne okazują się modernizacja i rozbudowa infrastruktury transportowej i komunikacji wodnej oraz uzupełnienie sieci energetycznej i telekomunikacyjnej.

WOJEWÓDZTWO DOLNOŚLĄSKIE

BEZROBOCIE

PODZIAŁ ADMINISTRACYJNY

- GRANICA PAŃSTWA
- GRANICA POWIATU

STOPA BEZROBOCIA W %

- 6.5 - 12.4
- 12.5 - 18.6
- 18.7 - 21.8
- 21.9 - 25.6
- 25.7 - 29.3

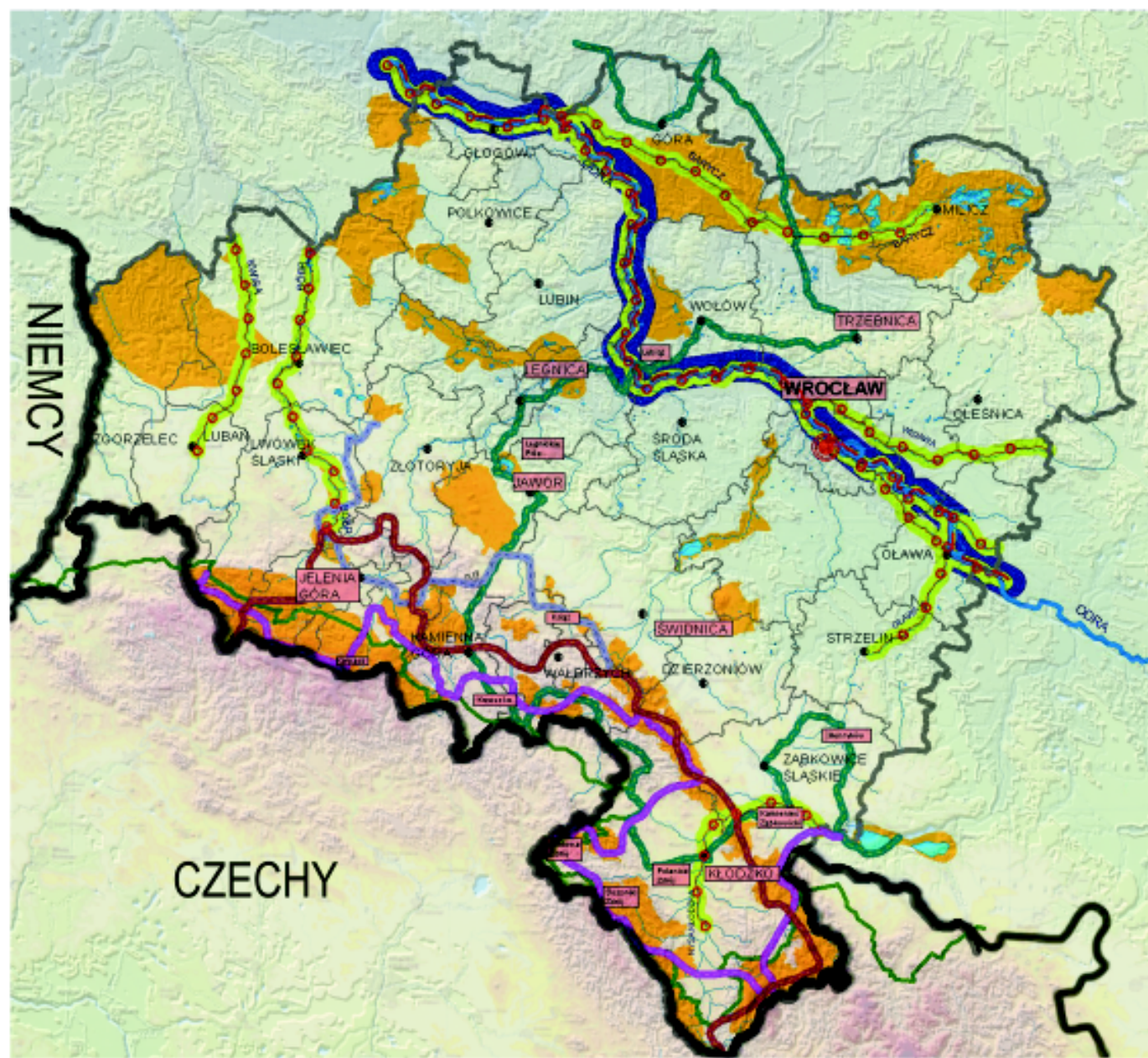
stan na dzień 30.09.2000 r.

Domena zatrudnienia

Bezrobocie jest obecnie najdokuczliwszym problemem dolnośląskiej społeczności. Problemy te koncentrują się zwłaszcza na terenach Sudetów i Polesia, które z tej racji powinny stać się obszarami wsparcia i interwencyjnej polityki zatrudnienia: ochrony istniejących miejsc pracy i tworzenia nowych.

WOJEWÓDZTWO DOLNOŚLĄSKIE REKREACJA I TURYSTYKA

PODZIAŁ ADMINISTRACYJNY

- GRANICA PAŃSTWA
- GRANICA WOJEWÓDZTWA
- GRANICA POWIATU
- SIEDZIBA SEJMIKU WOJEWÓDZTWA, URZĘDU MARSZAŁKOWSKIEGO I WOJEWODY
- SIEDZIBY RAD POWIATOWYCH I STAROSTW

- DROGA ŚRÓDSUDECKA
- JEZIORA
- RZĘKI

- Lubiąż** WAZNIEJSZE MIEJSCOWOŚCI TURYSTYCZNE
- OBSZARY TURYSTYCZNO-REKREACYJNE
- POTENCJALNE SZLAKI KAJAKOWE
- ODRZAŃSKI SZLAK WODNY

GLÓWNE SZLAKI TURYSTYCZNE

- DOLNOŚLĄSKI SZLAK CYSTERSÓW
- GLÓWNY SZLAK SUDECKI IM. M. ORŁOWICZA
- SZLAK ZAMKÓW PIASTOWSKICH
- TRANSEUROPEJSKI SZLAK E3

Domena rekreacji i turystyki

Warunki krajobrazowe, przyrodnicze w połączeniu z bogatym dziedzictwem kultury materialnej na Dolnym Śląsku stwarzają ogromną szansę na rozwój usług związanych z turystyką i rekreacją. Potrzebne jest więc kreowanie szerokiej gamy produktów turystycznych opartych często na unikatowych zasobach Dolnego Śląska przy jednoczesnym podnoszeniu standardu usług turystycznych.

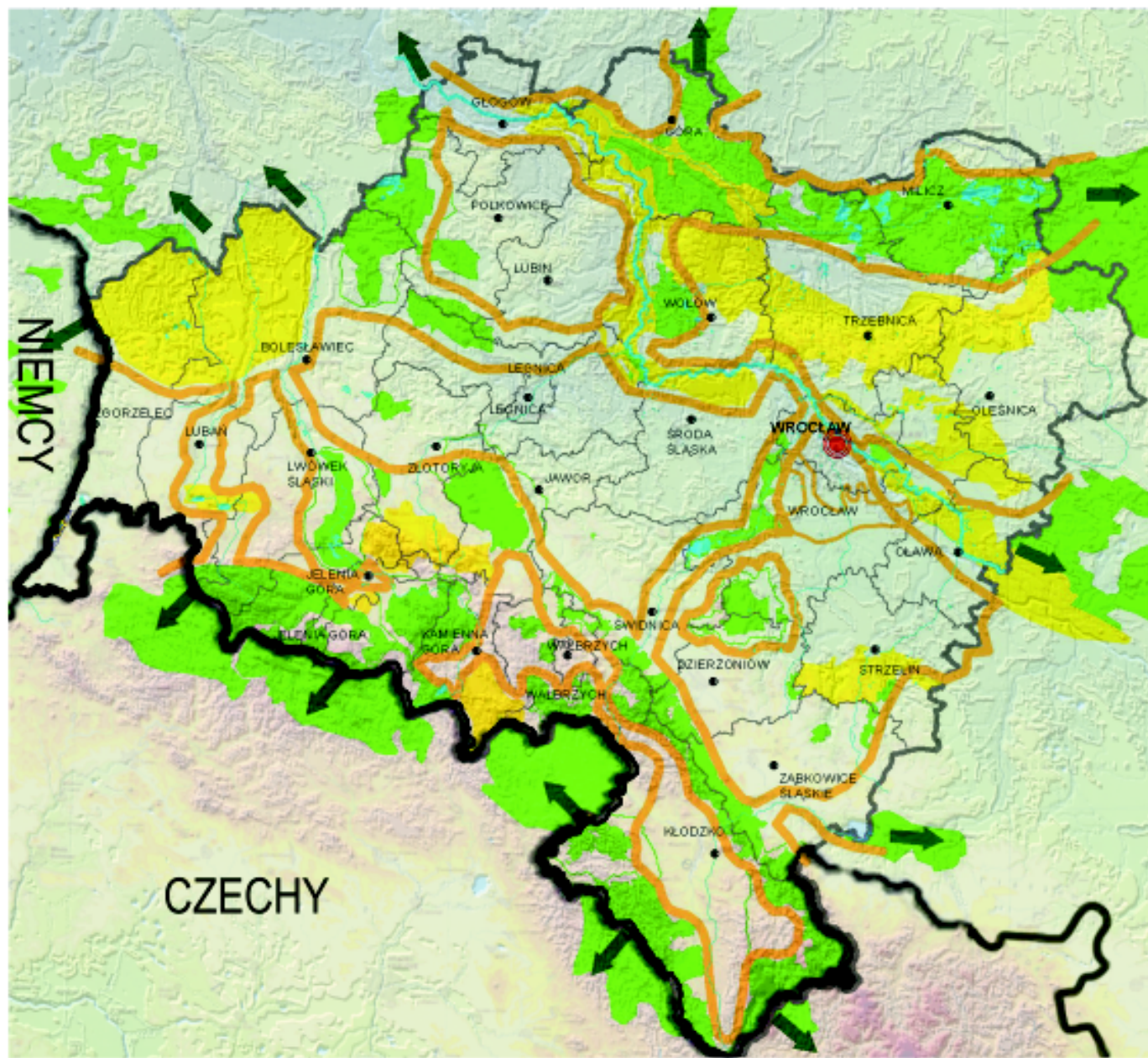
Sfera przestrzenna

Sfera ta eksponuje wyraźnie problematykę szeroko pojętego modelowania przestrzeni regionalnej. Działania rozpatrywane tu w trzech podstawowych domenach stanowią platformę do realizacji przenikających się celów z zakresu ekologii, urbanistyki, gospodarki, turystyki oraz do rozwoju dolnośląskiego sektora rolniczego.

WOJEWÓDZTWO DOLNOŚLĄSKIE

REGIONALNY SYSTEM OBSZARÓW CHRONIONYCH

PODZIAŁ ADMINISTRACYJNY

- GRANICA PAŃSTWA
- GRANICA WOJEWÓDZTWA
- GRANICA POWIATU

OŚRODKI ADMINISTRACYJNE

- SIEDZIBA SEJMIKU WOJEWÓDZTWA, URZĘDU MARSZAŁKOWSKIEGO I WOJEWODY
- SIEDZIBY RAD POWIATOWYCH I STAROSTW

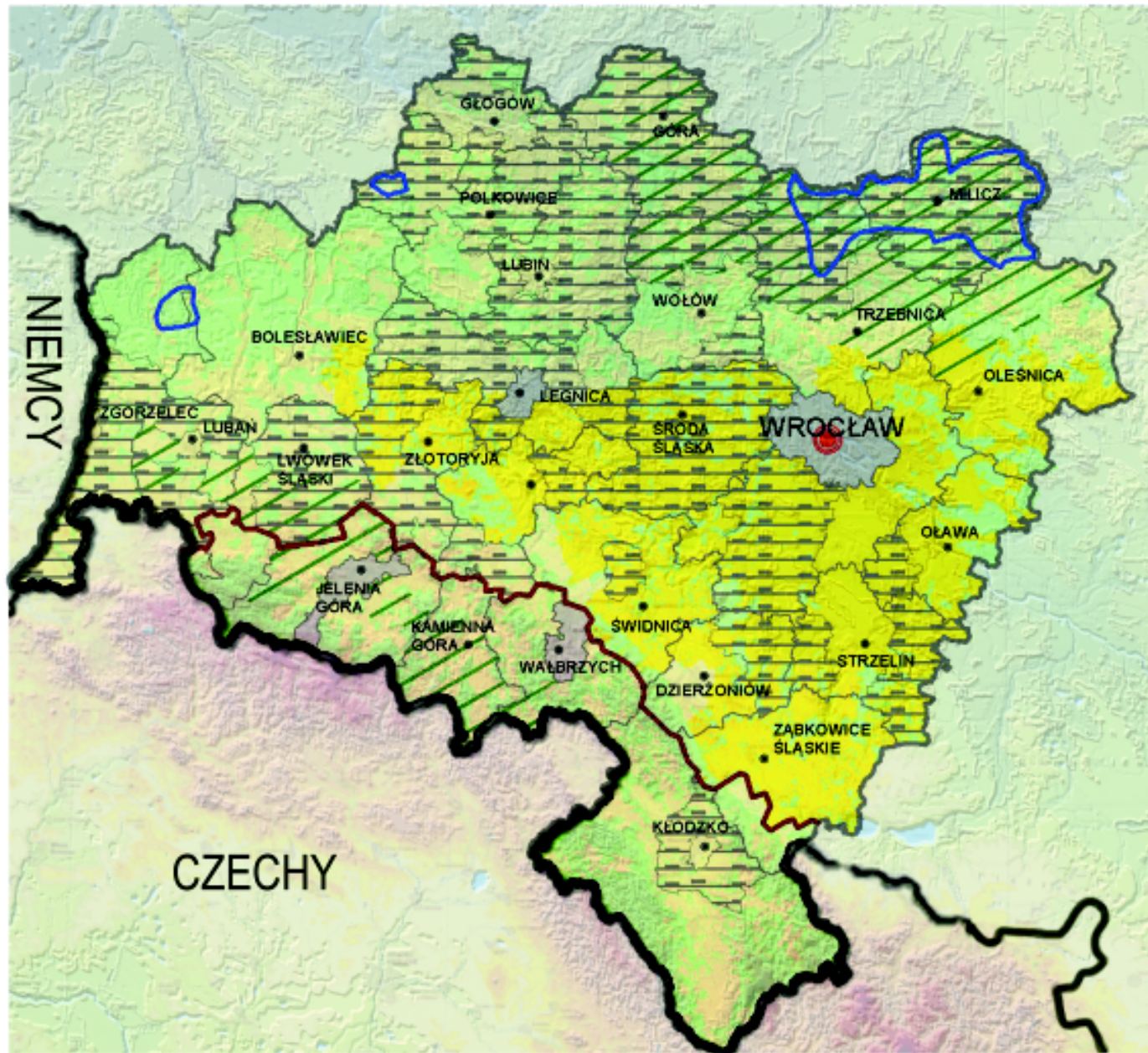
- ISTNIEJĄCE PRZYRODNICZE OBSZARY CHRONIONE
- PROJEKTOWANE PRZYRODNICZE OBSZARY CHRONIONE
- OBSZARY DO UZUPEŁNIENIA LUB UKSZTAŁTOWANIA SYSTEMU PRZYRODNICZEGO WOJEWÓDZTWA, W NAWIĄZANIU DO KONCEPCJI ECONET PL
- GLÓWNE KIERUNKI POWIĄZAŃ EKOLOGICZNYCH

Domena środowiska

Bogate i różnorodne zasoby środowiskowe są jednym z głównych atutów naszego regionu. Część z nich objęta jest już ochroną prawną, system ochrony prawnej wymaga jednak uzupełnienia. Szczególną jednak uwagę należy zwrócić na harmonijne łączenie wymogów ochrony przyrody z możliwościami udostępniania (zwłaszcza turystycznego) istniejących zasobów naturalnych oraz ich gospodarczego wykorzystania.

WOJEWÓDZTWO DOLNOŚLĄSKIE TERENY WIEJSKIE

PODZIAŁ ADMINISTRACYJNY

- GRANICA PAŃSTWA
- GRANICA WOJEWÓDZTWA
- GRANICA POWIATU

OŚRODKI ADMINISTRACYJNE

- SIEDZIBA SEJMIKU WOJEWÓDZTWA, URZĘDU MARSZAŁKOWSKIEGO I WOJEWODY
- SIEDZIBY RAD POWIATOWYCH I STAROSTW

KIERUNKI ROZWOJU GOSPODARKI ROLNEJ

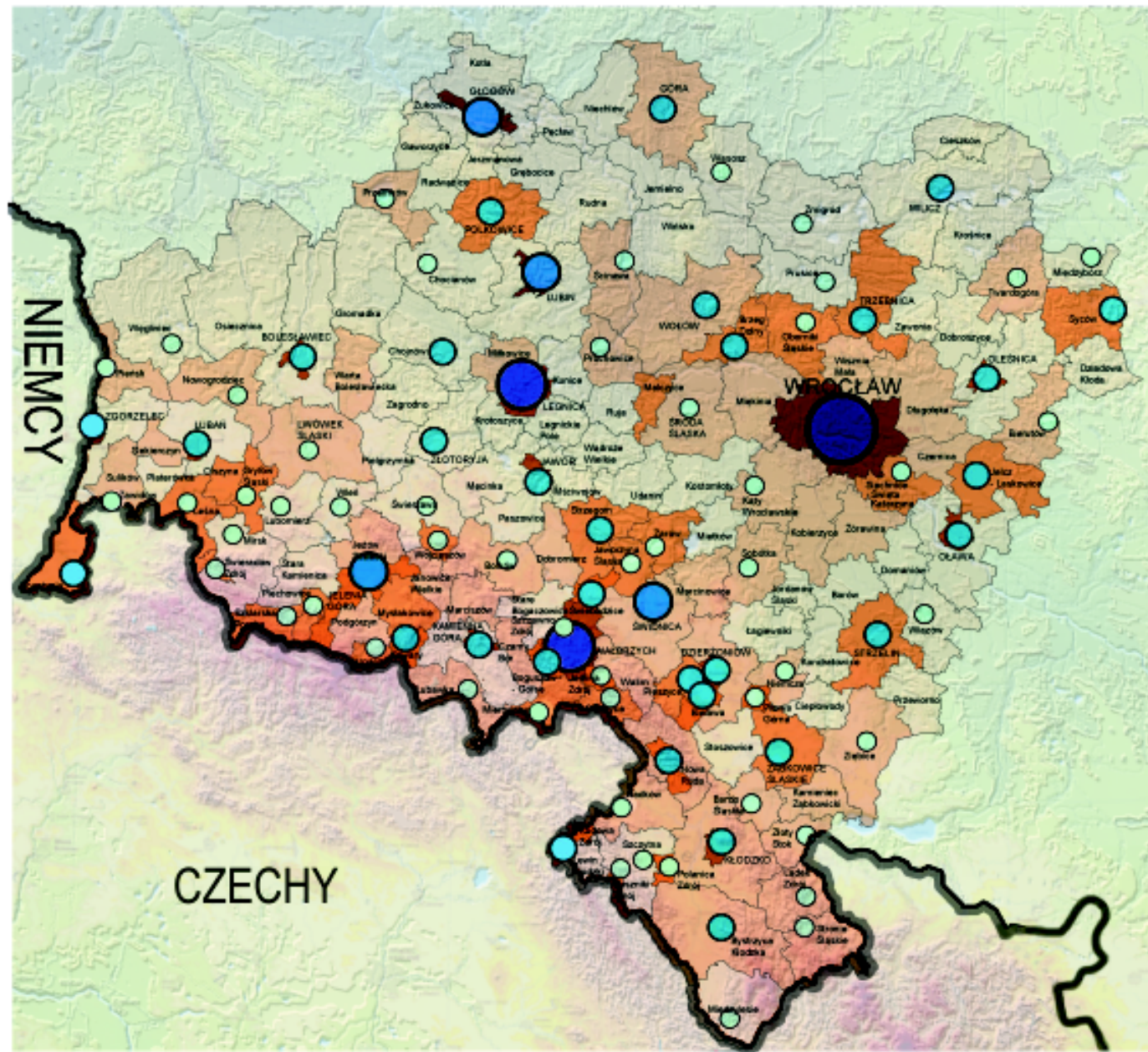
- OBSZARY INTENSYWNEJ PRODUKCJI ROLNICZEJ
- OBSZARY PRZENIKANIA SIĘ FUNKCJI ROLNICZEJ Z INNYMI FUNKCJAMI (TURYSTYCZNA, REKREACYJNA, GOSPODARKI LEŚNEJ)
- OBSZARY GOSPODARKI LEŚNEJ (O RÓŻNYCH FUNKCJACH)
- OBSZARY O SPRZYJAJĄCYCH WARUNKACH DLA ROLNICTWA EKOLOGICZNEGO
- OBSZARY INTENSYWNEJ PRODUKCJI RYBACZEJ
- OBSZARY RESTRUKTURYZACJI ROLNICTWA
- OBSZARY DOMINACJI FUNKCJI POZAROLNICZEJ
- GRANICA OBSZARÓW WYMAGAJĄCYCH WSPIERANIA ROLNICTWA W WARUNKACH GÓRSKICH

Domena terenów wiejskich

Przed dolnośląską wsią wciąż jeszcze stoi konieczność restrukturyzacji i dostosowania do wymogów rynkowej konkurencji. Wydaje się, iż ze względu na wysoki stopień urbanizacji województwa istnieje możliwość bezmigracyjnego rozwoju obszarów wiejskich, głównie w oparciu o produkcję i przetwórstwo rolno-spożywcze na przeznaczone na zaspokojenie potrzeb rynku regionalnego. Osobny problem stanowią obszary górskie.

WOJEWÓDZTWO DOLNOŚLĄSKIE OBSZARY ZURBANIZOWANE

PODZIAŁ ADMINISTRACYJNY

- GRANICA PAŃSTWA
- GRANICA POWIATU

GĘSTOŚĆ ZAŁUDNIENIA W GMINACH (OSÓB/KM²)

- 15 - 60
- 61 - 100
- 101 - 300
- 301 - 1000
- 1001 - 2000
- 2001 - 3000

MIASTA WEDŁUG LICZBY MIESZKAŃCÓW

- 2000 - 10000
- 10001 - 50000
- 50001 - 100000
- 100001 - 200000
- POWYZEJ 600000

Domena obszarów zurbanizowanych

Dolny Śląsk cechuje wyjątkowo dobrze rozwinięta sieć ośrodków miejskich. Niestety obecnie większość z nich ma problemy z zachowaniem i rozwojem swojej substancji, infrastruktury i funkcji miejskich. Dlatego też miasta te będą musiały na nowo zdefiniować swoją rolę w regionie.

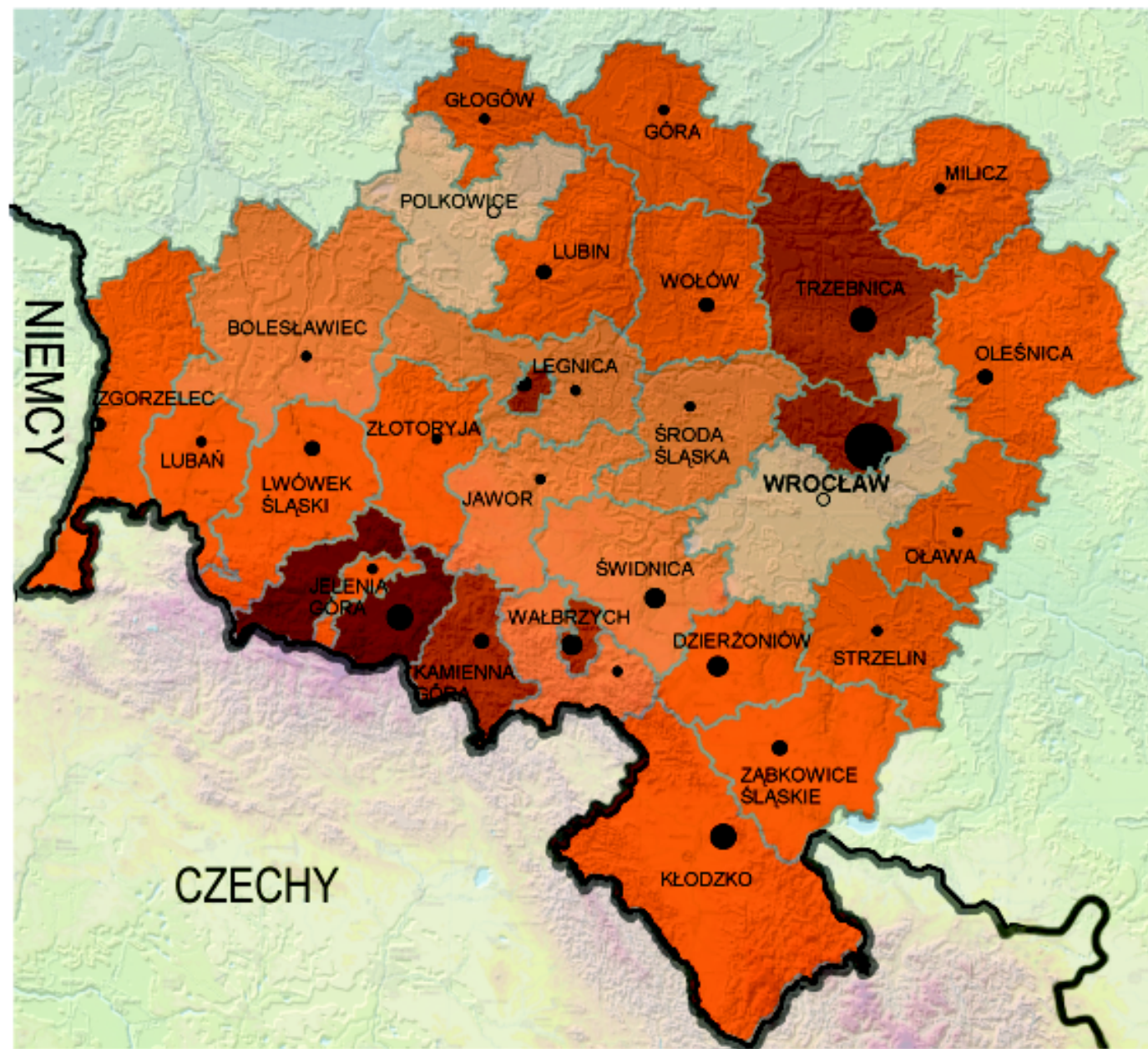

Sfera socjalna

Realizacja nadrzędnego celu strategicznego „*żyć w spokoju ducha, w zgodzie z ludźmi i w harmonii z naturą*” bodaj najbardziej będzie uwidaczniała się w sferze socjalnej. Jest to jednocześnie szczególnie wrażliwe pole oddziaływania. Programując dominanty rozwojowe o charakterze społecznym należy szukać szerokiego consensusu między wymaganiami współczesnej ekonomii i koniecznością podnoszenia konkurencyjności regionu a potrzebami natury socjalnej, których nie rozwiąże „niewidzialna ręka rynku”.

WOJEWÓDZTWO DOLNOŚLĄSKIE OCHRONA ZDROWIA

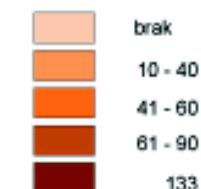

POZIOM ADMINISTRACYJNY

- GRANICA PAŃSTWA
- GRANICA POWIATU

SIEĆ SZPITALI

LICZBA ŁÓŻEK SZPITALNYCH
NA 10 000 MIESZKAŃCÓW

LICZBA SZPITALI OGÓLNYCH

STAN NA 31.12.1999 r. wg BDR 99

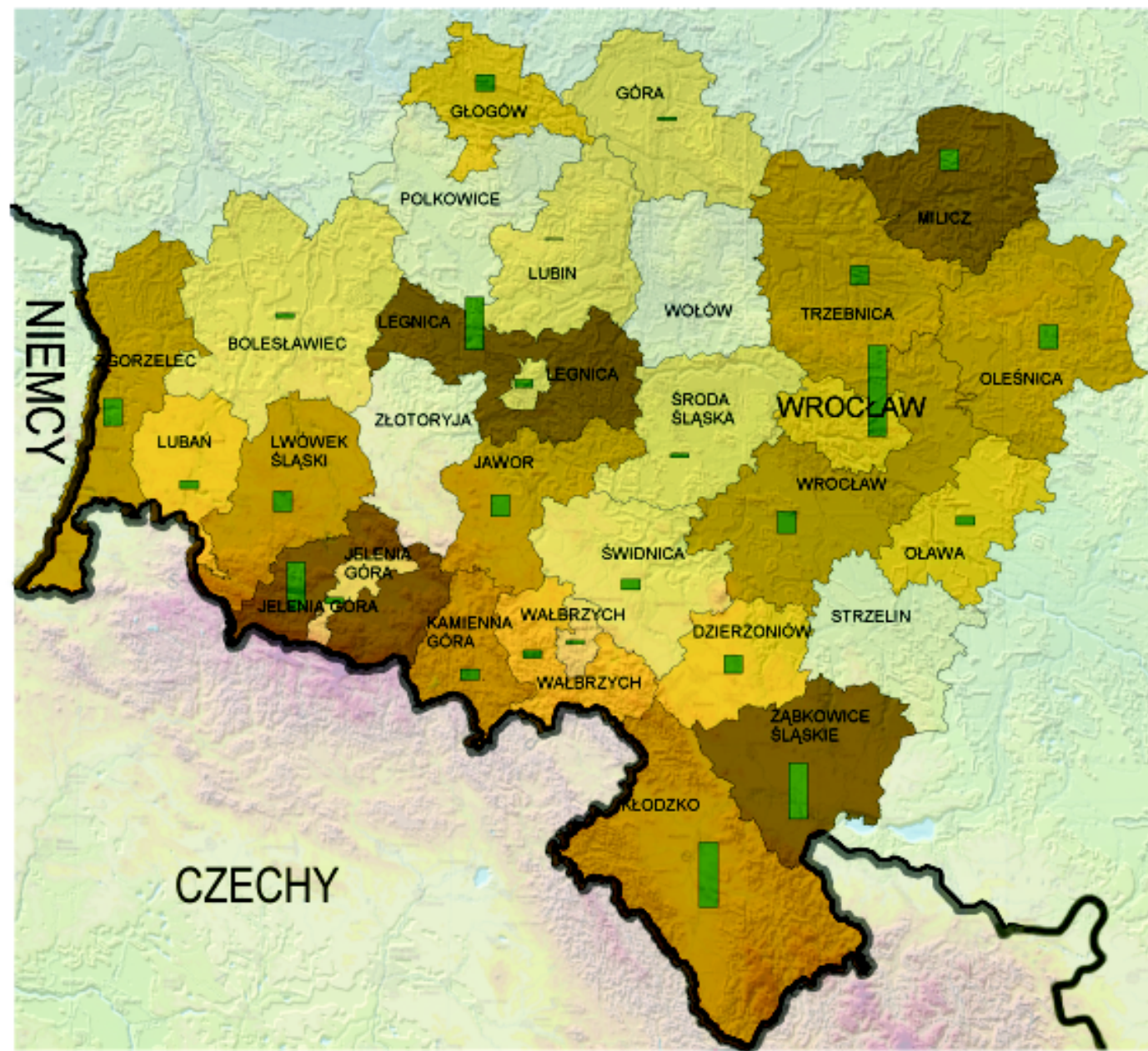
Domena zdrowia

Nasz region cechuje się niezłe rozwiniętą siecią placówek opieki medycznej, szczególnie w zakresie leczenia zamkniętego i uzdrowiskowego. Niestety, oferta medyczna jest przeważnie niedostatecznie dostosowana do obecnych potrzeb. Konieczna jest więc reorganizacja usług medycznych i podniesienie standardu obsługi pacjentów wraz z ułatwieniem dostępu do opieki zdrowotnej. W dalszej perspektywie istnieje możliwość eksportu usług medycznych poza granice województwa.

WOJEWÓDZTWO DOLNOŚLĄSKIE

OPIEKA SPOŁECZNA

PODZIAŁ ADMINISTRACYJNY

— GRANICA PAŃSTWA
— GRANICA POWIATU

LICZBA MIEJSC W DOMACH OPIEKI SPOŁECZNEJ

■ 100 MIEJSC

LICZBA MIEJSC W DOMACH OPIEKI SPOŁECZNEJ NA 1000 MIESZKAŃCÓW

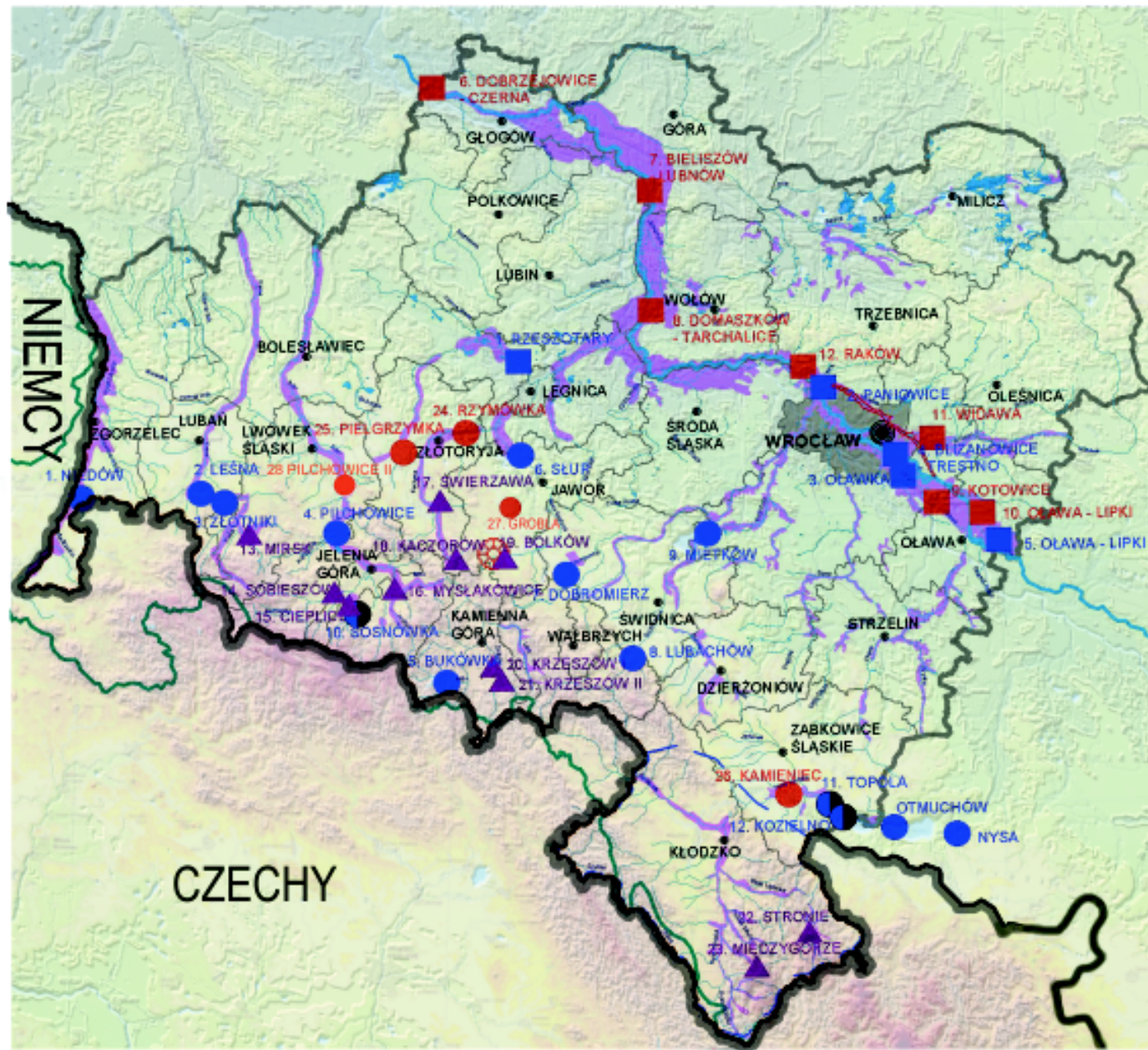
0 - 0,15
0,15 - 1,18
1,19 - 2,14
2,15 - 4,83
4,84 - 11,69

Domena opieki społecznej

Opieka społeczna stoi dziś przed problemem reorganizacji i usprawnienia całego systemu w oparciu o zasadę pomocniczości. Jest bowiem zadaniem lokalnych społeczności wspieranie najbardziej potrzebujących pomocy, szczególnie osób wykluczonych ze społeczności z powodów od nich niezależnych.

WOJEWÓDZTWO DOLNOŚLĄSKIE OCHRONA PRZECIWPOWODZIOWA

PODZIAŁ ADMINISTRACYJNY

- GRANICA PAŃSTWA
- GRANICA WOJEWÓDZTWA
- GRANICA POWIATU

OŚRODKI ADMINISTRACYJNE

- SIEDZIBA SEJMIKU WOJEWÓDZTWA, URZĘDU MARSZAŁKOWSKIEGO I WOJEWODY
- SIEDZIBY RAD POWIATOWYCH I STAROSTW
- SIEĆ RZECZNA, STAWY, JEZIORA
- OBSZARY ZWIĘKSZONEGO ZAGROZENIA POWODZIOWEGO
- ZBIORNIKI RETENCYJNE - ISTNIEJĄCE
- ZBIORNIKI RETENCYJNE - W BUDOWIE
- ZBIORNIKI RETENCYJNE SUCHE - ISTNIEJĄCE
- ZBIORNIKI RETENCYJNE PROJEKTOWANE
- POLDERY ISTNIEJĄCE
- POLDERY PROJEKTOWANE
- DZIAŁ WODNY ZLEWISK
- GRANICE POTENCJALNEJ LOKALIZACJI SUCHYCH ZBIORNIKÓW
- RADAR METEOROLOGICZNY
- KANAŁ WÓD KATASTROFALNYCH

Domena bezpieczeństwa

Poczucie bezpieczeństwa jest jednym z głównych czynników określających jakość życia mieszkańców. Potrzebne są szerokie działania na rzecz poprawy bezpieczeństwa w regionie, począwszy od bezpieczeństwa na drogach i od eliminowania drobnej przestępczości aż po przeciwdziałanie funkcjonowaniu struktur paramafijnych czy też zapobieganie i ograniczanie skutków katastrof i klęsk żywiołowych. Wobec doświadczeń niedawnych powodzi te ostatnie problemy nabierają szczególnie istotnego znaczenia.

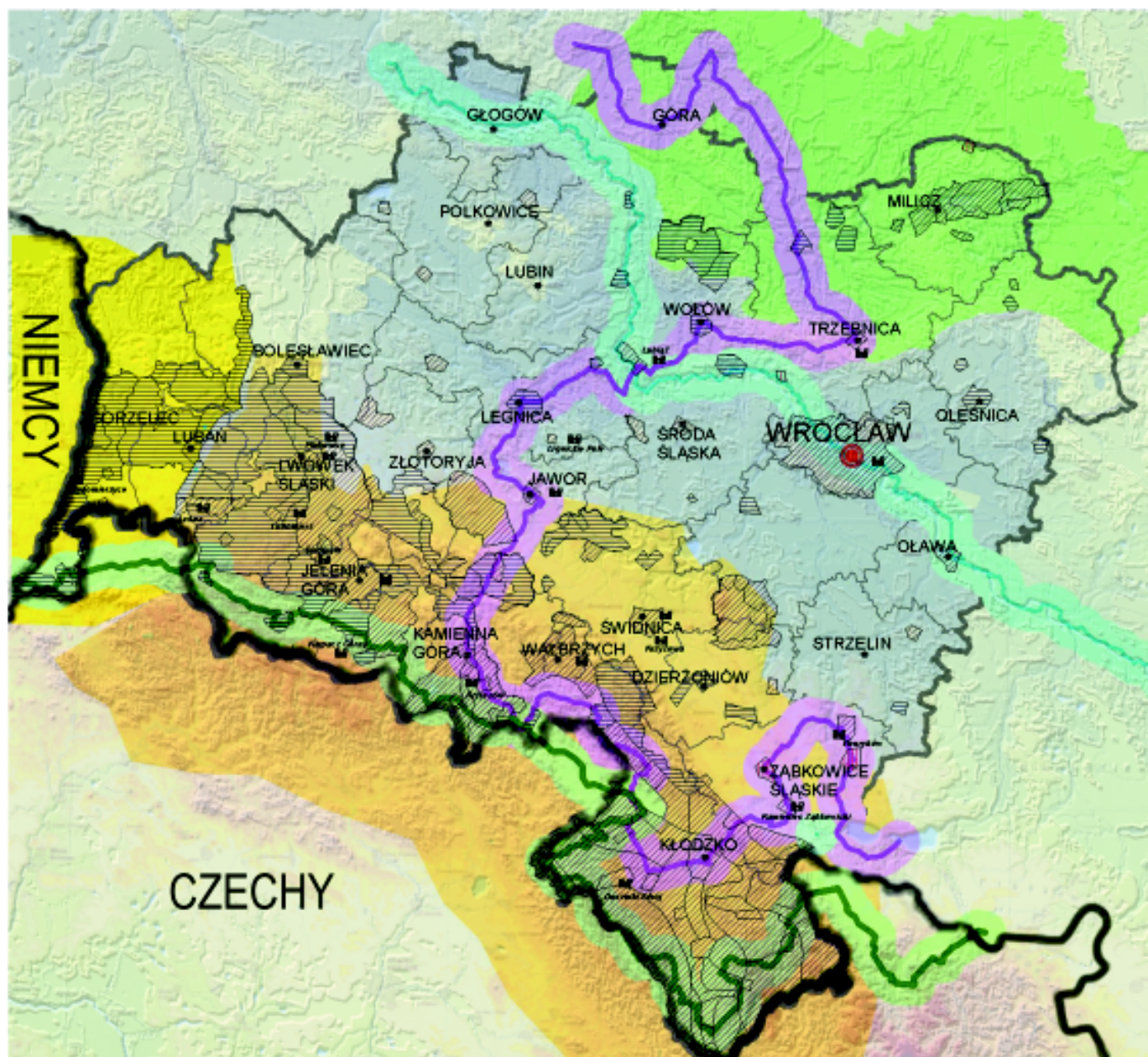

Sfera zasobów ludzkich

Fundamentem rozwoju cywilizacyjnego w każdej płaszczyźnie jest potencjał ludzki, dlatego też tak ważne stają się działania mające rozwijać społeczeństwo regionalne. Działania te nie mogą jednak obejmować tylko zagadnień edukacyjnych, powinny również propagować i upowszechniać kulturę.

WOJEWÓDZTWO DOLNOŚLĄSKIE OCHRONA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

OŚRODKI ADMINISTRACYJNE

- SIEDZIBA SEJMIKU WOJEWÓDZTWA, URZĘDU MARSZAŁKOWSKIEGO I WOJEWODY
- SIEDZIBY RAD POWIATOWYCH I STAROSTW

PODDZIAŁ ADMINISTRACYJNY

- GRANICA PAŃSTWA
- GRANICA WOJEWÓDZTWA
- GRANICA POWIATU

OCHRONA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

- WYBRANE OBIEKTY I ZESPOŁY ZABYTKOWE
- OBSZARY OBJĘTE ŚCISŁĄ OCHRONĄ, KONSERWATORSKA, WYŁĄCZONE Z DZIAŁAŃ INWESTYCYJNYCH
- OBSZARY OBJĘTE CZĘŚCIOWĄ OCHRONĄ, KONSERWATORSKA, O OGRANICZONYCH MOŻLIWOŚCIACH INWESTYCYJNYCH
- PROJEKTOWANE PARKI I REZERWATY KULTUROWE
- OBSZARY PRZEWNIOZIANE DO ZINTENSYFIKOWANYCH DZIAŁAŃ REWALORYZACYJNYCH
- STREFA OCHRONY SUDECKIEJ ZABUDOWY O CECHACH REGIONALNYCH
- STREFA OCHRONY "ŁUŻYCKIEJ" ZABUDOWY O CECHACH REGIONALNYCH
- PASMO DOLNOŚLĄSKIEGO SZLAKU CYSTERSKIEGO - OCHRONA I REWALORYZACJA OBIEKTÓW ARCHITEKTURY CYSTERSKIEJ Z WYKORZYSTANIEM I DOSTOSOWANIEM DO FUNKCJI TURYSTYCZNEJ
- PASMO DROGI ŚRÓDSUDECKIEJ - WYKORZYSTANIE I DOSTOSOWANIE ZASOBÓW DZIEDZICTWA KULTUROWEGO DO FUNKCJI TURYSTYCZNO-REKREACYJNEJ
- OBSZAR ZWIĄZANY Z RZEKĄ ODRA PRZEZNACZONY DO UTWORZENIA PRZESTRZENNEGO MUZEUM ODRY
- OBSZAR ROLNO-LEŚNY ZLEWNI BARYCZY O FUNKCJI TURYSTYCZNO-REKREACYJNEJ - KSZTAŁTOWANIE ZABUDOWY W NAWIĄZANIU DO SKAŁ I CHARAKTERU ZABUDOWY TRADYCYJNEJ

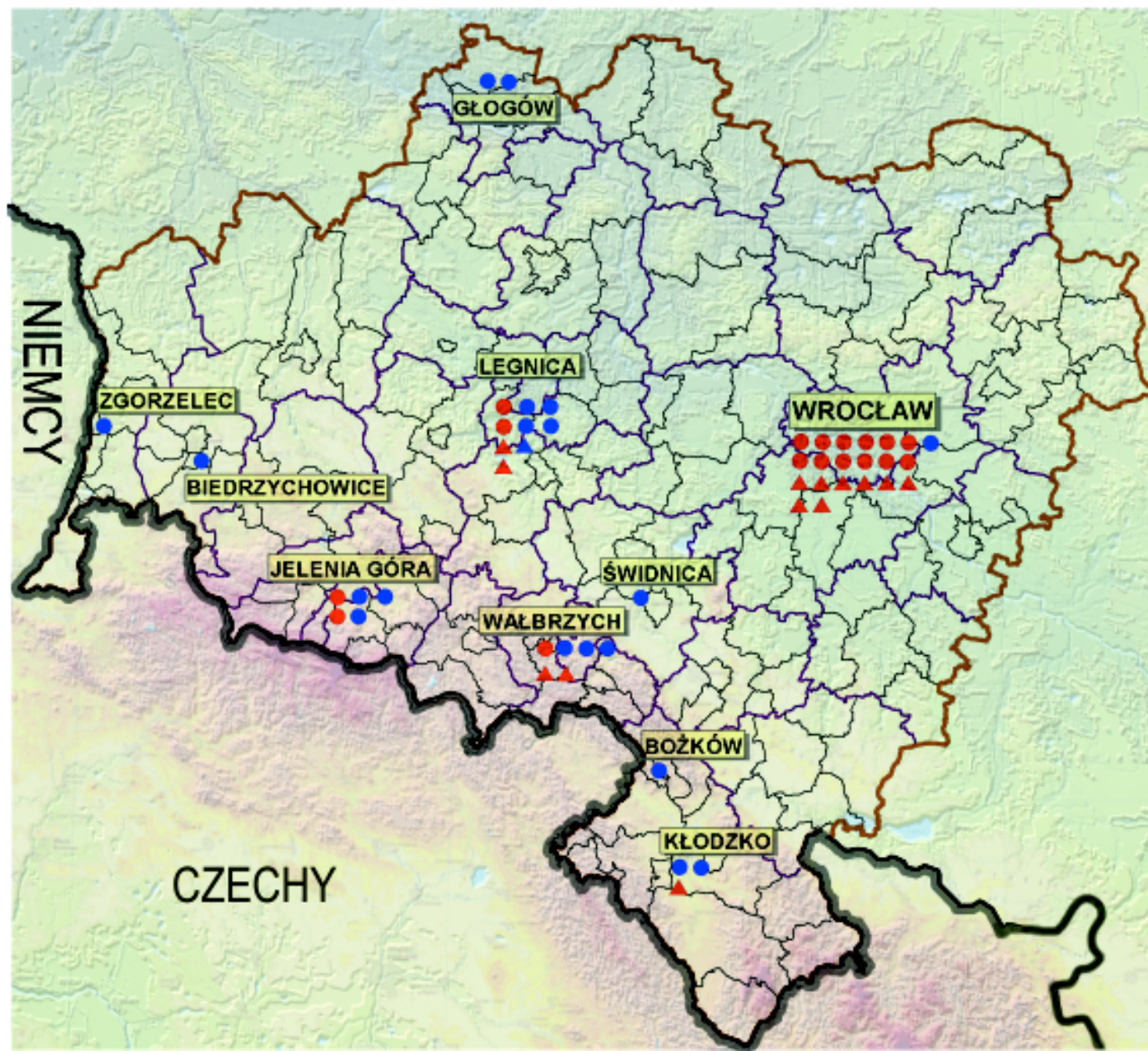
Domena kultury i nauki

Dorobek kulturalny i naukowy ziemi dolnośląskiej jest bogaty i ze wszech miar wartościowy, choć czasem nie do końca znany i spopularyzowany. Na tym fundamencie warto budować tożsamość naszego regionu. Niemniej jednak poza troskliwą opieką nad tym dziedzictwem konieczne jest stworzenie warunków do ciągłego rozwoju aktywności kulturalnej i nauki na Dolnym Śląsku, tak by obok chlubnej przeszłości śmiało można było eksponować współczesne dokonania.

WOJEWÓDZTWO DOLNOŚLĄSKIE

EDUKACJA

- GRANICA PAŃSTWA
- GRANICA WOJEWÓDZTWA
- GRANICA POWIATU
- GRANICA GMINY

SIEĆ UCZELNI WYŻSZYCH

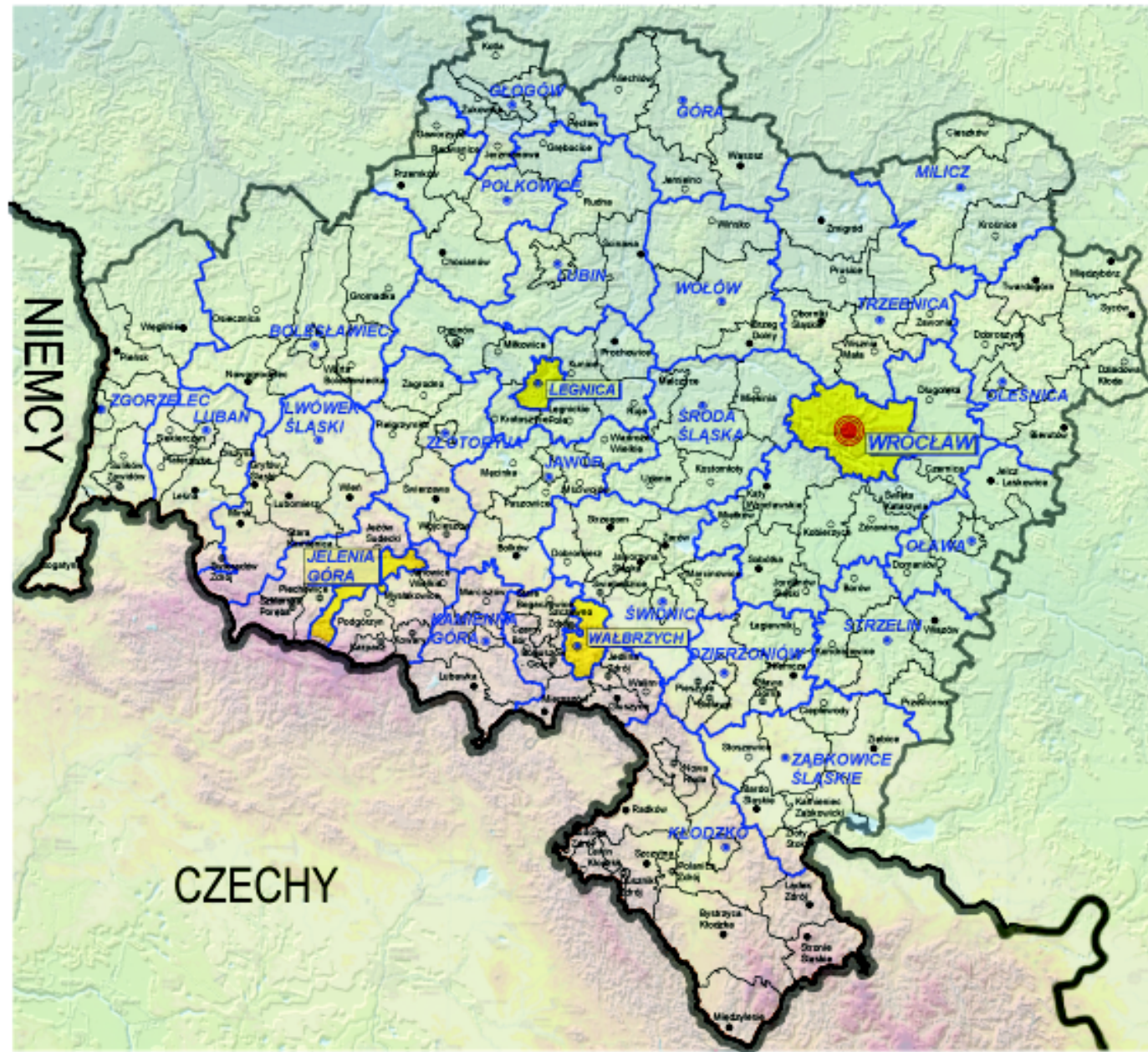
- UCZELNIA PAŃSTWOWA
- UCZELNIA NIEPAŃSTWOWA
- FILIA UCZELNI PAŃSTWOWEJ
- FILIA UCZELNI NIEPAŃSTWOWEJ

Domena edukacji

Dobrze wyedukowane społeczeństwo może i powinno być najważniejszym atutem Dolnego Śląska. To właśnie edukacja musi być podstawą i motorem rozwoju regionu. Dzięki nabytym kompetencjom kulturowym możliwe stanie się aktywne adaptowanie do zmian w otwierającej się Europie, efektywna „gra” na trudnym rynku pracy czy choćby wzrost innowacyjności, przedsiębiorczości i obywatelskiej aktywności. Dlatego też konieczne jest zapewnienie Dolnoślązkom jak najszerszych możliwości kształcenia na wysokim poziomie.

WOJEWÓDZTWO DOLNOŚLĄSKIE SAMORZĄDNOŚĆ

- GRANICA PAŃSTWA
- GRANICA WOJEWÓDZTWA
- GRANICA POWIATU
- GRANICA GMINY
- MIASTA NA PRAWACH POWIATU
- SIEDZIBA SAMORZĄDU WOJEWÓDZTWA
- SIEDZIBA POWIATU
- SIEDZIBA GMINY MIEJSKIEJ
- SIEDZIBA GMINY MIEJSKO-WIEJSKIEJ
- SIEDZIBA GMINY WIEJSKIEJ

Domena samorządności

Samorządność to przede wszystkim płaszczyzna uzgadniania i wyrażania interesów obywateli, środowisk, organizacji i grup społecznych oraz społeczności lokalnych. Jednocześnie jest to system mechanizmów zarządzania regionem, który uwzględnia aspiracje i oczekiwania mieszkańców. Sprawna samorządność, czyli „branie spraw w własne ręce”, jest więc gwarantem pomyślności rozwoju Dolnego Śląska i stabilności życia jego obywateli.

MATRYCA DZIAŁAŃ STRATEGICZNYCH

Przyjęte cele strategiczne są bardzo ogólne i mają charakter cywilizacyjny – w szybko i dramatycznie zmieniającym się świecie nie może być inaczej. Celów takich nie sposób urzeczywistnić, koncentrując się wyłącznie na priorytetach. Potrzebne są całe wiązki działań wzajemnie się wspomagających i warunkujących. Aby odnieść sukces, działania te muszą być odpowiednio przypisane do realnie istniejących w regionie domen aktywności. Co więcej, z perspektywy każdej z tych domen trzeba stale ponawiać pytanie: *jakie jeszcze działania należałoby podjąć, aby przybliżyć realizację każdego z celów?*

Konfrontując pięć celów strategicznych z trzynastoma wyróżnionymi domenami, utworzono matrycę działań strategicznych, ujętą w zamieszczonych dalej tabelach. W kratki matrycy wpisano należące do odpowiednich domen działania związane z realizacją odpowiednich celów. Jak łatwo zauważyć, zmieściły się tam wszystkie działania wzmiankowane przy omawianiu poszczególnych celów strategicznych oraz sporo innych. Jak wykazuje dotychczasowa praktyka, układ matrycowy jest nie tylko pojemny, ale też inspirujący.

Już pobieżna analiza uświadamia, że ujęty w matrycy podział nie jest do końca rozłączny. Nie należy tego interpretować jako ułomności metody. Zbliżone działania w różnych domenach dotyczące tego samego celu sygnalizują potrzebę kooperacji (np. agroturystyka sprzyja rekreacji i rozwo-

jowi wsi). Działania, które w obrębie tej samej domeny odnoszą się do różnych celów, są dowodem współzależności (np. rozwój funkcji mieszkaniowych na terenach wiejskich sprzyja właściwie wszystkim celom).

Przedstawiona matryca obejmuje ponad 200 różnych działań, co nie oznacza, że jest już kompletna. W istocie rzeczy zawartość matrycy stanowi adaptacyjną część strategii. Długookresowy charakter mają cele strategiczne i domeny aktywności, które określają strukturę matrycy. Natomiast zawartość poszczególnych klatek matrycy może i powinna przebudowywać się w miarę realizacji zadań i zmian uwarunkowań.

Matryca działań zasługuje na szczególną uwagę samorządów lokalnych województwa i działających w nim aktorów. Stanowi ona bowiem narzędzie pozwalające na kojarzenie gminnych i powiatowych strategii oraz innych inicjatyw rozwojowych ze strategią wojewódzką. Władze wojewódzkie powinny wspierać inicjatywy zbieżne z działaniami opisanymi w matrycy albo zasobami własnymi, albo poparciem starań o pozyskanie funduszy zewnętrznych.

Przedstawiając w wielu aspektach uszczegółowioną całość problematyki przeobrażania regionu, matryca ucieleśnia koncepcję **rozwoju zrównoważonego**. Samorząd wojewódzki musi stale utrzymywać tę całość w polu widzenia. Nie wolno ulegać złudzeniu, że sensowna przyszłość regionu wyniknie automatycznie z realizacji serii priorytetów.

Matryca działań w SFERZE GOSPODARKI

	A. Integracja dolnośląska	B. Renesans cywilizacyjny	C. Społeczeństwo obywatelskie	D. Innowacyjna gospodarka	E. Otwarcie na świat	
I. Przedsiębiorczość	<ol style="list-style-type: none"> wsparcie koncepcyjne i innowacyjne w procesach restrukturyzacji branż i rekonwersji obszarów problemowych (bezrobocie) wspieranie obszarów szczególnie aktywnych gospodarczo inicjowanie i wspieranie kooperacji wewnątrzregionalnej wspieranie inicjatyw tworzenia obszarów intensywnego inwestowania (np. stref zrównoważonego rozwoju na terenach przyległych do węzłów autostradowych) 	<ol style="list-style-type: none"> pobudzanie aktywności gospodarczej i propagowanie dobrych wzorców biznesowych (wystawy, targi, konkursy) regionalny system wspomagania MŚP i rzemiosła stymulowanie rozwoju firm i instytucji otoczenia biznesu działania na rzecz upowszechniania prywatnej własności 	<ol style="list-style-type: none"> kształtowanie postaw konsumenckich zbieżnych z interesem regionu strategiczna współpraca samorządu regionalnego z gospodarczym inspirowanie i dowartościowywanie prospołecznych działań biznesu integracja regionalnych elit kompetencji gospodarczych, politycznych i akademickich 	<ol style="list-style-type: none"> rozwój regionalnego systemu innowacyjnego (parki technologiczne, inkubatory firm itd.) wspieranie ekspansji firm do nowych nisz rynkowych aktywizacja współpracy regionalnej gospodarki i nauki wykreowanie regionalnego systemu finansowania przedsięwzięć gospodarczych (np. partnerstwo publiczno-prywatne) opanowanie technik inżynierii finansowej (np. dostęp do <i>venture capitals</i>) wspieranie nowatorskich projektów wykorzystania regionalnych surowców i zasobów mineralnych popieranie działalności istniejących stref ekonomicznych 	<ol style="list-style-type: none"> promocja gospodarcza regionu tworzenie warunków, które sprzyjają napływowi inwestycji bezpośrednich wspomaganie powstawania nowoczesnych strumieni eksportu budowa regionalnych instytucji współdziałania gospodarczego z UE wspomaganie i współpraca z euroregionami <i>Nysa</i> i <i>Glaciensis</i> certyfikacja producentów i produktów dolnośląskich utworzenie centrów kongresowych i wystawienniczych (np. w Hali Ludowej we Wrocławiu) 	I. Przedsiębiorczość
II. Infrastruktura	<ol style="list-style-type: none"> dopełnienie systemu głównych szlaków komunikacyjnych przez modernizację i podwyższenie standardów dróg regionalnych (w tym drogi alternatywne do autostrad) modernizacja infrastruktury komunikacji publicznej budowa brakujących mostów na Odrze i jej dopływach domknięcie regionalnego systemu dystrybucji gazu i elektryczności rozwój kolei regionalnej w oparciu o istniejące torowiska i lekki tabor 	<ol style="list-style-type: none"> modernizacja i uzupełnienie systemu zaopatrzenia w wodę i oczyszczania ścieków w skali regionu (por. program Odra 2006) rozwiązanie w skali regionu problemów transportu i składowania odpadów poprawa stanu nawierzchni dróg (w tym ekspresowe usuwanie uszkodzeń zagrażających bezpieczeństwu ruchu) 	<ol style="list-style-type: none"> sprawne połączenie kolejowe i drogowe z Warszawą, warunkujące czynną partycypację regionu w życiu kraju szybkie upowszechnienie dostępu do Internetu, warunkujące dostęp do światowego systemu B2B i C2B 	<ol style="list-style-type: none"> budowa multimodalnych centrów logistycznych rozbudowa sieci multimedialnych łącz informacyjnych przygotowywanie zwartych terenów pod działalność produkcyjną (strefy inwestycyjne) koncentracja robót publicznych na ważnych przedsięwzięciach infrastrukturalnych (np. Odra 2006) 	<ol style="list-style-type: none"> uzupełnianie sieci europejskiej infrastruktury transportowej, energetycznej i informacyjnej na terenie regionu – w ścisłej współpracy z sąsiednimi regionami Czech i Niemiec modernizacja dróg i linii kolejowych o zasięgu międzynarodowym włączenie Wrocławia w europejski system komunikacji lotniczej, w tym podwyższenie parametrów lotniska włączenie Odry do kontynentalnego systemu dróg wodnych 	II. Infrastruktura

Matryca działań w SFERZE GOSPODARKI

	A. Integracja dolnośląska	B. Renesans cywilizacyjny	C. Społeczeństwo obywatelskie	D. Innowacyjna gospodarka	E. Otwarcie na świat	
III. Zatrudnienie	<ol style="list-style-type: none"> wsparcie dla działań zwiększających mobilność pracowników (w tym lepszy transport publiczny) ustanowienie preferencji dla firm regionalnych przy wyborze z podobnie korzystnych ofert (certyfikat dolnośląski) zabiegi o wprowadzenie produktów regionalnych do supermarketów 	<ol style="list-style-type: none"> kreowanie tanich miejsc pracy związanych z utrzymaniem estetyki otoczenia i bieżącą konserwacją infrastruktury publicznej modernizacja i budowa obiektów użyteczności publicznej uruchomienie systemu robót publicznych w strefach bezrobocia 	<ol style="list-style-type: none"> kontrolowanie społecznego ryzyka rozwoju spolaryzowanego działania na rzecz dzielenia się pracą w strefach wysokiego bezrobocia generowanie miejsc pracy dorywczej i niepełnoetatowej promowanie snobizmu na wyroby regionalne 	<ol style="list-style-type: none"> działania na rzecz uelastyczenia polityki zatrudnienia rozbudowa systemu poradnictwa i szkolenia zawodowego (kształcenie ustawiczne) ochrona miejsc pracy niskokwalifikowanej w obszarach wyłączonych z konkurencji globalnej tworzenie miejsc pracy w obszarach nowych technologii (np. usług informacyjnych) 	<ol style="list-style-type: none"> konstruktywna polityka w odniesieniu do migracji roboczej do i z Dolnego Śląska regionalna specjalizacja w usługach opiekuńczych nad ludźmi w podeszłym wieku 	III. Zatrudnienie
IV. Turystyka i rekreacja	<ol style="list-style-type: none"> integracja zasobów turystycznych i rekreacyjnych regionu w ramach internetowego systemu informacji i rezerwacji miejsc szerzenie wiedzy krajoznawczej o regionie (np. targi turystyczne) kreowanie markowych produktów turystycznych w oparciu o walory regionalnych osobliwości przyrody, kultury i krajobrazu promowanie wewnątrzregionalnej turystyki weekendowej udostępnienie dla turystyki obszarów wcześniej niedostępnych (np. rozminowanie posowieckich poligonów) 	<ol style="list-style-type: none"> eksponowanie turystycznych walorów krajobrazu oraz zespołów urbanistycznych i architektonicznych regionalny system certyfikacji usług turystycznych, w tym bazy noclegowej i żywieniowej (korespondujący z systemem krajowym i europejskim) uzupełnienie oferty rekreacyjnej o propozycje turystyczne, kulturalne, i sportowe przywrócenie rekreacji i turystyce dolin Odry i innych rzek regionu udostępnienie do celów rekreacji zbiorników wodnych egzekwowanie wysokich standardów ekologicznych i sanitarnych usług turystycznych i rekreacyjnych 	<ol style="list-style-type: none"> promowanie aktywnej rekreacji i kontaktu z przyrodą jako ważnego elementu europejskiego stylu życia oferta turystyczna dla rodzin i osób starszych, wspieranie rozwoju agroturystyki i refleksyjnej ekoturystyki wspomaganie regionalnych i lokalnych inicjatyw podnoszących atrakcyjność turystyczną regionu (np. fundacja Dolnośląskiego Szlaku Cystersów) wsparcie dla stowarzyszeń krajoznawczych, turystycznych i sportowych 	<ol style="list-style-type: none"> unowocześnienie i rozbudowa bazy turystycznej i sportowej, zwłaszcza tej dostępnej dla przeciętnie zarabiających Polaków wprowadzenie zintegrowanego modelu wykorzystania turystycznego Sudetów modernizacja bazy i formuły usług klimatycznych (<i>turystyka uzdrowiskowa głównym produktem regionu</i>) stworzenie dolnośląskiego systemu ścieżek rowerowych zespolonych z siecią kolei regionalnej poszerzenie wachlarza ofert turystyki kwalifikowanej i wycieczkowej (np. uruchomienie „Góry Szybowcowej” w Jeżowie) podwyższanie kwalifikacji pracowników sektora turystycznego (procedury profesjonalne, języki obce, komputery) 	<ol style="list-style-type: none"> skuteczna promocja zasobów turystycznych, rekreacyjnych i kulturowych regionu (ukierunkowana zwłaszcza na pobliskie duże miasta niemieckie) uruchomienie Drogi Sudeckiej jako głównej osi usług turystycznych regionu rozszerzanie sieci tras wędrówek trans-granicznych pieszych, rowerowych, konnych, wodnych itd. (np. <i>Szlak Liczyrzepy</i>) uruchomienie systemu szynobusów łączącego miejscowości na pograniczu polsko-czeskim otwarcie Odry dla międzynarodowej turystyki wodnej przygraniczne imprezy kulturalne dla turystów z kraju i zagranicy dalsze zmniejszanie utrudnień w przekraczaniu granic przez turystów 	IV. Turystyka i rekreacja

Matryca działań w SFERZE PRZESTRZENI

	A. Integracja dolnośląska	B. Renesans cywilizacyjny	C. Społeczeństwo obywatelskie	D. Innowacyjna gospodarka	E. Otwarcie na świat	
V. Środowisko	<ol style="list-style-type: none"> 1. sanacja szeroko rozumianego krajobrazu Dolnego Śląska jako czynnik wspomagający rozwój patriotyzmu lokalnego 2. przywrócenie Odrze roli osi regionotwórczej 3. szerzenie wiedzy krajoznawczej i przyrodniczej o Dolnym Śląsku 	<ol style="list-style-type: none"> 1. całościowe oczyszczanie zlewni rzek 2. ochrona źródliskowych odcinków rzek i ujęć wody pitnej 3. odbudowa i rozwój systemu retencji wodnej, szczególnie w partiach źródłowych cieków 4. renaturyzacja cennych ekosystemów, w tym zalesienia; zwiększenie bioróżnorodności 5. ochrona i eksponowanie walorów przyrody i krajobrazu, zwłaszcza terenów górskich oraz dolin Odry i jej dopływów 6. rekultywacja obszarów zdegradowanych (górnictwych, przemysłowych i byłych poligonów) 	<ol style="list-style-type: none"> 1. konsekwentne stosowanie zasady zrównoważonego rozwoju 2. partnerska współpraca z organizacjami i ruchami ekologicznymi 3. właściwe ukształtowanie systemu obszarów prawnie chronionych i ich odpowiednie udostępnienie turystyce 4. stymulowanie i wspieranie lokalnych inicjatyw na rzecz poprawy ładu przestrzennego 	<ol style="list-style-type: none"> 1. budowa całościowego systemu segregacji i utylizacji odpadów, obejmującego w szczególności utylizację odpadów niebezpiecznych 2. działania na rzecz zmniejszenia niskiej emisji i zanieczyszczeń komunikacyjnych 3. oszczędna eksploatacja zasobów naturalnych, w tym wód podziemnych i gleby 4. przezorność w udostępnianiu terenów cennych przyrodniczo działalności gospodarczej 5. wsparcie dla inicjatyw wykorzystania odnawialnych źródeł energii 6. wykorzystanie opłat środowiskowych jako instrumentu regionalnej polityki ekologicznej 	<ol style="list-style-type: none"> 1. europejskie standardy czystości i ładu przestrzennego, zwłaszcza wzdłuż tras komunikacyjnych 2. współpraca międzynarodowa w zakresie monitoringu i ochrony atmosfery, wód i biosfery 3. regionalne działania na rzecz obniżenia emisji gazów cieplarnianych 	V. Środowisko
VI. Obszary zurbanizowane	<ol style="list-style-type: none"> 1. utworzenie dogodnych połączeń komunikacyjnych między głównymi miastami regionu 2. usprawnienie komunikacji między miastami a ich wiejskim zapleczem (miejsca pracy oraz rynki zbytu produktów rolnych) 	<ol style="list-style-type: none"> 1. wspieranie rozwoju budownictwa mieszkaniowego i ochrona substancji mieszkaniowej 2. restauracja i rewitalizacja historycznych centrów miast 3. systemowe uzupełnianie i modernizacja infrastruktury komunalnej 4. rewitalizacja zdegradowanych obszarów gospodarczych 5. poprawa standardów utrzymania miejsc i obiektów publicznych 6. podwyższenie funkcjonalności i estetyki obszarów zabudowy blokowej 	<ol style="list-style-type: none"> 1. rozbudowa i unowocześnienie transportu publicznego w miastach 2. stwarzanie warunków ułatwiających mobilność mieszkaniową 3. eliminacja wielkomiejskich patologii społecznych 4. przywrócenie mieszkańcom przestrzeni publicznej (wyciszenie akustyczne i wizualne) 5. animowanie aktywności kulturalnej miast (np. instytucja dorocznej stolicy kulturalnej regionu) 	<ol style="list-style-type: none"> 1. wspieranie rozwoju metropolii wrocławskiej i wspomaganie procesu kształtowania się policentrycznej metropolii dolnośląskiej 2. uwalnianie centrów miast od ciężkiego transportu tranzytowego 3. poprawa warunków środowiskowych w miastach (hałas, zanieczyszczenia powietrza) 4. rozwój szerokopasmowych sieci informacyjnych (Internet) 5. tworzenie warunków do kształcenia młodzieży zamiejscowej 	<ol style="list-style-type: none"> 1. dogodny dostęp głównych miast regionu do komunikacji lotniczej 2. aktywizacja miast dolnośląskich na arenie międzynarodowej 3. wsparcie dla inicjatywy Expo 2010 we Wrocławiu 	VI. Obszary zurbanizowane

Matryca działań w SFERZE PRZESTRZENI

	A. Integracja dolnośląska	B. Renesans cywilizacyjny	C. Społeczeństwo obywatelskie	D. Innowacyjna gospodarka	E. Otwarcie na świat	
VII. Tereny wiejskie	<ol style="list-style-type: none"> 1. dążenie do bilansowej samowystarczalności regionalnej w zakresie podstawowych produktów spożywczych 2. wsparcie dla dolnośląskiego hurtu rolnego 3. promowanie regionalnych produktów rolnych wysokiej jakości 4. rozwój funkcji mieszkaniowych na terenach wiejskich (dojeżdżający do pracy, emeryci, pobyty weekendowe) 	<ol style="list-style-type: none"> 1. poprawa standardów cywilizacyjnych: warunków sanitarnych, estetyki, ładu przestrzennego 2. wspieranie budowy i modernizacji wiejskiej infrastruktury 3. rozwój lokalnego przetwórstwa rolno-spożywczego 4. modernizacja i budowa systemów wodnomelioracyjnych (w tym przeciwpowodziowych i retencyjnych) 5. powrót do form gospodarki właściwej terenom górskim (np. restytucja ekstensywnego chowu bydła) 6. aktywizacja terenów po pegeerach 	<ol style="list-style-type: none"> 1. wsparcie dla grup producentów oraz innych form samoorganizacji wsi 2. system kształcenia rolników i przetwórców rolnych 3. doradztwo i szkolenia w zakresie kredytów, podatków, przepisów, marketingu, zarządzania produkcją itp. 4. wspieranie kulturotwórczych działań i inicjatyw 	<ol style="list-style-type: none"> 1. wdrażane bezmigracyjnego i wielofunkcyjnego modelu rozwoju wsi 2. unowocześnienie struktury agrarnej 3. rozwój rolnictwa wielkotowarowego w pasmie centralnym regionu 4. rozwój agroturystyki w pasmach północnym i południowym 5. produkcja uszlachetnionej żywności ukierunkowana na specyficzne nisze rynkowe (rolnictwo butikowe) 6. rozwój pozarolniczych form gospodarowania: rzemiosła, drobnej wytwórczości i usług (w tym internetowych) 	<ol style="list-style-type: none"> 1. promocja dolnośląskiej żywności ekologicznej za granicą 2. wdrażanie nowoczesnych technologii rolnych i metod organizacyjnych 3. transmisja sprawdzonych wzorców kulturowych 4. ofensywne rozwijanie oferty agroturystycznej ukierunkowanej na zagranicę 	VII. Tereny wiejskie

Matryca działań w SFERZE SOCJALNEJ

	A. Integracja dolnośląska	B. Renesans cywilizacyjny	C. Społeczeństwo obywatelskie	D. Innowacyjna gospodarka	E. Otwarcie na świat	
VIII. Zdrowie	<ol style="list-style-type: none"> 1. właściwe rozmieszczenie sieci placówek służby zdrowia w regionie 2. funkcjonalne doskonalenie dostępu pacjentów do usług medycznych 	<ol style="list-style-type: none"> 1. poprawa organizacji i standardów obsługi pacjentów, w tym redukcja obciążenia pacjenta formalnościami („obsługa jednookienkowa”) 2. zdecydowana poprawa warunków sanitarno-epidemiologicznych 3. eliminowanie szkodliwych zanieczyszczeń środowiska 4. promowanie aktywności ruchowej (turystyka i sport) jako profilaktyki zdrowotnej 	<ol style="list-style-type: none"> 1. promocja zdrowego stylu życia 2. propagowanie idei odpowiedzialności za własne zdrowie 3. zwiększanie wpływu społeczności lokalnych na zarządzanie służbą zdrowia 4. poprawa statusu materialnego pracowników służby zdrowia 	<ol style="list-style-type: none"> 1. kształtowanie regionalnej oferty usług medycznych według kryterium maksymalnego dobra wspólnego 2. działania na rzecz większej integracji usług medycznych w szpitalach 3. modernizacja bazy i formuły lecznictwa sanatoryjnego 4. budowa spójnego systemu opieki nad osobami w podeszłym wieku na bazie nadmiarowego potencjału leczniczego i sanatoryjnego 	<ol style="list-style-type: none"> 1. międzynarodowa specjalizacja w zakresie leczenia sanatoryjnego i rehabilitacyjnego 2. komplementarna wymiana usług specjalistycznych z sąsiednimi regionami w kraju i za granicą 	VIII. Zdrowie

Matryca działań w SFERZE SOCJALNEJ

	A. Integracja dolnośląska	B. Renesans cywilizacyjny	C. Społeczeństwo obywatelskie	D. Innowacyjna gospodarka	E. Otwarcie na świat	
IX. Opieka społeczna	<ol style="list-style-type: none"> 1. usprawnienie i humanizacja opieki społecznej zgodnie z zasadą pomocniczości 2. wdrożenie spójnego systemu opieki nad osobami upośledzonymi, niedołączonymi i samotnymi 	<ol style="list-style-type: none"> 1. stymulowanie aktywności, samodzielności i odpowiedzialności wśród beneficjentów opieki społecznej 2. odbudowa rodzinnych i sąsiedzkich form wspierania się w potrzebie 3. partnerska rola kościołów i związków wyznaniowych 	<ol style="list-style-type: none"> 1. udostępnienie dzieciom i młodzieży ze środowisk problemowych szerokiej oferty wychowawczej, opiekuńczej, rekreacyjnej i sportowej 2. kompleks działań ograniczających zjawisko wykluczenia socjalnego 3. otwarcie szerokiego pola działania dla organizacji charytatywnych 4. przeciwstawianie się postawom pasożytniczym 5. uruchomienie lokalnych centrów pomocy rodzinie 	<ol style="list-style-type: none"> 1. racjonalizacja profilu opieki społecznej sprawowanej przez instytucje podległe władzom samorządowym 2. resocjalizacyjny model wsparcia w obszarach patologii (pomoc warunkowana pracą lub nauką) 3. poszukiwanie rynkowych rozwiązań problemów ludzi starszych i niedołączonych (np. opieka za mieszkanie) 	<ol style="list-style-type: none"> 1. wykorzystanie nadmiarowej bazy szpitalnej i uzdrowiskowej w ofercie <i>Złotej Jesieni</i> adresowanej do emerytów w kraju i za granicą 2. międzyregionalne imprezy integracyjne dla osób niepełnosprawnych 	IX. Opieka społeczna
X. Bezpieczeństwo	<ol style="list-style-type: none"> 1. regionalny system przeciwdziałania katastrofom i klęskom żywiołowym (Dolnośląskie Centrum Kryzysowe) 2. zabezpieczenia przeciwpowodziowe zlewni rzek 3. wspieranie straży pożarnych w roli zintegrowanych służb ratowniczych 	<ol style="list-style-type: none"> 1. wprowadzenie zasady zerowej tolerancji wobec wykroczeń popełnianych w przestrzeni publicznej 2. działania na rzecz radykalnej poprawy bezpieczeństwa w komunikacji, a zwłaszcza w ruchu drogowym 3. zdecydowana poprawa stanu bezpieczeństwa w szkołach (przywrócenie stałych klas) 4. wspieranie działań skierowanych przeciw patologiom społecznym (narkomanii, wandalizmowi itd.) 	<ol style="list-style-type: none"> 1. wypracowanie i rozpropagowanie skutecznych form współpracy obywateli z policją 2. działania zapobiegawcze i resocjalizacyjne w środowiskach patologicznych, w tym zagospodarowanie czasu wolnego dzieci i młodzieży 3. system wspierania ofiar przestępstw 4. wspieranie działań zwiększających bezpieczeństwo pracy 5. eliminowanie zagrożeń utrudniających udział niepełnosprawnych w życiu publicznym 	<ol style="list-style-type: none"> 1. identyfikacja źródeł społecznych lęków i niepokoїв oraz odpowiednia profilaktyka 2. przeciwdziałanie przestępczości gospodarczej ograniczającej konkurencyjność regionu 3. przygotowanie gospodarki i infrastruktury regionu do działania w sytuacjach klęsk lub katastrof 4. doposażenie techniczne i kadrowe policji i służb ratowniczych 5. popularyzacja zasad prewencji i reguł działania w sytuacjach zagrożenia 	<ol style="list-style-type: none"> 1. działania na rzecz ustanowienia międzynarodowego systemu monitorowania stanów wód i ostrzegania powodziowego 2. współpraca transgraniczna w zwalczaniu przestępczości zorganizowanej 3. wdrożenie skutecznego systemu ochrony bezpieczeństwa i udzielania pomocy turystom 	X. Bezpieczeństwo

Matryca działań w sferze ZASOBÓW LUDZKICH

	A. Integracja dolnośląska	B. Renesans cywilizacyjny	C. Społeczeństwo obywatelskie	D. Innowacyjna gospodarka	E. Otwarcie na świat	
XI. Kultura i nauka	<ol style="list-style-type: none"> 1. sprawowanie pieczy nad dziedzictwem kulturalnym Dolnego Śląska — rewaloryzacja układów urbanistycznych, restauracja zabytków, scalanie zasobów muzealnych 2. popularyzacja dorobku wybitnych twórców regionu 3. kreowanie i eksponowanie regionalnych ikon kulturowych (wydarzenia, obyczaje, obiekty) 4. wsparcie dla lokalnych inicjatyw kulturalnych 	<ol style="list-style-type: none"> 1. kształtowanie podstawowych nawyków uczestnictwa w życiu kulturalnym przez edukację i popularyzację wiedzy 2. zapewnienie powszechnego dostępu do książki 3. intensyfikacja działań kulturalnych skierowanych na budzenie aspiracji i odnajdywanie sensu życia, zwłaszcza w środowiskach problemowych 4. podwyższanie standardów kulturowych kształtowania przestrzeni publicznej 	<ol style="list-style-type: none"> 1. rozwój partycypacyjnej oferty kulturalnej ukierunkowanej na zagospodarowanie czasu wolnego młodzieży i osób starszych 2. wspomaganie niezależnych przedsięwzięć kulturalnych w regionie 3. praktykowanie przez samorządy regionalnego mecenatu (wyróżnienia, nagrody, stypendia) 4. wsparcie dla organizacji zajmujących się krzewieniem kultury i nauki 5. zapewnienie godnych warunków życia i pracy wybitnym twórcom 	<ol style="list-style-type: none"> 1. racjonalizacja sieci dolnośląskich instytucji kultury oraz zasad ich finansowania i zarządzania 2. ukierunkowanie systemu dotowania imprez kulturalnych na kreowanie wydarzeń 3. stymulowanie popytu na dobra kultury wyższego rzędu 4. wspieranie nowatorskich inicjatyw artystycznych 5. włączanie twórców w orbitę działań samorządowych 6. patronowanie prestiżowym dla Dolnego Śląska cyklicznym imprezom kulturalnym i naukowym 	<ol style="list-style-type: none"> 1. kultywowanie i propagowanie wielowątkowego dorobku kultury Dolnego Śląska (np. wprowadzenie Krzeszowa na listę dziedzictwa kultury UNESCO) 2. promowanie współczesnych osiągnięć dolnośląskiej twórczości intelektualnej i artystycznej 3. wspieranie wymiany kulturalnej, zwłaszcza z regionami, które wniosły historyczny wkład w uformowanie oblicza Dolnego Śląska 	XI. Kultura i nauka
XII. Edukacja	<ol style="list-style-type: none"> 1. szerzenie wiedzy o regionie i korzeniach jego mieszkańców (np. internetowa encyklopedia regionu, tworzona przez uczniów opisujących otoczenie swoich szkół na wzór angielskiej akcji <i>Doomsday Book</i>) 2. zwiększenie szans edukacyjnych młodzieży z małych miejscowości 3. wsparcie dla inicjatyw powoływania wyższych szkół zawodowych (lub ich filii) w ośrodkach lokalnych 4. stworzenie systemu staży, stypendiów i nagród dla wybitnie uzdolnionych (akcja <i>zDolny Śląsk</i>) 	<ol style="list-style-type: none"> 1. przekaz paradygmatu cywilizacyjnego na wszystkich szczeblach edukacji 2. wdrażanie inicjatyw sprzyjających podnoszeniu poziomu kształcenia 3. zapewnienie efektywnego dostępu do oświaty dzieciom ze środowisk problemowych (bieda, bezrobocie, patologie społeczne) 4. popieranie różnych form kształcenia i samokształcenia ludzi starszych 5. wspieranie inicjatyw budowy i modernizacji powszechnie dostępnych obiektów sportowych 	<ol style="list-style-type: none"> 1. kształtowanie postaw obywatelskich – wychowanie do godności, odpowiedzialności, zaradności, solidarności i demokracji 2. udostępnienie nauczania akademickiego w ważnych miastach regionu 3. szeroki program przyuczania społeczeństwa do korzystania z technik informacyjnych 4. zapewnienie efektywnego dostępu do oświaty osobom niepełnosprawnym 5. angażowanie szkół w różnego typu akcje obywatelskie i samorządowe 6. wprowadzenie elementów praktycznego kształcenia przedsiębiorczości w szkołach 	<ol style="list-style-type: none"> 1. przemodelowanie szkolnictwa uwzględniające zachodzące zmiany gospodarcze i demograficzne (przekształcenie szkół pomaturalnych w licencjackie) 2. uformowanie regionalnej sieci szkół wyższych (idea holdingu <i>Uniwersytet Dolnośląski</i>) 3. rozwój kształcenia ustawicznego ukierunkowanego na uelastycznienie zatrudnienia 4. szkolenie pracodawców w technikach zwiększania konkurencyjności firm 5. organizacja kształcenia kształcących 	<ol style="list-style-type: none"> 1. wdrażanie szerokiego programu kształcenia językowego (w tym język czeski) 2. upowszechnianie wymiany międzyszkolnej, zwłaszcza opartej o pobyty w rodzinach 3. szkolenia i praktyki w zakresie celów, zasad i procedur UE 	XII. Edukacja

Matryca działań w sferze ZASOBÓW LUDZKICH

	A. Integracja dolnośląska	B. Renesans cywilizacyjny	C. Społeczeństwo obywatelskie	D. Innowacyjna gospodarka	E. Otwarcie na świat	
XIII. Samorządność	<ol style="list-style-type: none"> 1. wdrożenie przesłanki solidarności regionalnej jako istotnego kryterium w decyzjach podejmowanych przez samorządy Dolnego Śląska 2. tworzenie platform współpracy samorządów regionu (np. <i>Dolnośląska Karta Śmieciowa</i>) 3. wspieranie inicjatyw podejmowanych przez porozumienia gmin i powiatów 4. dowartościowywanie przez region akcji eksponujących lokalne osiągnięcia (np. imprez lokalnych i ponadlokalnych) 5. popularyzacja sukcesów dolnośląskiej gospodarki, kultury, nauki i sportu w kraju i za granicą 6. eksponowanie dolnośląskich symboli władzy samorządowej (herb, flaga, znaki terytorialne, siedziba, ceremonie, przywileje) 	<ol style="list-style-type: none"> 1. wdrażanie nawyku samorządowego decydowania o biegu spraw lokalnych (zasada subsydiarności) 2. zdecydowane zwalczanie wszelkich przejawów korupcji i wdrażanie zasad przyzwoitości władzy 3. podnoszenie standardów obsługi obywateli przez instytucje samorządowe 4. kształtowanie wielopoziomowego poczucia przynależności (miejscowość, gmina, powiat, Dolny Śląsk, Polska, Europa...) 	<ol style="list-style-type: none"> 1. wspieranie rozwoju niezależnych mediów regionalnych 2. pobudzanie obywatelskiego dialogu w zakresie spraw publicznych (<i>od agory do Internetu</i>) 3. poszerzanie pola działań organizacji społecznych i inicjatyw obywatelskich 4. zapewnienie przejrzystości procesów decyzyjnych i umiejętne propagowanie działań samorządu 	<ol style="list-style-type: none"> 1. zabiegi o poszerzenie kompetencji samorządów w stopniu umożliwiającym sprawne sterowanie rozwojem regionu 2. tworzenie regionalnej sieci kontaktów samorządu, gospodarki, nauki i kultury (np. <i>Dolnośląskie Davos w Krzyżowej</i>) 3. kształtowanie sprawnych mechanizmów uzgadniania projektów w skali regionu z programami lokalnymi i subregionalnymi 4. budowa koncyliacyjnych procedur uzgadniania interesów grupowych 	<ol style="list-style-type: none"> 1. skuteczne prezentowanie interesów Dolnego Śląska w Warszawie i Brukseli 2. rozwijanie wszechstronnych kontaktów z sąsiednimi regionami, zwłaszcza czeskimi 3. ścisła współpraca z regionami partnerskimi w UE i wykorzystanie ich doświadczeń w pozyskiwaniu środków pomocowych UE 4. reprezentowanie Dolnego Śląska w organizacjach międzynarodowych i instytucjach UE (np. ARE) 5. działania na rzecz do zlokalizowania w regionie znaczących instytucji UE 6. budowa (ponad resentymentami) swoistego <i>ziomkostwa Dolnoślązaków</i> wspierającego rozwój regionu 7. zagraniczne staże i szkolenia dla samorządowców dolnośląskich (np. w UE) i staże na Dolnym Śląsku dla samorządowców zagranicznych (np. z Ukrainy) 	XIII. Samorządność

PRIORYTETY

Priorytety gospodarcze

Najważniejsze priorytety rozwoju gospodarczego Dolnego Śląska stanowią:

- zwiększenie konkurencyjności gospodarki województwa w stosunku do innych regionów kraju i Europy;
- rozwój małych i średnich przedsiębiorstw jako warunek trwałego i efektywnego generowania miejsc pracy w województwie;
- aktywizacja obszarów wiejskich poprzez modernizację rolnictwa i przetwórstwa rolno-spożywczego, szczególnie w walce o rynek wewnętrzny województwa;
- rozwój turystyki połączony z rozwojem usług rekreacyjnych i uzdrowiskowych.

Zwiększanie konkurencyjności gospodarki regionu to z jednej strony szerokie działania w zakresie infrastruktury technicznej, warunkujące lokalizację nowoczesnych inwestycji, a z drugiej strony konsekwentna restrukturyzacja gospodarki w kierunku ciągłej modernizacji istniejących branż, jak i zwiększania udziału przemysłu, nowoczesnych technologii i specjalistycznych usług. Dywersyfikując bazę ekonomiczną winniśmy zabiegać o lokowanie w regionie nowych i nowoczesnych branż będącym kołem napędowym gospodarki regionu i eksportu. Dziś wydają się być takimi branżami: przemysł motoryzacyjny, produkcja aparatury elektrycznej i elektronicznej, a na rynku wewnętrznym przetwórstwo rolno-spożywcze, usługi turystyczne i uzdrowiskowe.

Konieczne jest uruchomienie systemu wspierania i wdrażania prac badawczo-rozwojowych w zakresie nowych technologii, szczególnie w energetyce, informatyce, ochronie środowiska, budownictwie, inżynierii elektrycznej i materiałowej, w medycynie i produkcji żywności. W ramach rozbudowy infrastruktury służącej wzmocnieniu konkurencyjności równie ważna jest sieć transportowo-logistyczna i informatyczna.

Do działań warunkujących **rozwój małych i średnich przedsiębiorstw** zaliczyć należy:

- rozbudowę infrastruktury w obszarach szczególnie aktywnych gospodarczo (SSE, strefy zrównoważonego rozwoju),
- inicjowanie i wspieranie kooperacji wewnątrzregionalnej oraz kooperacji z gospodarkami sąsiednich regionów,
- stymulowanie rozwoju instytucji otoczenia biznesu i budowę regionalnego systemu informacji dla MŚP, także dla UE,
- budowę regionalnego systemu wsparcia instytucjonalnego i organizacyjnego MŚP opartego na inkubatorach przedsiębiorczości i parkach technologicznych,
- budowę regionalnego systemu wsparcia kapitałowego (venture capital), pożyczkowego i gwarancyjnego (regionalne towarzystwo ubezpieczeń wzajemnych),
- funkcjonowanie systemu zachęt do tworzenia MŚP w obszarach problemowych.

W zakresie **modernizacji sektora rolno-spożywczego** należy w pierwszym rzędzie skoncentrować się na wdrażaniu do produkcji nowych wydajniejszych odmian i gatunków upraw i hodowli gwarantujących opłacalność działalności rolniczej. Warunkiem zwiększenia konkurencyjności przetwórstwa jest inwestowanie w nowoczesne przechowalnictwo i konfekcjonowanie, wspieranie powstawania i funkcjonowania grup producenckich oraz ujednoczenie regionalnego rynku hurtu rolno-spożywczego.

W zakresie **działań na rzecz rozwoju turystyki** przewiduje się przede wszystkim:

- kreowanie nowoczesnej oferty turystycznej i rekreacyjnej, w tym markowych produktów turystycznych,
- otwarcie województwa na międzynarodowy ruch turystyczny poprzez sprawny system informacji turystycznej i skuteczną promocję,
- stymulowanie działań na rzecz podniesienia jakości usług oraz infrastruktury.

Priorytetowe przedsięwzięcia infrastrukturalne

Perspektywa zrównoważonego rozwoju przedstawiona w *Matrycy działań* nie zwalnia od konieczności wskazania na priorytety inwestycyjne o kluczowym dla regionu znaczeniu. W przypadku Dolnego Śląska priorytety te mają charakter inwestycji infrastrukturalnych o zasięgu ponadregionalnym i wiążą się bezpośrednio z realizacją misji województwa jako regionu, który łączy Polskę z Europą.

1. Przedsięwzięciem o pierwszorzędym znaczeniu jest zapewnienie nowoczesnego i szybkiego powiązania drogowego i kolejowego centrum Polski (Warszawy) z Dolnym Śląskiem (Wrocławiem, z przedłużeniem w kierunku Wałbrzycha, Jeleniej Góry i Lubawki, z odgałęzieniem w stronę Lubina i Głogowa). **Stan obecny wyraźnie dyskryminuje województwo dolnośląskie pod względem komunikacyjnej więzi z ośrodkami decyzyjnymi kraju.** W warunkach otwartej gospodarki i postępującej integracji europejskiej utrzymywanie takiego stanu rzeczy może stać się przyczyną ponownego dryfowania naszego regionu

w sferę wpływów ośrodków gospodarczych i administracyjnych leżących poza granicami kraju. Strategiczny interes Polski i Dolnego Śląska wymaga podjęcia przez rząd RP pilnych działań umożliwiających realizację odpowiednich inwestycji.

2. Zdecydowanej poprawy wymagają połączenia równoleżnikowe. Konieczne jest udrożnienie dolnośląskiego fragmentu III Paneuropejskiego Korytarza Transportowego (od zachodnich granic państwa przez Legnicę, Wrocław w kierunku Krakowa i dalej na Ukrainę). Wymaga to budowy lub modernizacji odcinków autostrad A4 i A18. Równie istotna jest poprawa parametrów linii kolejowej (fragment linii Europa-Azja) w sposób umożliwiający radykalne zwiększenie szybkości i przewozów. Realizacja tego projektu ma kluczowe znaczenie dla rozwoju gospodarczego południowej części kraju oraz dla strategicznego dla Polski powiązania Ukrainy z Europą. Efektywne wykorzystanie tego korytarza wymaga ponadto budowy centrów multimodalnych, pozwalających na sprawne sterowanie strumieniami dóbr przemieszczanych wzdłuż osi wschód – zachód.
3. Nie da się zintensyfikować współpracy z Republiką Czeską bez przebiegających przez Dolny Śląsk sprawnych połączeń północ-południe. W szczególności potrzeba inwestycji, które umożliwiają zwiększenie przepustowości ruchu towarowego w pasie projektowanej autostrady A3 (ze Szczecina przez Gorzów Wielkopolski, Zieloną Górę, Legnicę i dalej na południe do granicy państwa). Kluczowy dla naszego województwa jest zwłaszcza odcinek Legnica-Lubawka (z przedłużeniem na Pragę). Połączenie to należy uzupełnić drogą ekspresową S-5, biegnącą z wybrzeża przez Wielkopolskę, Wrocław, Kłodzko, Międzylesie na Brno i Wiedeń. Wymienione inwestycje przyniosą też korzyści związane ze zintensyfikowaniem ruchu turystycznego – zarówno skierowanego do regionu (Sudety), jak i tranzytowego (Bałtyk-Adriatyk).
4. Duże możliwości rozwoju, zwłaszcza zagrożonej bezrobociem południowej części regionu, wynikają z walorów turystycznych i uzdrowiskowych tych ziem. Trzeba jednak zmienić model wykorzystania tych walorów, tak by sprostać konkurentom na wymagającym rynku europejskim. Trzeba myśleć i działać w kategoriach *Produktu Turystycznego Sudety* i dbać o stałe podnoszenie atrakcyjności, miejscowości po obu stronach granicy. Ważne jest tu uruchomienie *Polsko-Czeskiej Drogi Śródgórskiej*. Droga taka – ładna widokowo – powinna łączyć

główne centra uzdrowiskowe i rekreacyjne pogranicza oraz posiadać odgałęzienia do turystycznych miejscowości w szerszym pasie. Musi być ona odciążona od transportu i tranzytu oraz dogodnie połączona z systemami komunikacyjnymi Polski, Czech i Niemiec. Konieczne jest objęcie całego obszaru oddziaływania *Drogi Śródgórskiej* sprawnym systemem informacji turystycznej i interaktywnym systemem rezerwacji miejsc (Internet). Powodzenie projektu wymaga współdziałania na poziomie międzyrządowym, w tym zwłaszcza istotnych dla turystów ułatwień w ruchu granicznym. Ze względu na aktywizację regionu konieczne jest ożywienie drogi podsudeckiej i innych arterii wiążących ze sobą subregiony województwa.

5. Fundamentalny dla Dolnego Śląska pakiet przedsięwzięć infrastrukturalnych wiąże się z kompleksowym uregulowaniem stosunków wodnych w dorzeczu rzeki Odry. Niedawne powodzie uprzytomniły pilną potrzebę systemu zabezpieczeń przed przyborami wód o nieznanej wcześniej skali i dynamice. Trudno mówić o renesansie cywilizacyjnym regionu bez kompleksowego oczyszczenia ścieków w skali dorzecza. Niezbędne jest wypracowanie i realizacja rozwiązań harmonizujących głęboką sanację ekologiczną z działaniami na rzecz gospodarczego ożywienia i usunięcia przeszkód komunikacyjnych. Odra musi stać się rzeką bezpieczną, czystą, atrakcyjną turystycznie i wydolną transportowo. *Program dla Odry 2006* jest dobrą platformą startu dla tych przedsięwzięć. Sprawna realizacja *Programu* spowoduje, że rzeka stanie się ważnym czynnikiem regionotwórczym.
6. Większość wspomnianych tu szlaków transportowych krzyżuje się we Wrocławiu. Z racji pełnienia przez to miasto roli kluczowego węzła komunikacyjnego (*drogowego, kolejowego, lotniczego oraz rzeczno-gowego*) konieczne jest zapewnienie przejezdności i dostępności stolicy Dolnego Śląska poprzez budowę systemu obwodnic i tras wyprowadzających ruch z miasta.
7. Przedsięwzięcia infrastrukturalne nie wyczerpują potrzeb inwestycyjnych Dolnego Śląska. Strategiczne znaczenie dla województwa ma poszerzenie bazy w zakresie sportu, edukacji, służby zdrowia, np. nowe przestrzenie wystawiennicze i kongresowe, nowoczesne kampusy dla dolnośląskich uczelni (Akademia Medyczna), dokończenie dużych

inwestycji kulturalnych i szpitalnych, nowoczesne obiekty sportowe i rekreacyjne. Dla rozwoju turystyki w regionie ważna jest również dbałość o dziedzictwo kulturowe – w tym konserwacja najważniejszych zabytków architektury.

Opisane powyżej przedsięwzięcia mają następujące cechy wspólne:

- nie sposób ich zrealizować własnymi siłami Dolnego Śląska, konieczna będzie współpraca regionów sąsiednich, zdecydowane wsparcie rządu Rzeczypospolitej Polskiej, współdziałanie międzynarodowe i pomoc Unii Europejskiej,
- warunkują skuteczność łączenia Polski z Europą, czyli wypełnienie misji Dolnego Śląska,
- ich realizacja odblokowuje rozwój nie tylko Dolnego Śląska, ale też regionów sąsiednich,
- każdy z nich kojarzy interesy kilku co najmniej powiatów dolnośląskich, co w rezultacie zaktywizuje region jako całość,
- są dziś aktualne na skutek ignorowania potrzeb rozwojowych Dolnego Śląska w ostatnich kilkudziesięciu latach.

Szybka realizacja wymienionych priorytetowych przedsięwzięć infrastrukturalnych otworzy drogę do rozkwitu całego Dolnego Śląska. Opóźnienia natomiast w znacznym stopniu zablokują rozwój nie tylko województwa, ale i kraju oraz utrudnią będą praktyczną integrację z UE. Rolą władz samorządowych jest wytrwałe przypomnianie tej oczywistej dla nas prawdy tak długo, jak będzie to potrzebne.

Priorytety polityki społecznej

Postulaty natury społecznej w rozwoju Dolnego Śląska wynikają z dzisiejszych uwarunkowań i barier ograniczających wzrost jakości życia mieszkańców województwa. Koncentrują się one na najważniejszych problemach życia społeczności regionalnej. Wynikają one z bolączek mieszkańców dolnośląskich gmin, będących rezultatem transformacji społeczno-gospodarczej kraju i niedowładu organizacyjnego jako pochodnej historycznych zaszczości. Nierozwiązanie spraw o priorytetowym znacze-

niu dla województwa uniemożliwi osiągnięcie nadrzędnego celu strategicznego – przekształcenia Dolnego Śląska w region, w którym da się żyć w spokoju ducha, w zgodzie z ludźmi i w harmonii z naturą.

1. Jednym z podstawowych problemów społecznych Dolnego Śląska jest wysokie bezrobocie, często mające wyraźnie strukturalny charakter. **Uzdrowienie rynku pracy** wymaga podjęcia różnorodnych działań, służących pobudzeniu aktywności ekonomicznej oraz zwiększeniu liczby miejsc pracy. Po pierwsze, potrzebne jest zapewnienie wysokiej adaptatywności i elastyczności pracobiorców, przede wszystkim poprzez umożliwianie zdobycia potrzebnych kwalifikacji oraz mobilność na rynku pracy. Jednocześnie konieczne wydaje się wspomaganie rozwoju przedsiębiorczości, szczególnie rzemiosła oraz sektora małych i średnich firm, tworzących nowe miejsca pracy. W tym celu niezbędne będzie także zaangażowanie władz centralnych, między innymi poprzez zmiany ustaw podatkowych i Kodeksu Pracy. W obliczu narastających procesów globalizacji konsekwentnie chronić należy te miejsca pracy, które wyłączone są z globalnej konkurencji i nie wymagają stosowania zaawansowanych technologicznie rozwiązań. Prowadzenie efektywnej polityki przeciwdziałania bezrobociu przez samorządy wymaga jednak ustawowego przekazania im koniecznych do tego narzędzi. Precyzyjnego uregulowania wymaga choćby kwestia funkcjonowania i finansowania wojewódzkich i powiatowych urzędów pracy.
2. Elementem uelastyczniania rynku pracy jest edukacja. **Wysoko wyedukowany potencjał ludzki** powinien stać się podstawowym atutem i motorem długofalowego rozwoju regionu. Tylko w ten sposób możliwe będzie też zapewnienie regionowi odpowiednich elit gospodarczych, samorządowych, kulturalnych itp., swą pracą przynoszących korzyści sobie, swoim ziomkom oraz dolnośląskiej ziemi. Dlatego też należy zapewnić szeroką dostępność i wysoką jakość usług edukacyjnych, zwłaszcza w obszarach pozametropolitalnych i wiejskich. Szczególną uwagę należy zwrócić na rozwój szkolnictwa wyższego w regionie. W dzisiejszych czasach kwestia liczby osób objętych edukacją wyższą i średnią nie budzi większych zastrzeżeń. Uwagi wymaga jakość kształcenia. Dlatego też konieczne jest stałe wsparcie doskonalenia zawodowego kadr nauczycielskich. Roli edukacji nie można sprowadzać jedy-

nie do jej funkcji względem gospodarki. Wymogiem cywilizacyjnym jest nabywanie przez kształcących się szerokich kompetencji kulturowych, niezbędnych do sprawnego funkcjonowania w zmieniającym się świecie, a jednocześnie stymulujących samorozwój, kreatywność i innowacyjność. Właśnie w procesach edukacji kształtowane powinny być obywatelskie postawy wychowania na Dolnoślązaka, Polaka i Europejczyka. Uzupełniającą rolę pełnić powinno kształcenie zawodowe, odbywające się przede wszystkim w ramach stosunkowo krótkich kursów w systemie kształcenia ustawicznego.

3. Priorytetem działań samorządu, realizującego politykę zdrowotną w systemie regionalnych usług społecznych, jest **poprawa zdrowia i związanej z nim jakości życia mieszkańców**. Dlatego też należy jak najszerzej podjąć działania profilaktyczne, zmierzające do wypromowania mody na „zdrowy styl życia” i zmniejszenia liczby klientów służby zdrowia. Pilną koniecznością jest także poprawa funkcjonowania systemu opieki medycznej w regionie. Wymaga ona restrukturyzacji i reorganizacji sieci placówek opieki zdrowotnej, skoncentrowanej na zapewnieniu mieszkańcom Dolnego Śląska dostępu do usług medycznych dobrej, standaryzowanej jakości. Zmiany w strukturze systemu ochrony zdrowia powinny uwzględniać zachodzące na Dolnym Śląsku zmiany demograficzne, przede wszystkim zaś sukcesywne starzenie się społeczeństwa. Konieczne jest także wprowadzenie gwarantowanego pakietu usług zdrowotnych, dostępnych każdemu mieszkańcowi Dolnego Śląska. Ambitna i sprawnie realizowana polityka zdrowotna województwa, w sytuacji nadmiernie rozwiniętego systemu opieki medycznej, może prowadzić do eksportu wysokojakościowych usług medycznych do innych regionów Polski i Europy.
4. Rzeczą najwyższej wagi jest **eliminowanie istniejących na Dolnym Śląsku lęków i niepokoїв**. Mają one bardzo różnoraki charakter. Z jednej strony wynikają z niepewności przyszłości, z drugiej zaś z zagrożeń mających fizyczny charakter. Wśród tych pierwszych znajdują się choćby wymagające pilnego uregulowania niejasności stosunków własnościowych. Ważną rzeczą jest stworzenie sprawnego systemu opieki nad upośledzonymi, bezradnymi i społecznie wykluczonymi, opartego na zasadach pomocniczości i czynnym zaangażowaniu lokalnych społeczności, kościołów, organizacji pozarządowych i charytatywnych itp.

Należy także zagwarantować minimum socjalne wraz z mechanizmami aktywnej pomocy dla osób, które znalazły się poza nawiasem życia społecznego. Osobny problem stanowią zagrożenia o charakterze kryminalnym, w wypadku których potrzebna jest stała współpraca i integracja służb prewencyjnych i struktur obywatelskich. Duże znaczenia mają zagrożenia środowiskowo-ekologiczne. Zasada poszanowania środowiska naturalnego musi znaleźć swoje odzwierciedlenie we wszystkich podejmowanych działaniach. Szczególną uwagę należy poświęcić zapobieganiu katastrofom, zwłaszcza powodziom, oraz niwelowaniu ich skutków.

5. Na Dolnym Śląsku szczególnej pieczy podlegać powinno wielowiekowe dziedzictwo kulturowe. W celu integracji regionu, kreowaniu jego tożsamości i wizerunku należy dążyć do scalania, udostępnienia oraz upowszechniania dorobku kulturalnego Dolnego Śląska i jego mieszkańców. **Upowszechnienie kultury** – tej wysokiej, jak i uszlachetnianie kultury masowej – możliwe będzie głównie poprzez wspieranie inicjatyw obywatelskich i kształcenie odbiorców kultury i sztuki. Aby to jednak było możliwe, zapewnić trzeba należyłą infrastrukturę instytucji kultury i odpowiednie warunki do jej funkcjonowania.

RAMY REALIZACYJNE

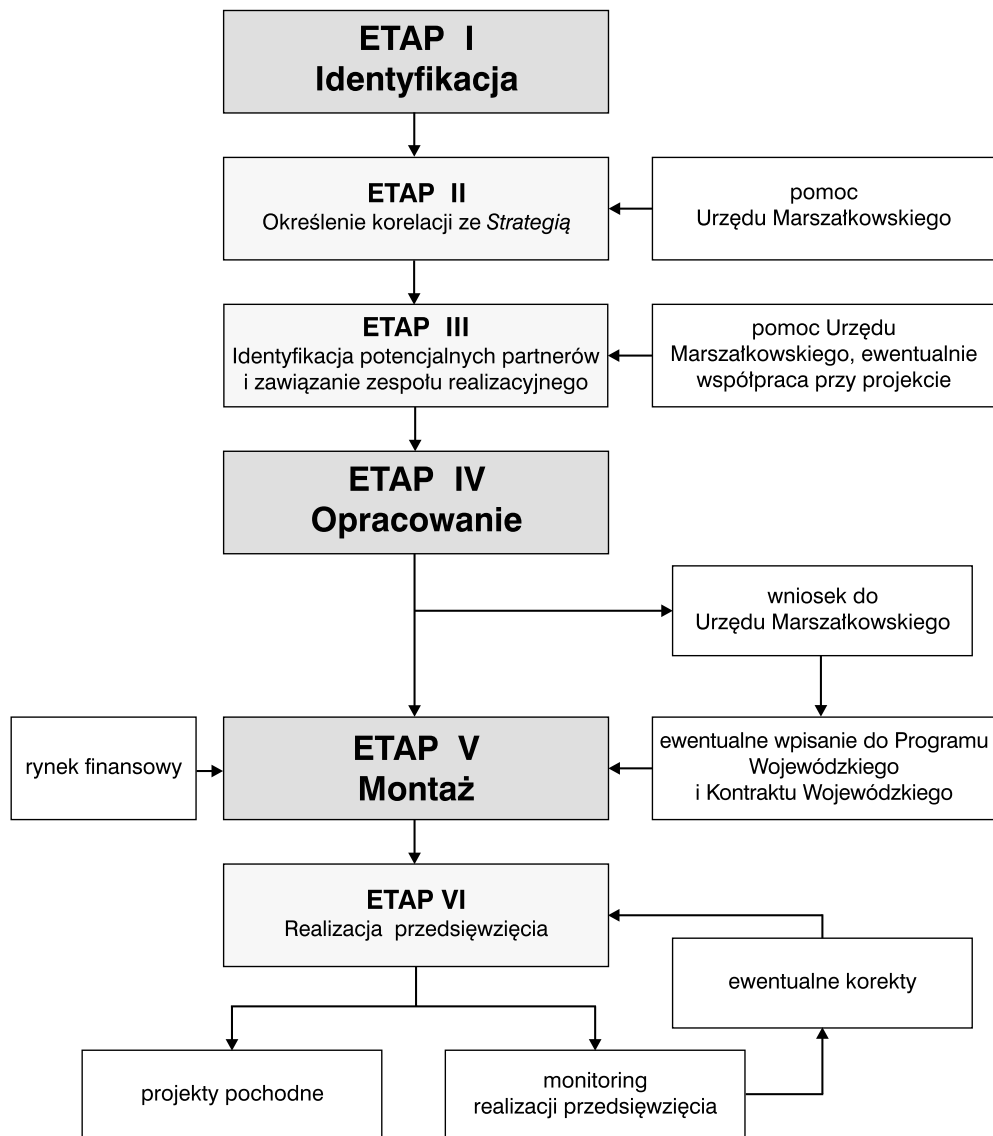
Gra o region

Strategia jest dokumentem programowym, którego wdrożenie wymaga prowadzenia swoistej gry o region. Aby okazała się ona receptą na sukces Dolnego Śląska, potrzebne jest współdziałanie całej naszej regionalnej wspólnoty – samorządów rozmaitego poziomu, organizacji społecznych i zawodowych, przedsiębiorstw oraz administracji państwowej i mieszkańców Dolnego Śląska. Samorząd województwa wraz ze swoimi organami wykonawczymi jest tylko jednym z aktorów w tej grze. Aktorem wyróżnionym, bo obarczonym odpowiedzialnością za rozwój regionu jako całości, ale też skrzepowanym, bo pozbawionym w dużej mierze uprawnień władczych i środków finansowych. W tych warunkach rola samorządu województwa musi polegać przede wszystkim na stymulowaniu inicjatyw regionalnych poprzez ich inspirowanie, koordynowanie i pomoc w pozyskiwaniu środków. Zasilanie własnymi środkami jest możliwe jedynie w skromnym zakresie.

W *Matrycy działań strategicznych* zestawiono typy przedsięwzięć, które stanowią odpowiedź na potrzeby województwa i stojące przed nim wyzwania, a zatem warunkują jego rozwój. Dołączony schemat ilustruje możliwości współdziałania z samorządem województwa w realizacji projektów nawiązujących do *Strategii*. Punktem wyjścia do współpracy jest inicjatywa podjęcia działań, które korespondują z jednym lub kilkoma zapisami Matrycy. Ważne jest przy tym, by w możliwie wczesnej fazie podejmować współpracę z innymi podmiotami, realizującymi podobne lub komplementarne przedsięwzięcia. Przy nawiązaniu kontaktów i wyłonieniu zespołu sterującego realizacją przedsięwzięcia istotną rolę powinien odegrać samo-

urząd województwa i Urząd Marszałkowski. Mają one odpowiednie możliwości instytucjonalne, między innymi takie, jak uwzględnienie danego przedsięwzięcia w projekcie programu regionalnego i w staraniu się o pozyskanie niezbędnych środków. W przyszłości możliwe będzie również istotne zasilanie programów z własnych środków samorządu województwa. W swoich decyzjach dotyczących stopnia i charakteru zaangażowania samorządu województwa zarząd uwzględniać będzie priorytety sformułowane w *Strategii*.

Prowadzona według takiego schematu gra o rozwój województwa realizuje pięć podstawowych zasad polityki regionalnej, przyjmowanych przez Unię Europejską i akcentowanych również w Narodowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2000-2006. Są to zasady: pomocniczości, partnerstwa, dodatkowości, koncentracji i programowania. Jednocześnie strategia nie określa jednoznacznie potencjalnych beneficjentów jej realizacji ani nie precyzuje terminów otrzymania środków na takie czy inne przedsięwzięcie. Obydwa te istotne parametry są otwarte dla inicjatywy oddolnej. Aktywność podmiotów uczestniczących w grze określać będzie ostateczny kształt przedsięwzięć oraz ich ramy realizacyjne, tempo działań, koszty itp. Jest więc szansa, że tak realizowana strategia stanie się czynnikiem dynamizującym rozwój regionalny i aktywizującym wewnętrzne jego źródła. Macierzowy, a nie hierarchiczny (czy sekwencyjny) układ potencjalnych działań sprzyjać może pewnej równomierności w ich podejmowaniu, co jest jednym z warunków zrównoważonego rozwoju we wszystkich wymienionych w matrycy kierunkach i obszarach działania.

Strategie sektorowe

Ogólnikowość wskazań, oczywista w krótkim i długookresowym dokumencie programowym, jakim jest strategia, musi zostać zredukowana w dalszych fazach prac. W szczególności konieczne jest opracowanie zbioru strategii sektorowych, dla których zapisy zawarte w Matrycy działań stanowiąc będą wstępną wytyczną. Opracowania te powinny dotyczyć wszystkich regionalnych domen aktywności. W pierwszej kolejności postuluje się opracowanie strategii sektorowych odnoszących do spraw:

- edukacji,
- rynku pracy,
- ekologii,
- energetyki,
- kultury,
- obszarów wiejskich,
- drogowego i kolejowego systemu komunikacyjnego,
- turystyki,
- promocji regionu,
- zdrowia i opieki społecznej.

Opracowanie strategii sektorowych należy zlecać zespołom eksperckim, grupującym przedstawicieli samorządów, organizacji rozwoju regionalnego, szkół wyższych, stowarzyszeń profesjonalnych, organizacji pozarządowych oraz wybitnych obywateli. Strategie te powinny mieć horyzont czasowy rzędu kilku lat i zawierać projekty sprecyzowane w stopniu umożliwiającym staranie się o środki zewnętrzne. Konieczne jest połączenie opracowywania tych projektów z pozyskiwaniem dla nich społecznej aprobaty.

Jedną z podstawowych funkcji *Strategii* jest inspirowanie i porządkowanie wysiłków regionalnej wspólnoty. W tym miejscu należy zauważyć, że nie wszystkie działania ważne dla tej wspólnoty muszą być wprowadzane poprzez żmudne planowanie. Wiele sensownych inicjatyw da się zrealizować niemal spontanicznie, mobilizując energię i środki (stosunkowo niewielkie) działających w regionie podmiotów. Już sam projekt *Strategii*

uruchomił pewne akcje tego typu (np. *Dolnośląska Karta Śmieciowa*, *Dolnośląskie Davos* w Krzyżowej i akcja *zDolny Śląsk*). Inspirujący wpływ tego roboczego jeszcze dokumentu daje się też zauważyć w powstających strategiach dolnośląskich powiatów i gmin.

Pozyskiwanie środków

Skonkretyzowane projekty, znajdujące umocowanie w Strategii Rozwoju Dolnego Śląska mogą być podstawą starań samorządu wojewódzkiego (bądź wspierania starań innych podmiotów) o pozyskiwanie środków na ich realizację. Istnieje pięć zasadniczych źródeł środków na rozwój.

1. Fundusze własne samorządu wojewódzkiego

Obecnie bardzo skromne i w przeważającej mierze przypisane do zadań własnych. Konieczne jest jednak, aby budżet województwa systematycznie wyodrębniał choćby niewielkie środki przeznaczone na rozwój i niezbędne zmiany przystosowawcze. Powinny być one używane przede wszystkim na wsparcie nowych inicjatyw w przygotowawczej fazie ich realizacji.

2. Fundusze rządowe przydzielane w ramach programów wojewódzkich

Kontrakty wojewódzkie stanowią główny kanał pozyskiwania środków rządowych, a w okresie przedakcesyjnym również środków UE. Kontrakty takie mają charakter umowy pomiędzy rządem RP a samorządem województwa. Zapewniają one współfinansowanie przez rząd wybranych przedsięwzięć, które nie mogą być pokryte w całości przez budżet województwa i innych samorządów terytorialnych na jego terenie. Szanse mają projekty zgodne z rządowymi priorytetami. W okresie objętym strategią należy oczekiwać kilku takich programów oraz każdorazowej zmiany priorytetów.

W przewidywalnej przyszłości finansowanie Dolnego Śląska następować będzie głównie poprzez budżet państwa. Większość pieniędzy ma być

przeznaczana na zakontraktowane działania celowe. Nie wolno jednak ustawać w zabiegach, aby dotacje budżetowe sprzężone były z pozytywnie uzyskiwanymi przez region rezultatami. W przeciwnym wypadku może się okazać, że dla niektórych regionów prowadzenie polityki prorozwojowej niekoniecznie musi być najlepszą dostępną opcją wzbogacania się. Dolny Śląsk nie skorzysta na takim rozwoju sytuacji.

3. Fundusze pomocowe krajowe i zagraniczne

Oczekuje się powszechnie, że fundusze te stanowiąc będą bezcenne źródło kapitału potrzebnego do sfinansowania manewru rozwojowego. Będzie to możliwe wtedy, gdy:

1. przeznaczy się je głównie na tworzenie trwałych podstaw konkurencyjności regionu (np. projekty innowacyjne i pilotażowe); zużycie tych zasobów na bieżące przetrwanie byłoby fundamentalnym błędem;
2. rozdział tych funduszy w kraju nie będzie głównie odzwierciedlał pozamerytorycznych wpływów poszczególnych regionów, gdyż miałyby to destrukcyjny wpływ na umacniającą się gospodarkę rynkową.

Główną zasadą pozyskiwania środków UE jest otwarty konkurs projektów w ramach ustalonych kryteriów i funduszy. O sukcesie aplikacji decyduje zarówno jakość projektów, jak i ich zgodność z obowiązującymi w danym programie priorytetami.

Z pozyskaniem zagranicznych środków pomocowych zbyt często wiążą się przesadne nadzieje. Aczkolwiek dramatycznie potrzebne, pokrywają one jedynie nikłą część potrzeb województwa. Wystarczy zauważyć, że w najlepszym wypadku w całym procesie akcesji na mieszkańca Polski przypadnie około 1/20 tego, co już wydano na mieszkańca byłej NRD.

4. Fundusze dostępne na światowym rynku kapitałowym

Perspektywicznie, największym źródłem funduszy zewnętrznych powinien stać się ogromny dziś globalny rynek kapitałowy. Inwestorzy poszukują regionów, które mają szanse na rozwój oraz zapewniają dobre warunki funkcjonowania firm. Strategia powinna dać sygnał inwestorom, że:

- region ma potencjał ludzki oraz atuty położenia i zamierza je wykorzystać,
- samorządy mają świadomość istniejących niedostatków i wolę ich usunięcia,
- władze rozumieją potrzeby gospodarki rynkowej i wychodzą im na przeciw,
- polityka gospodarcza jest otwarta i dynamiczna, a nie roszczeniowa.

Przy staraniach o ich przyciągnięcie inwestycji należy starannie rozważać i wyważyć dwie opcje postępowania:

1. krótkoterminową, w której poprzez system ulg i preferencji można uzyskać szybki napływ środków, ryzykując zarazem równie szybki ich odpływ w chwili, gdy ustaną przywileje,
2. długoterminową, w której główną atrakcją są korzystne warunki cywilizacyjne, zaś ewentualne preferencje dotyczą raczej firmy zasiedziałych, co jest interesujące dla firm szukających możliwości umiejscowienia się na stałe.

5. Zasoby własne regionu

W dłuższej perspektywie rozwój regionu musi opierać się głównie na zasobach wewnętrznych, w możliwie małym stopniu transferowanych przez budżet państwa. Poza środkami znajdującymi się w gestii władz samorządowych różnych szczebli w grze o region powinny brać również udział w sumie znacznie potężniejsze środki banków, firm, organizacji i osób prywatnych z Dolnego Śląska. Ich uruchomienie wymagać będzie aktywizacji realnego, choć niewymiernego dziś potencjału gospodarczej i społecznej aktywności na wielu polach, które przyzwyczailiśmy się uważać za zarezerwowane dla władzy publicznej. Samorządy muszą przyswoić sobie techniki montażu finansowego i znaleźć dojścia do źródeł *venture capital*. W pozyskiwaniu środków realizacyjnych znaczącą rolę odgrywać ma mechanizm *Partnerstwa Publiczno-Prywatnego* (PPP). Partnerstwo to powinno umożliwić uruchomienie kapitału skumulowanego w rękach prywatnych na przedsięwzięcia umieszczone w przestrzeni publicznej. Równocześnie PPP poprzez powiązanie z mechanizmami rynkowymi stwarza szanse na finansowanie potrzebnych regionowi inicjatyw bez ciągłego zasilania środkami budżetowymi.

Monitorowanie i aktualizacja strategii

Główną przesłanką metodologiczną Strategii Rozwoju Dolnego Śląska jest adaptacyjność. Jest więc oczywiste, że budowa strategii nie może być aktem jednorazowym. Jest to proces z natury rzeczy ciągły, w którym uzyskiwane efekty i zmiany uwarunkowań wymuszają odpowiednie korekty. Szczególnie otwarty charakter ma matryca zadań strategicznych. Z biegiem czasu pojawiać się w niej będą nowe zadania, a skreślać trzeba będzie te, które już zrealizowano lub które w inny sposób utraciły aktualność.

W tej sytuacji szczególnie ważne jest staranne monitorowanie – śledzenie zarówno postępów w realizacji celów *Strategii*, jak i materializujących się wyzwań. Ma to umożliwić ocenę prawidłowości i efektywności działań oraz sprawne i elastyczne reagowanie na zmiany. Analiza powinna odbywać się w dwóch płaszczyznach, obejmujących ewolucję sytuacji wewnętrznej Dolnego Śląska oraz zmiany zachodzące w otoczeniu regionu.

Oczywiste jest, że samorząd wojewódzki, odpowiadający za realizację polityki rozwoju na poziomie regionu, musi przyjąć na siebie obowiązek wprowadzenia systemu monitorowania. System ten, instytucjonalnie niezależny od organów samorządu, będzie przygotowywać okresowe sprawozdania dotyczące realizacji *Strategii*, jak również prowadzić analizę sytuacji społecznej i gospodarczej. W jego ramach przygotowywane będą okresowe sprawozdania dotyczące realizacji *Strategii*, jak również prowadzone analizy sytuacji społecznej i gospodarczej. Przygotowywane raporty będą postawą do oceny i aktualizacji priorytetów i celów rozwojowych Dolnego Śląska.

Aktualizacja *Strategii* odbywać się będzie w trybie szerokiej debaty społecznej, organizowanej wokół przygotowanych raportów i sprawozdań. W debacie winno znaleźć się miejsce dla wszystkich znaczących podmiotów gospodarczych, politycznych i społecznych regionu oraz niezależnych ekspertów. Uwieńczeniem dyskusji będzie sesja Sejmiku Województwa Dolnośląskiego, na której postulowane zmiany będą dyskutowane i ewentualnie wprowadzane do dokumentu *Strategii*. Sesje takie powinny odbywać się nie rzadziej niż raz na dwa lata.